

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Rok Dolenc

Mentor: doc. dr.Vinko Vegič

**ODZIV SKUPNE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE
POLITIKE NA SODOBNI TERORIZEM**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2006

KAZALO

1	UVOD	1
2	METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR	5
2.1	<i>OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA</i>	5
2.2	<i>CILJI IN NAMEN PROUČEVANJA</i>	7
2.3	<i>HIPOTEZE</i>	7
2.4	<i>METODOLOŠKI PRISTOP</i>	8
2.5	<i>STRUKTURA NALOGE</i>	10
3	TEORETIČNE IN POJMOVNE OPREDELITVE	11
3.1	<i>VARNOSTNA POLITIKA</i>	11
3.2	<i>OBRAMBNA POLITIKA</i>	11
3.3	<i>SKUPNA ZUNANJA IN VARNOSTNA POLITIKA</i>	11
3.4	<i>SKUPNA EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA</i>	12
3.5	<i>TERORIZEM</i>	13
3.6	<i>MEDNARODNI TERORIZEM</i>	15
4	GLAVNI IZZIVI IN GROŽNJE V DANAŠNJEM MEDNARODNEM OKOLJU	17
4.1	<i>MEDNARODNI TERORIZEM</i>	18
4.2	<i>TRADICIONALNE GROŽNJE Z NOVIMI POSLEDICAMI</i>	20
4.3	<i>POTENCIALNE GROŽNJE ZARADI ŠIRITVE EVROPSKE UNIJE IN NJENEGA OKOLJA</i>	21
5	ZGODOVINSKI RAZVOJ EVROPSKEGA SODELOVANJA NA VARNOSTNO OBRAMBEM PODROČJU	22
5.1	<i>EVROPSKA OBRAMBNA SKUPNOST</i>	23
5.2	<i>NASTANEK ZAHODNOEVROPSKE UNIJE</i>	24
5.3	<i>POGODBA O EVROPSKI UNIJI</i>	25
5.4	<i>RAZVOJ SKUPNE ZUNANJE IN VARNOSTNE POLITIKE (SZVP)</i>	27
5.5	<i>EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA IDENTITETA (EVOI)</i>	29
6	SKUPNA EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA (SEVOP)	31
6.1	<i>RAZVOJ SKUPNE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE</i>	31
6.2	<i>GRADITEV RAZMERIJ IN SODELOVANJA MED EU IN NATO PRI GRADITVI SEVOP</i>	34
6.3	<i>GLAVNE INSTITUCIJE IN PROCES ODLOČANJA</i>	37
6.4	<i>OPERATIVNE ZMOGLJIVOSTI IN MEHANIZMI DELOVANJA</i>	47
6.4.1	<i>VOJAŠKA KOMPONENTA</i>	51
6.4.2	<i>CIVILNA KOMPONENTA</i>	52
6.4.3	<i>PREPREČEVANJE KONFLIKTOV</i>	54
6.5	<i>RAZVOJ EVROPSKIH VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI</i>	55
6.5.1	<i>EVROPSKE SILE ZA HITRO POSREDOVANJE (ESHP)</i>	55
6.6	<i>PRIČAKOVANJA NA PODROČJU SKUPNE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE PO MOREBITNI VELJAVNOSTI EVROPSKE USTAVE</i>	58

7	BOJ PROTI TERORIZMU NA RAVNI EU S Poudarkom na SEVOP	61
7.1	<i>MEDNARODNE SPREJETE KONVENCije IN ZAKONODAJA S PODROČJA BOJA PROTI TERORIZMU.....</i>	<i>63</i>
7.2	<i>KRONOLOGIJA RAZVOJA BOJA PROTI TERORIZMU NA RAVNI EU.....</i>	<i>67</i>
7.3	<i>KONCEPTUALNI OKVIR SEVOP NA PODROČJU BOJA PROTI TERORIZMU.....</i>	<i>73</i>
7.3.1	<i>OSNOVNA NAČELA.....</i>	<i>74</i>
7.3.2	<i>PODROČJE DELOVANJA.....</i>	<i>74</i>
7.4	<i>STRATEŠKI CILJI V BOJU PROTI TERORIZMU.....</i>	<i>75</i>
7.5	<i>GLAVNI UKREPI BOJA PROTI TERORIZMU NA RAVNI EU.....</i>	<i>77</i>
7.5.1	<i>GLAVNI UKREPI BOJA PROTI TERORIZMU V OKVIRU SEVOP.....</i>	<i>78</i>
7.5.2	<i>GLAVNI UKREPI BOJA PROTI TERORIZMU V OKVIRU I. IN III. STEBRA EU.....</i>	<i>80</i>
7.5.3	<i>GLAVNI UKREPI BOJA PROTI TERORIZMU V POSAMEZNIH DRŽAVAH EU.....</i>	<i>87</i>
7.6	<i>ČLOVEKOVE PRAVICE IN BOJ PROTI TERORIZMU.....</i>	<i>89</i>
7.7	<i>SODELOVANJE MED EU IN ZDA NA PODROČJU BOJA PROTI TERORIZMU.....</i>	<i>91</i>
7.7.1	<i>RAZLIKE V KONCEPTUALNIH POGLEDIH BOJA PROTI TERORIZMU MED EU IN ZDA.....</i>	<i>94</i>
7.8	<i>BOJ PROTI TERORIZMU V PRIHODNOSTI.....</i>	<i>97</i>
8	UGOTOVITVE IN DILEME.....	101
9	ZAKLJUČEK IN SKLEPNA MISEL.....	113
10	SEZNAM KRATIC.....	118
11	SEZNAM SHEM IN TABEL.....	119
12	VIRI.....	120

1 UVOD

»*Cuique defensio tribuenda*¹«

Obsežne politične, gospodarske, vojaške in druge družbene spremembe na svetovni, evropski in regionalni ravni so vplivale na spremembo varnostnega okolja po koncu hladne vojne. Kompleksna narava varnostnega okolja po koncu hladne vojne je generirala oblikovanje kompleksne grožnje varnosti, ki temelji na hkratnem obstoju vojaške, politične, okoljske, gospodarske, zdravstvene, teroristične, kriminalne, informacijske, identitetne, kulturne itd. razsežnosti ogrožanja varnosti in visoki povezanosti med temi razsežnostmi ogrožanja varnosti. Pri skrajnem stopnjevanju ogrožanja varnosti v eni od naštetih razsežnosti lahko pride do stopnjevanja ogrožanja varnosti v drugih razsežnostih, razvije se torej kompleksna kriza (Prezelj, 2002: 71). Posledično so se pojavile težnje po preoblikovanju dosedanjih pristopov zagotavljanja mednarodne varnosti in težnje po spreminjanju organiziranosti ter delovanju obrambnih sistemov. Sodobni svet je postal svet soodvisnosti in sprejeto je skupno stališče, da se nobena od institucij (evropskih) ne more sama spoprijeti s problemom sodobnih varnostnih izzivov. Zagotavljanje svetovne in evropske varnosti² je v današnjem svetu mogoče le z medsebojnim povezovanjem v mednarodnem okolju in z doslednim uresničevanjem skupnih ciljev. Zato je ključnega pomena skupna ocena groženj, odzivov in razumevanje dolgoročnih ukrepov za zmanjšanje tveganj.

Leta 1992 je bil s podpisom pogodbe o EU sprejet koncept Skupne zunanje in varnostne politike (SZVP). Tako se je gospodarskim vidikom, ki so bili jedro procesa integracije³ v predhodnicah EU, pridružilo tudi skupno prizadevanje za mednarodno varnost. Tako zasnovana politika naj bi zagotovila predvsem usklajevanje in oblikovanje skupnih stališč glede varnostnih zadev, uvedbo postopkov odločanja, posvetovanj in izmenjavo informacij na tem področju. V letu 1999 začnejo v državah EU razvijati nov koncept Skupne evropske varnostne in obrambne politike (SEVOP) v okviru SZVP, katerega namen je predvsem prizadevanje za krepitev skupnih vojaških zmogljivosti članic in oblikovanje institucij na področju varnosti (Vegič, 2004: 586-598). Izgradnja evropskega varnostnega sistema, ki bo

---

¹ "Vsakomur je dopuščeno, da se brani".

² Varnost Evrope je, kot je zapisano v Evropski varnostni strategiji, izpostavljena več ključnim izzivom: mednarodnemu terorizmu, širjenju orožja za množično uničevanje, regionalni nestabilnosti, nestabilnim državam in organiziranemu kriminalu.

³ Proces integracije po drugi svetovni vojni je v Zahodni Evropi korenito spremenil odnose med državami. Odnosi med njimi so postali miroljubni in danes si je praktično težko predstavljati, da bi medsebojne probleme lahko reševale s silo.

zagotavljal kar največjo stopnjo nacionalne varnosti skupnosti kot celoti in posameznim državam, kaže tudi na odločitev Evrope postati kredibilnejša partnerica ZDA in s tem se njena vloga v svetu povečuje⁴.

Skupna varnostna in obrambna politika EU postaja vse pomembnejša⁵ tako na evropski ravni kot v samih državah in v celotni mednarodni skupnosti. Cilj SEVOP je zagotoviti potrebne zmogljivosti za avtonomno izvajanje civilnih in vojaških operacij v zastavljenem obsegu, zmanjšati čezatlantske razlike v obrambnih zmogljivostih in postati kredibilen partner ZDA na področju globalnega zagotavljanja varnosti. Osrednje načelo skupne varnostne in obrambne politike pravi, da morajo države EU enakovredneje in predvsem bolj učinkovito kot doslej prispevati k vzpostavljanju varnosti in stabilnosti ne le na svojem ozemlju, temveč povsod tam, kjer bo potrebna njihova prisotnost za preprečitev konfliktov in za vzpostavitev, ohranitev in krepitev miru.

Širjenje Evropske unije⁶ na območje vzhodne Evrope, Balkana in sredozemskega prostora vpliva na dejstvo, da morajo biti države EU pripravljene na prevzem višje stopnje odgovornosti za stabilnost in varnost večjega dela evropskega kontinenta, ker bodo prihajale v stik z območji, za katera je značilna večja nestabilnost. V magistrski nalogi bom poskušal podati analizo in evaluacijo razvoja Skupne evropske varnostne in obrambne politike ter primernost njenega institucionalnega ustroja glede na dejansko izvrševanje ciljev⁷ in sprejetih sklepov pri tem pa se bom osredotočil na problem terorizma.

Terorizem je, in bo zagotovo še nekaj časa, temna stran obdobja, v katerem živimo. Nekateri ga bodo doživljali kot neposredno grožnjo⁸ lastnemu življenju ali življenju svojih najbližjih, prijateljev in znancev, drugi kot problem, ki ga je potrebno proučevati, odkrivati, raziskovati,

---

⁴ Spopadi v Bosni in na Kosovu so pokazali na nezmožnost obrambnih in varnostnih zmogljivosti evropskih držav, zato se nobena intervencija, ki bi ustavila spopade na jugovzhodu Evrope, ni zgodila brez ZDA in Nata.

⁵ Na področju Skupne varnostne in obrambne politike se je Evropska unija v zadnjih petih letih najhitreje razvijala (Gnesotto, 2004: 15).

⁶ S priključitvijo Cipra, Češke republike, Estonije, Madžarske, Latvije, Litve, Malte, Poljske, Slovaške in Slovenije EU maja 2004 se je povečalo število prebivalcev Unije za 20 procentov, procent BDP pa le za 5 do 9 procentov.

⁷ Cilji: Zagotoviti sredstva in zmogljivosti za potrebe samostojnega vojaškega posredovanja ter bolj učinkovito prispevati k vzpostavitvi varnosti in stabilnosti tudi zunaj svojega območja. Evropski svet je junija 2002 sprejel deklaracijo o prizadevanjih EU v boju proti terorizmu, ki omogoča uporabo vseh sredstev SZVP in SEVOP za učinkovit boj proti tej glavni grožnji za varnost in stabilnost Unije. V evropski ustavi je zapisano, da je ena izmed štirih glavnih nalog evropskih sil, tudi vojaških, solidarnost v primeru terorističnega napada (Ortega, 2004: 76-80).

⁸ V današnjem svetu je civilno prebivalstvo vedno bolj izpostavljeno bolj raznolikim ter manj zaznavnim tveganjem in grožnjam.

spremljati, analizirati in jim bo predstavljal strokovni izziv, tretji pa bodo spremljali terorizem le kot novice dnevnega časopisja in informativnih oddaj.

Večja vloga in prizadevanje Evropske unije za boj proti mednarodnemu sodobnemu terorizmu se ni začela 11. marca 2004 z napadom v Madridu, temveč so na to vplivali napadi na WTC in Pentagon 11. septembra 2001⁹. Po teh napadih se je potreba po večji operativnosti SEVOP le še povečala prav tako je Evropski svet sprejel deklaracijo, ki govori o tem, da lahko SEVOP igra pomembno vlogo v boju proti terorizmu. Članice Evropske unije so sprejele konkreten načrt za boj proti terorizmu in Unija je takoj nato začela z uresničevanjem zastavljenih ciljev. Na evropski in čezatlantski ravni je okrepila policijsko in pravosodno sodelovanje ter se odločila za vzpostavitev evropskega zapornega naloga. Sprejela je skupno definicijo terorizma, sestavila seznam terorističnih organizacij, zamrznila premoženje terorističnim organizacijam ter okrepila politični in gospodarski dialog z deli sveta, kjer ima terorizem svoje korenine. To je bil šele začetek, s katerim EU še ni izpolnila vseh ciljev. Teroristi imajo še vedno dostop do finančnih resursov, imajo dobro elektronsko mrežno povezavo in so pripravljeni uporabiti neomejeno nasilje, kljub množičnim žrtvam. Slednje dokazuje teroristični napad 7. julija 2005 v Veliki Britaniji. Terorizem je globalen, vzroki njegovega nastanka so kompleksni in vključujejo verske, kulturne, socialne, politične vzroke in pritisk modernizacije. Zato smo bili priča pomembnemu in hitremu razvoju v boju proti terorizmu¹⁰ tudi v okviru EU in v prihodnosti lahko pričakujemo še hitrejši razvoj v tej smeri (Vries, 2004(b): 3). Evropa je lahko tako potencialna tarča (npr. napad v Madridu) kot možno oporišče teroristov, saj so bile odkrite celice Al-Kaide v Italiji, Nemčiji, Španiji, Veliki Britaniji in Belgiji. Kljub temu, da terorizem običajno poskuša spodkopati demokracijo in pravni red države, je potrebno v boju proti glavnemu sovražniku varnosti v 21. stoletju biti strpen in spoštovati človekove pravice. Kajti teroristični napad posredno povzroči tudi stopnjevanje ogrožanja varnosti v politični razsežnosti, predvsem na področju človekovih pravic in svoboščin (Prezelj, 2002: 68).

V Evropski varnostni strategiji¹¹, ki jo je Evropski svet sprejel 12. 12. 2003, je prvič v politični zgodovini Evrope jasna povezava med mednarodnimi interesi¹² in bojem proti terorizmu. Terorizem je jasno označen kot glavna strateška grožnja Evropski uniji. Vendar je

---

⁹ Po napadih si je petnajsterica boj proti terorizmu postavila za eno prednostnih nalog.

¹⁰ Evropski svet je prepričan, da se je potrebno spopasti z izvornimi vzroki terorizma, če želi biti Unija učinkovita in uspešna na dolgi rok.

¹¹ Evropsko varnostno strategijo so že priznale, sprejele vse države članice EU.

¹² Ključna je ugotovitev, da terorizem ne pozna meja in ugotovitev o mednarodni dimenziji boja proti terorizmu.

potrebno opozoriti, da je vloga Unije pri tem omejena, ker je operativno boj proti terorizmu v domeni nacionalnih vlad. Zato je potrebno pozornost nameniti predvsem popolnemu in skladnemu izvajanju sprejetih ukrepov¹³ in sprejete zakonodaje¹⁴ v državah članicah ter pri tem medsebojno sodelovati.

V nalogi nameravam analizirati, kako se odziva in se je odzvala na terorizem Evropska unija, katere ukrepe je sprejela in kaj se dogaja na tem področju v okviru SEVOP. Uspeh EU in SEVOP tudi na področju boja proti terorizmu je lahko zagotovljen le ob upoštevanju Listine OZN oz. trinajstih resolucij in konvencij, ki govorijo o tej problematiki, in skozi tesno sodelovanje z organizacijo NATO. Evropska unija daje velik poudarek sodelovanju z ZDA, zato je bila leta 2004 sprejeta Deklaracija o boju proti terorizmu med EU in ZDA.

---

¹³ Na ravni EU je sprejet zakonski okvir za boj proti terorizmu in za sodelovanje med sodišči. Sprejeta je bila tudi odločitev, da se imenujejo nacionalni predstavniki Evropskega sodišča, ki se ukvarjajo s terorizmom.

¹⁴ Pred 19.9.2001, ko so države EU sprejele konkreten skupen načrt za boj proti terorizmu, so le v šestih državah imeli ustrezno zakonodajo za preganjanje teroristov in terorizma.

2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA

V magistrski nalogi sem se osredotočil na analizo Evropske varnostne in obrambne politike, ker predstavlja eno izmed ključnih področij za povečanje kredibilnosti EU v odnosu do drugih mednarodnih organizacij, lahko vodi do skupne obrambe in z razvojem institucionalnega okvira, z mehanizmi delovanja in z zmogljivostmi omogoča reagiranje na številne izzive in grožnje v današnjem mednarodnem okolju. Nenazadnje je bilo v zadnjih treh letih opaziti največji razvoj na področju SEVOP, prav tako pa je bilo na tem področju sprejetih največje število ukrepov (Brok, 2004: 11). Pri proučevanju je bilo potrebno predmet omejiti, ker bi bila sicer analiza preširoko zastavljena. Tako ni moj predmet proučevanja odziv SEVOP na vse izzive in grožnje v današnjem mednarodnem okolju, ampak odziv SEVOP na sodobni terorizem.

Vendar je potrebno poudariti, da sodobni terorizem izhaja iz kompleksnih vzrokov. Zato se je mogoče s takšno grožnjo soočiti le s celotnim spektrom instrumentov, ki jih imamo na voljo. Zato mora protiteroristična dejavnost na interdisciplinaren način zajemati vse politike EU (Prezelj, 2005: 478). Za boj proti terorizmu so torej pomembni sprejeti ukrepi in aktivnosti vseh treh stebrov, ne samo aktivnosti v okviru SEVOP. Kljub temu se bom v nalogi osredotočil predvsem na drugi steber. Seveda bo potrebno predstaviti tudi nekatere ukrepe, ki so bili sprejeti v okviru prvega in tretjega stebra¹⁵.

Za uspešen boj proti terorizmu so med naslednjimi (političnimi, finančnimi, policijskimi, zakonodajnimi, administrativnimi itd.) zmogljivostmi potrebni tudi mednarodni in nacionalni vojaški inštrumenti, kar kaže tudi na pomen SEVOP v boju proti mednarodnemu terorizmu. O vlogi vojaških sil EU za boj proti mednarodnemu terorizmu so na ravni Unije začeli razpravljati po terorističnem napadu v ZDA leta 2001. Leta 2002 je bila v Seville sprejeta deklaracija, ki govori o tem, da so lahko vsa sredstva SZVP in SEVOP uporabljena za boj proti terorizmu in lahko igrajo pomembno vlogo pri soočanju s to grožnjo. To eksplicitno nakazuje, da so lahko inštrumenti iz drugega stebra¹⁶ uporabijo za boj proti terorizmu. EU lahko uporabi civilne in vojaške zmogljivosti za skupne operacije razoroževanja, humanitarne

---

¹⁵ Teroristični napad na Svetovni trgovinski center in Pentagon je vplival predvsem na razvoj tretjega stebra EU, in ne toliko na drugi steber (Prezelj, 2005: 465).

¹⁶ To se je tudi zgodilo z razširitvijo Petersberških nalog. SEVOP lahko igra pomembno vlogo pri soočanju s terorizmom.

in reševalne naloge, vojaško svetovanje in pomoč, preprečevanje sporov in naloge za ohranjanje miru, bojne operacije za krizno upravljanje, vključno z vzpostavljanjem miru in pokonfliktno stabilizacijo. Vse te naloge lahko prispevajo k boju proti terorizmu, vključno s pomočjo tretjim državam v boju proti terorizmu na njihovem ozemlju.

V primeru kriz tudi tistih, ki nastanejo kot posledica terorističnega napada mora EU mobilizirati in imeti na voljo širok obseg civilnih in vojaških sredstev in instrumentov. Z učinkovitim reagiranjem v različnih situacijah z instrumenti SEVOP lahko EU pomembno prispeva k dolgoročnemu preprečevanju terorizma. SEVOP lahko prispeva k boju proti terorizmu z akcijami na naslednjih področjih: preprečevanje, zaščita, odziv/soočanje s posledicami in podpora tretjim državam v boju proti terorizmu. Na pomen SEVOP v boju proti terorizmu kaže tudi dejstvo, da je protiteroristični boj prednostna naloga Unije in ključni element njene politike zunanjih odnosov ter solidarnostna klavzula.

Omejitev predmeta proučevanja s prostorskega vidika se na eni strani nanaša na države Evropske unije, po drugi strani pa se ta prostor tudi širi, ker je terorizem globalen pojav in ga ni mogoče prostorsko omejiti. Globalizacija terorizma je vzporedna z globalizacijo gospodarstva, zato odziva na terorizem ni mogoče omejiti na nacionalno raven ali medvladno sodelovanje med državami članicami EU, potrebno je sodelovanje na ravni mednarodne skupnosti. Zavedati se je potrebno, da globalen način delovanja sodobnega terorizma ne zagotavlja absolutne varnosti, ne glede na položaj posamezne države v mednarodnem okolju. Zato mora biti nedvomno prva naloga vsake svobodne države zavarovati svoje državljane in premoženje pred terorističnim nasiljem. Seveda pa je zagotavljanje svetovne in evropske varnosti v današnjem svetu mogoče le z medsebojnim povezovanjem v mednarodnem okolju in z doslednim uresničevanjem skupnih ciljev.

Odločitev za predmet proučevanja mora upoštevati tudi nekatera merila, predvsem upravičenost odločitve z vidika družbene in znanstvene aktualnosti predmeta proučevanja ter njegove obdelanosti v obstoječi literaturi¹⁷. Na vprašanje glede aktualnosti predmeta raziskovanja lahko odgovorimo, da se kaže njegova aktualnost v odločitvi Evrope za zmanjšanje čezatlantskih razlik obrambnih zmogljivosti, v odločitvi postati kredibilnejša partnerica ZDA in, kot ključno v odločitvi, da morajo države EU enakovredneje in učinkoviteje prispevati k varnosti in stabilnosti ter boju proti terorizmu, ki predstavlja Uniji

---

¹⁷ Pri pregledu ustrezne literature se je bilo potrebno izogniti nepotrebnemu ponavljanju ali odkrivanju že odkritega.

vedno večjo strateško grožnjo. Zato smo lahko priča pomembnemu in hitremu razvoju boja proti terorizmu v okviru EU, seveda pa se tudi v svetu povečujeta delovanje in sodelovanje na tem področju. Prepričan sem, da je zaradi relevantnosti predmeta proučevanja potrebno nadaljnje raziskovanje, ker se nenazadnje šele čez čas v praksi, pojavijo prednosti in pozitivni učinki sprejetih ukrepov.

2.2 CILJI IN NAMEN PROUČEVANJA

Eden izmed splošnih ciljev in namenov mojega proučevanja je poudariti dosežke in prednosti, ki jih prinaša medsteborno sodelovanje in skupen odziv na področju boja proti terorizmu. Z nadaljnjim razvojem SEVOP naj bi se vloga Evrope v svetu bistveno povečala, prav tako pa nacionalna varnost evropskih držav in celotne Evrope.

Cilji mojega proučevanja so sledeči:

- poskušal bom podati analizo razvoja evropske varnostne arhitekture;
- poskušal bom podati evalvacijo ukrepov in dosežkov na področju SEVOP;
- poskušal bom podati evalvacijo ukrepov in dosežkov na področju boja proti terorizmu na ravni EU (v okviru vseh treh stebrov s poudarkom na II. stebri);
- poskušal bom ugotoviti, če ima EU instrumente za soočenje z novimi pojavnimi oblikami groženj in varnostnih izzivov;
- poskušal bom ugotoviti, če ima EU drugačen pristop¹⁸ pri soočanju s problemom terorizma kot ZDA;
- poskušal bom predlagati smer razvoja boja proti terorizmu na ravni EU za prihodnost.

2.3 HIPOTEZE

V magistrski nalogi si bom zastavil in preveril naslednje med seboj neodvisne hipoteze:

H1: Če si EU želi pridobiti ustrezno kredibilnost v mednarodni skupnosti in se uspešno zoperstaviti terorizmu, mora v praksi dosledno izvrševati sprejete ukrepe.

---

¹⁸ Primerjava zunanje vloge EU in ZDA bi lahko bila metodološko vprašljiva, ker so ZDA suverena država, medtem ko ima EU nekatere značilnosti mednarodnega igralca in na njene aktivnost vplivajo države članice in druge mednarodne organizacije.

H2: Na področju boja proti terorizmu je vloga EU omejena, ker je operativno boj proti terorizmu prednostna naloga nacionalnih vlad.

H3: Države vse težje zagotavljajo individualno varnost¹⁹ državljanom, zato je EU v okviru vseh treh stebrov sprejela vrsto ukrepov tudi za boj proti terorizmu in terorizem označila za eno izmed glavnih groženj Unije.

2.4 METODOLOŠKI PRISTOP

Na tem mestu je potrebno opozoriti, da ni doseženega dogovora o najprimernejši metodi za proučevanje in analiziranje EU. Koncepti proučevanja so si celo nasprotni, zato je izbira, kako preučevati zunanjo vlogo EU v mednarodnem sistemu, zelo zapletena. Ko analiziramo zunanjo varnostno in obrambno vlogo EU, se je zaradi lažje odločitve potrebno vprašati, ali se moramo osredotočiti na proučevanje Evropskega parlamenta, Evropske komisije, Sveta EU ali posamezne države članice.

Po mnenju Hanzel Smith (Bono, 2004(a): 397) imajo države članice EU ključno vlogo na področju obrambe in varnosti, ki se uresničuje v okviru SEVOP. Trdi, da je potrebno preučevati, če se EU v zunanji krizi ali operaciji za podporo miru opira na dolgoročno strategijo (razvoj, finančna pomoč) ali kratkoročno z uporabo vojaških sil. Po njenem mnenju SZVP/SEVOP ne sme biti razumljena kot zunanja politika EU, ki vključuje številne aktivnosti v tujini in vse instrumente v skladu s tremi stebri.

Brian White (Bono, 2004(a): 396) pa trdi ravno nasprotno. Po njegovem mnenju ima EU značilnosti države, kjer je potrebno posamezne komponente analizirati ločeno. White zato zagovarja tri tipe zunanjih politik: nacionalno zunanjo politiko držav članic, zunanjo politiko EU (SEVOP, SZVP) in zunanjo politiko skupnosti.

Michael Smith pa je zavzel vmesno pozicijo in trdi, da EU manjkajo ključne centralne institucije in značilnosti zunanjih politik, osnovanih na tradicionalni predstavi o državi. Njegova analiza oblikuje okvir, ki nam omogoča razumevanje zapletenosti dejavnikov, ki

---

¹⁹ Družbeni sistemi so vedno bolj zapleteni, vedno bolj ranljivi s preprostimi sredstvi in načini ogrožanja, vedno težje je zagotavljati varnost. Terorizem je postal v kombinaciji z izjemno povečano dosegljivostjo najrazličnejših in relativno enostavnih orožij nepredvidljiva in stalna varnostna grožnja.

vplivajo na razvoj SZVP in SEVOP. Za razumevanje zunanje vloge EU je potrebno analizirati zapletene interakcije večnivojskega sistema, ki vključuje države članice posamično in skupinsko (Bono, 2004(a): 396, 397). Njegov glavni prispevek je v razlagi razvoja SZVP in SEVOP kot procesa, v katerem potekata neprestano sestavljanje in razstavljanje političnega prostora, kar se odraža v interakciji notranjih in zunanjih elementov. Skozi to metodo je poudaril poseben položaj dejavnikov v zgodovini. Michael Smith identificira tri temelje in tri pospeševalce razvoja evropske zunanje, varnostne in obrambne politike. Temelje predstavljajo ideje, institucije in politika. Pospeševalci razvoja pa so po njegovem mnenju prioritete držav članic, zahteve za stabiliziranje okolja in iskanje zakonitosti (Bono, 2004(b): 442, 443).

Magistrska naloga bo po svojem tipu deskriptivna kvalitativna raziskava. Pri izdelavi dela bom zaradi kompleksnosti problema, asimetrične narave terorizma ter razvoja informacijske in komunikacijske tehnologije uporabil interdisciplinarni pristop. V nalogi bom uporabil in kombiniral več metod, s katerimi bom poskušal utemeljiti in podkrepiti zastavljene hipoteze.

- **Deskriptivna metoda** je ena od temeljnih metod, uporabljenih v analizi. Deskriptivna metoda na splošno podaja opis oziroma oriše meje pojava, ki so predmet analize (Flere, 2000: 45). Vendar se ne smemo omejiti zgolj na opisovanje določenega pojava, ampak moramo razviti raziskovalno radovednost. Zato določenega pojava ne bom le opisal, ampak ga bom analiziral, da bom lažje razumel njegov pomen in vzroke. Z deskriptivno metodo bom analiziral varnostne razmere v današnjem mednarodnem okolju in ključne značilnosti Skupne evropske varnostne in obrambne politike ter funkcije njenih glavnih organov. Z deskriptivno metodo bom natančneje opredelil tudi teoretične in pojmovne opredelitve, ki so nujne za razumevanje naloge, in glavne sprejete ukrepe ter strateške cilje. Kronologijo razvoja boja proti terorizmu na ravni EU bom osvetlil z zgodovinskorazvojno analizo.
- **Analiza pisnih virov** je v svojem osrčju **kvalitativna analiza vsebine** in se osredotoča na zaznavanje vsebine in pomena sporočil (Flere, 2000: 94). Ta metoda bo uporabljena pri analizi številnih uradnih dokumentov²⁰ ter člankov, ki se ukvarjajo s problematiko odziva Evropske unije na terorizem, kakor tudi za analizo podatkov, pridobljenih s pomočjo drugih metod. Pri tem bom poskušal vzpostaviti kritičen odnos pri selekciji virov in ustrezno interpretirati vsebine tudi s pomočjo primerjalne metode.

---

²⁰ Pogodbe EU, sporazumi, deklaracije, sklepi itd.

- **Komparativna metoda** bo sicer, kvantitativno gledano, uporabljena v manjši meri, kar pa nikakor ne zmanjšuje njenega pomena. Gre za metodo, ki razkriva razlike in skupne lastnosti dveh ali več pojavov (Flere, 2000: 180). V mojem delu bo razkrivala v manjši meri podobnosti in razlike med vojaškimi ter civilnimi mehanizmi delovanja SEVOP in predvsem podobnosti ter razlike med pristopoma v boju proti mednarodnemu terorizmu s strani EU in ZDA.
- **Analitično-sintetična metoda** se bo prepletala skozi celotno nalogo, ker sta obe metodi medsebojno povezani. Z analizo razstavimo posamezne dele, s sintezo pa jih ponovno združimo v neko novo celoto. V toku raziskovanja se analiza in sinteza ne smeta ločiti, ker nista miselni obliki, ki bi si sledili, ampak se morata nenehno izmenjevati.
- **Konceptualna analiza** mi bo pomagala pri ustvarjanju rdeče niti pri pisanju magistrske naloge. Uporabljamo jo lahko pri konceptualizaciji predmeta proučevanja, pri razvoju in spreminjanju pomena tega pojma skozi zgodovino in za ugotavljanje razmerij med posameznimi koncepti.

2.5 STRUKTURA NALOGE

Magistrsko nalogo sem razdelil na štiri smiselne sklope. V prvem bom poskušal predstaviti in analizirati glavne izzive ter grožnje v današnjem mednarodnem okolju.

Drugi sklop predstavlja zgodovinski razvoj evropskega sodelovanja na varnostnem in obrambnem področju, ki vodi do ustanovitve Evropske unije in posledično do razvoja Skupne zunanje in varnostne politike ter Skupne evropske varnostne in obrambne politike.

Tretji sklop je po vsebini najširši in zajema opis dela drugega stebra EU oz. področje Evropske varnostne in obrambne politike. V tem delu bom predstavil razvoj, glavne institucije in proces odločanja, operativne zmogljivosti in mehanizme delovanja v okviru SEVOP. Podal bom tudi oceno razvoja evropskih sil za hitro posredovanje in odnosov ter sodelovanja med EU in Natom pri graditvi SEVOP. Predstavil bom tudi pričakovanja oz. spremembe, ki jih bo prineslo morebitno sprejetje Evropske ustave.

V četrtem sklopu bom poskušal predstaviti kako se je s problemom sodobnega terorizma soočila EU s poudarkom II. stebra in oceniti prispevek EU na tem področju.

Na koncu bom orisal še probleme, dileme in podal ugotovitve raziskave ter verifikacijo hipotez.

3 TEORETIČNE IN POJMOVNE OPREDELITVE

3.1 VARNOSTNA POLITIKA

Varnostno politiko lahko definiramo kot skupek vseh ukrepov, dejavnosti, ravnanj, ki so namenjeni vzpostavitvi in delovanju nacionalno-varnostnega sistema. V širšem smislu gre za dejavnost z vnaprejšnjo pripravo pred viri ogrožanja v naravi, družbi in med družbami. Cilj varnostne politike v ožjem pomenu pa je zasnova mehanizmov in sredstev, s katerimi se zagotavlja notranja in zunanja varnost družbe in pomeni konkretizacijo političnih, organizacijsko-tehničnih in drugih načel varnostne politike v širšem smislu (Grizold, 1999: 29-32).

Tradicionalno pojmovanje varnostno politiko označuje kot odzivno politiko na zunanje vojaške grožnje. Vendar se je varnostna politika razširila tudi na sodobne vire ogrožanja (notranje, zunanje), kot so terorizem, širjenje orožja za množično uničevanje, notranji družbeni nemiri zaradi vse večje soodvisnosti na vseh področjih življenja.

3.2 OBRAMBNA POLITIKA

Obrambno politiko lahko definiramo kot del nacionalnovarnostne politike, ki obsega načrte, programe in dejavnosti, ki omogočajo obrambo države z lastnimi obrambnimi zmogljivostmi v sodelovanju z zavezniki. Obrambno politiko države določajo grožnje nacionalne varnosti in nacionalni varnostni interesi. Glede na nacionalno-varnostne cilje države oblikujejo lastne obrambne politike in poskušajo razviti nujne strategije, sile in doktrine uporabe sil (splet²¹).

Obrambna politika zajema usklajevanje političnih in vojaških vidikov obrambe. Obrambna politika EU se oblikuje postopoma ob upoštevanju različnih kultur in političnih obveznosti držav članic. Zato nevtralne države ohranijo svoj status in ni tekmovanja z zvezo Nato.

3.3 SKUPNA ZUNANJA IN VARNOSTNA POLITIKA

Skupna zunanja in varnostna politika je nastala s podpisom Pogodbe o Evropski uniji 1993 v Maastrichtu kot drugi steber EU, katerega naloga je zagotavljanje institucionalnega okvira za

---

²¹ http://www2.gov.si/zak/Akt_vel.nsf/0/c12565e2005e8311c1256a7d00335dc1?OpenDocument obrambna, 3.9.2005

oblikovanje skupnih stališč, posvetovanj in sodelovanja na omenjenem področju. Evropska unija vodi SZVP, ki temelji na razvoju vzajemne politične solidarnosti med državami članicami, opredelitvi vprašanj splošnega pomena in doseganju vedno večje konvergence ukrepanja držav članic (Elassen, 1998: 35).

V okviru načel in ciljev svojega zunanjepolitičnega delovanja Unija določi in izvaja SZVP, ki zajema vsa področja zunanje in varnostne politike. Države članice naj bi, kot je zapisano v Osnutku pogodbe o Ustavi za Evropo dejavno in brez pridržkov podpirale SZVP v duhu lojalnosti in vzajemne solidarnosti ter si skupaj prizadevale za krepitev in razvoj medsebojne politične solidarnosti in se vzdržale vsakršnega ravnanja, ki je v nasprotju z interesi Unije ali ki bi lahko zmanjševalo njeno učinkovitost v vlogi povezovalne sile v mednarodnih odnosih. Unija vodi SZVP z: določitvijo načel in splošnih smernic, s sprejemanjem evropskih sklepov²², s krepitvijo rednega sodelovanja med državami članicami pri vodenju politike.

Raziskovalci menijo, da gre pri procesu nastajanja SZVP za kompleksno razmerje in medsebojno povezanost ter delitev pristojnosti med nacionalno in evropsko ravno. Tako lahko države članice EU vplivajo na SZVP, obratni vpliv pa se nanaša na posledice SZVP za nacionalno politiko. Članice EU lahko izkoristijo skupni mehanizem SZVP za doseganje ciljev lastne politike²³. Vpliv SZVP na politiko držav članic pa lahko obravnavamo z vidika organizacijske²⁴, identitetne²⁵, časovne dimenzije²⁶ in dimenzije skupnih političnih obveznosti²⁷ (Vegič, 2004: 595).

3.4 SKUPNA EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA

Skupna evropska varnostna in obrambna politika je sestavni del SZVP. Uniji zagotavlja operativno sposobnost s civilnimi in vojaškimi sredstvi, ki jih lahko uporablja pri misijah zunaj svojih meja za vzdrževanje miru, preprečevanje konfliktov in krepitev mednarodne varnosti v skladu z načeli Ustanovne listine Združenih narodov. Te naloge, pri katerih lahko Unija uporabi civilna in vojaška sredstva, vključujejo skupne operacije razoroževanja,

²² o ukrepih Unije, o stališčih Unije, o izvajanju ukrepov in stališč

²³ Pobuda določene države je lahko predstavljena v okviru SZVP, dobi podporo drugih članic in tako dobi značaj evropske diplomatske pobude.

²⁴ Nanaša se na vpliv, ki ga ima SZVP na organizacijo zunanjih ministrstev držav članic.

²⁵ Nanaša se na oblikovanje skupne identitete držav članic, ki postane pomembna za oblikovanje nacionalnih interesov.

²⁶ Z vidika časovne dimenzije gre za vpliv odločanja na evropski ravni na nacionalni proces sprejemanja političnih odločitev. Koledar odločanja v EU tako določa tudi časovni potek političnega odločanja v državah članicah.

²⁷ Pomeni, da diplomati držav članic spoštujejo nezapisane norme in določena pravila igre.

humanitarne in reševalne naloge, vojaško svetovanje in pomoč, preprečevanje sporov in naloge za ohranjanje miru, bojne operacije za krizno upravljanje, vključno z vzpostavljanjem miru in pokonfliktno stabilizacijo. Vse te naloge lahko prispevajo k boju proti terorizmu, skupaj s pomočjo tretjim državam v boju proti terorizmu na njihovih ozemljih. Za izvajanje teh nalog se uporabljajo zmogljivosti, ki jih dajo na voljo države članice (Osnutek pogodbe o Ustavi za Evropo, 2003: 36, 177).

SEVOP je sestavni del II. stebra EU, ki temelji na medsebojnem dogovarjanju in načelu prostovoljnosti. Zato večina odločitev, rešitev in ukrepov na področju SEVOP ni pravno zavezujočih in temeljijo predvsem na političnih zagotovilih.

3.5 TERORIZEM

Obstaja veliko različnih definicij terorizma zaradi različnih pojmovanj in interpretacij teoretikov. Nekatere definicije se osredotočajo na storilce (izvajalce terorističnih dejanj), druge na njihove namene, tretje pa na način izvajanja. Še vedno ni enotne definicije o terorizmu, obstajajo pa elementi²⁸, ki se pojavljajo v večini njegovih opredelitev. Beseda terorizem se je kot koncept prvič pojavila leta 1795 v Oxfordovem slovarju in je označevala politiko vlade, katere namen je bil boriti se proti nasprotnikom. Beseda terorizem je imela negativen prizvok do srede 20. stoletja, zato so se teroristi poskušali oklicati za borce, ki se borijo za svobodo, akcije, ki so bile izpeljane proti njim, pa so imenovali policijske akcije. Pojem terorizem je opredeljen tudi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika in sicer kot »uporaba velikega nasilja, zlasti proti političnim nasprotnikom, s katerim se hoče doseči, da se kdo boji« ali kot »uporaba nasilja, nasilnega ravnanja, s katerim se hoče doseči, da si kdo ne upa ravnati, kot hoče, želi« (SSKJ, 1995: 1931).

Kljub temu, da obstaja vrsta težav pri definiranju terorizma kot pojava, so nekateri avtorji poskušali oblikovati njegovo definicijo. V knjigi Strategija posrednega nastopanja je avtor Zoran Krunic povzel definicije nekaterih avtorjev. Tako Collins terorizem definira kot javno, ponavljajoče se nasilje ali grožnjo z nasiljem za dosego družbeno-političnih ciljev s širjenjem strahu med nevpletenimi ljudmi. Francoski sociolog in politolog Raymond Aaron razume neko dejanje kot teroristično, kadar so njegovi psihološki učinki v nesorazmerju s povsem fizičnimi. Djordjevič terorizem definira kot specifično obliko političnega nasilja, ki z

---

²⁸ Nasilje, uporaba sile, strah, grožnje, žrtve, vpliv na javnost itd. Politični motiv razlikuje teroriste od kriminalcev.

neposredno in organizirano uporabo nasilja v obliki manjših skupin vsiljuje svojo voljo državi in družbi, pri čemer uporablja psihični teror proti množicam z namenom vzbujati osebni in kolektivni občutek strahu, negotovosti in apatije. Francoski vir (Le terrorisme, Le Petit Robert, Paris, 1970) terorizem definira kot sistematično uporabo izrednih nasilnih ukrepov za doseg političnega cilja (prevzem, ohranitev in izvajanje oblasti, posebno pa seštevek nasilnih dejanj: atentatov, posameznih ali kolektivnih rušenj), ki jih neka politična organizacija izvaja, da bi napravila vtis na ljudi in ustvarila stanje negotovosti (Krunic, 1997: 154).

Definicija, ki jo zagovarja FBI, pravi, da je terorizem protipravno uporabljena sila ali nasilje proti osebam ali lastnini z namenom, da se zastraši ali prisili vlado, ljudi za podporo političnih ali družbenih ciljev (splet²⁹).

Cronin definira terorizem kot grožnjo ali uporabo navidezno brezciljnega nasilja proti nedolžnim zaradi političnih ciljev s strani nedržavnega akterja. Opozarja pa tudi na dejstvo, da je terorizem v veliki meri odvisen od posameznikovih zaznav, zato ga vsakdo lahko vidi drugače (Cronin, 2004: 450,451).

Terorizem lahko opredelimo tudi kot dejanje, ki je storjeno z namenom povzročiti smrt ali hudo telesno poškodbo civilista ali katerekoli druge osebe, ki ni aktivno udeležena v sovražnostih v primeru oboroženega spopada, ko je namen takega dejanja zastrašiti prebivalstvo ali prisiliti vlado ali mednarodno organizacijo, da nekaj stori ali opusti. Teroristična dejanja predstavljajo ne glede na svojo naravo neposreden napad na pravice in svoboščine državljanov, na demokracijo in načela pravne države. Teroristične dejavnosti ogrožajo državno varnost in poskušajo destabilizirati zakonito izvoljene vlade, oslabiti civilno in pluralistično družbo ter imeti škodljive posledice za razvoj pluralizma. Zato so vsa teroristična dejanja, metode in ravnanja v vseh oblikah in izrazih, kjer koli so zagrešena ali kdor koli jih zagreši, ne glede na argumente, ki jih uporabljajo, ali razlog, ki ga navajajo, brez političnega in moralnega opravičila in morajo biti zato ostro obsojena (Gonzales, 2004: 2).

V neratificirani Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju terorizma iz leta 1973 je *teroristično dejanje* definirano kot kriminalno dejanje, usmerjeno proti določeni državi, katerega namen ali narava je taka, da izzove strah določenih oseb, skupin oseb ali javnosti.

---

²⁹ http://europa.eu.int/comm/external_relations/gac/pres_concl/december_2004.pdf#terrorism, 12.5.2005

3.6 MEDNARODNI TERORIZEM

V 21. stoletju se spreminja narava terorizma zaradi spreminjanja vsebine in konstitutativnih sestavin tega pojava in zaradi dejstva, da gre tako s političnega kot tudi pravnega vidika za zelo občutljivo temo (Laqueur v Rizman, 2004: 617). Današnje oblike terorističnih dejanj je težko razlikovati od kriminalnih aktivnosti, kar kaže na nediskriminatorno uporabo nasilja, večjo nevarnost in smrtnost kot v preteklosti (Koufa, 2002: 11).

Terorizem je bil že od vsega začetka globalen (mednarodni) problem. Po napadih v ZDA in Madridu je postalo še bolj jasno, da gre za nadnacionalni problem in da ga je potrebno tako tudi obravnavati. Pojavne oblike mednarodnega terorizma lahko izvirajo izven Evrope, kot v primeru muslimanskega terorizma, ali znotraj nje. Med obema oblikama so lahko povezave ali pa ne, vendar pa med žrtvami³⁰ povzročata enako stopnjo trpljenja, obe napadata vrednote, na katerih temelji Unija in pomeni za vse Evropejce enako nevarnost (Gonzales, 2004: 3).

Sankar Sen mednarodni terorizem definira kot grožnjo ali dejansko uporabo nasilja za doseganje političnih ciljev, kadar ima taka akcija namen vplivati na stališča in obnašanje neke ciljne skupine, prej kot pa učinkovati na trenutno žrtev, in kadar sega čez državne meje (Krunić, 1997: 153).

Ministrstvo za obrambo ZDA definira mednarodni terorizem kot premišljeno politično motivirano nasilje proti nebojnim tarčam s strani drugih držav, skupin ali skritih posameznikov s ciljem vplivanja na širšo javnost (Kupperman in Opstal, 1993: 2724). Za mednarodni terorizem so značilni naslednji elementi: uničevalno nasilje ali grožnja proti drugi državi ali narodu; predviden politični cilj (razširitev politične kontrole ali politična sprememba); tarča, civilna ali materialna, katere smrt, poškodba ali uničenje lahko vodi do zaželenega političnega cilja (Kupperman in Opstal, 1993: 2732).

Na ravni EU je terorizem opredeljen kot dejanje, ki je storjeno namenoma s strani posameznika ali skupine proti eni ali več državam, njihovim institucijam ali ljudem s ciljem zastraševanja in spreminjanja ali uničenja politične, ekonomske ali socialne strukture države. Med njimi velja omeniti umore; telesne poškodbe; ugrabitve; grožnje; jemanje talcev; izsiljevanje; tatvine; izdelovanje, hranjenje, pridobivanje, prevoz in nabava orožja in

---

³⁰ Žrtve terorizma postanejo ne glede na državo, politične ali družbene razmere, argumente, ki jih uporabljajo teroristi pri izbiranju svojih tarč, ker predstavljajo absolutno oviro pri uresničevanju totalitarnih ciljev teroristov.

eksploziva; nezakonit napad ali poškodovanje državnih ali vladnih stvari, sredstev javnega transporta, infrastrukture, lastnine in mest javne uporabe; napad z oviranjem informacijskih sistemov; oviranje oskrbe z vodo, osnovnimi viri in energijo; izpust kontaminiranih snovi, povzročitev požarov, eksplozij in poplav, ogrožanje ljudi, lastnine, živali in okolja; usmerjanje teroristične skupine; podpiranje, sodelovanje in pomaganje teroristični skupini (Proposal for a Council Framework Decision on combating terrorism, 2001: 6, 9).

Največjo nevarnost danes predstavlja verski mednarodni terorizem zaradi široko razpršene podpore v civilni družbi. Tako je Al-Qaeda našla široko podporo v muslimanskih nevladnih organizacijah in se razvila v globalno mrežno organizacijo. Danes je mogoče zaznati naslednje glavne značilnosti oz. trende modernega mednarodnega terorizma: porast versko motiviranih terorističnih napadov, zmanjšanje števila vseh terorističnih napadov, porast smrtnosti v terorističnih napadih in porast števila napadov naperjenih proti Američanom (Cronin, 2004: 454). Mednarodni muslimanski fundamentalistični terorizem je vrsta terorizma, na katero se ne znamo odzivati in ki jo je evropski koordinator za boj proti terorizmu Gijts de Vries zaradi strategije, ki jo uporablja za izvajanje napadov, opredelil kot »terorizem za množično uničenje« (Vries, 2004(a): 17). Mednarodni terorizem je s politične perspektive razumljen kot globalen, njegov fizičen vpliv je omejen, prav tako tudi njegov psihični vpliv, ki hitro pojema v mišljenju širše mednarodne javnosti.

Da bi premagali mednarodni terorizem, mora biti njegova definicija povezana z njegovo absolutno zavrnitvijo. Zagotoviti je potrebno, da je povsem izvzet iz vsakega moralnega, vzorčnega ali političnega ozira.

4 GLAVNI IZZIVI IN GROŽNJE V DANAŠNJEM MEDNARODNEM OKOLJU

V času globalizacije³¹ in odprtosti prihaja bolj kot doslej v ospredje soodvisnost mednarodne skupnosti in nedeljivost mednarodne varnosti, ker je v sodobnem varnostnem okolju³² mogoče opaziti vedno več groženj mednarodni varnosti, njihovo vedno večjo transnacionalnost in kompleksnost. Procesi odprtosti in transparentnosti prinašajo tudi negativne učinke, med katere prav gotovo sodi olajšano delovanje teroristov oziroma terorističnih skupin in organiziranega mednarodnega kriminala. Globalni komunikacijski sistemi, internet, nove tehnologije, odprte meje in razširjen pretok ljudi in blaga so zelo primerni za uporabo v terorističnih aktivnostih.

V skladu z Evropsko varnostno strategijo predstavljajo terorizem³³, širjenje orožja za množično uničevanje, regionalni spori, organiziran kriminal in države, v katerih državne strukture ne delujejo, ključne grožnje globalni varnosti. Neposredne grožnje za Evropo so terorizem, orožje za množično uničevanje in organiziran kriminal, vključno s piratstvom. Posredne grožnje Evropi pa predstavljajo propadajoče države in regionalni spori. Posredne grožnje lahko vplivajo in ustvarijo pogoje za okrepitev neposrednih groženj (Ulriksen, 2004: 461). Vse te grožnje so bolj raznolike kot v preteklosti, manj vidne in manj predvidljive, a tudi vedno bolj povezane med seboj. Evropska varnostna strategija identificira tri glavne cilje EU: spopasti se z glavnimi grožnjami, razširiti območja varnosti v bližini evropskih meja, okrepiti mednarodni red.

Pomembna značilnost sodobnih varnostnih groženj³⁴ je, da se njihovo število nenehno povečuje, spreminja se tudi raznolikost, kar zapleta iskanje mehanizmov za njihovo

---

³¹ V času globalizacije so oddaljene grožnje prav tako pomembne kot bližnje. Tako predstavljajo skrb za Evropo jedrske aktivnosti Severne Koreje, Južne Azije in širjenje orožja za množično uničevanje v Srednjem vzhodu.

³² Varnostno okolje je nepredvidljivo, kar se med drugim kaže tudi v tem, da izjemno majhne grožnje varnosti povzročijo velike (kompleksne) krize in da velike potencialne grožnje sploh nimajo kriznih učinkov (Prezelj, 2005 (a): 201).

³³ Teroristi imajo lahko dostop do orožij za množično uničevanje, lahko so povezani z organiziranim kriminalom, uporabljajo neomejeno nasilje, lahko spodkopavajo državni sistem, zato imamo lahko opravka z zelo radikalno grožnjo.

³⁴ Sodobni viri groženj so naslednji: preoblikovanje sistemov vrednot; izreden in neenakomeren razmah števila prebivalstva v državah v razvoju; razlike v dostopnosti do življenjsko pomembnih naravnih virov; neenakost med gospodarstvi razvitih industrijskih držav in držav v razvoju; globalnost gospodarskih problemov; množična migracijska gibanja; regionalni konflikti, nasilni etnični spori in spopadi ter državljanske vojne; notranje napetosti v nekdanjih socialističnih državah; islamski fundamentalizem; terorizem; širjenje orožja za množično uničevanje; zdravstveni problemi zaradi širjenja nalezljivih bolezni; globalno onesnaževanje okolja in ponavljanje ekoloških groženj; naravne nesreče; organiziran kriminal itd.

omejevanje, nadzorovanje in odpravljanje. S sodobnimi grožnjami mora biti prva linija obrambe pogosto v tujini. To nakazuje, da mora biti EU pripravljena za delovanje pred izbruhom krize. Zato se preprečevanje konfliktov in preprečevanje groženj nikoli ne začne prezgodaj (European security strategy, 2003: 7). Lahko bi rekli, da v zadnjem desetletju prevladujejo nevojaške grožnje, med katerimi je brez dvoma na prvem mestu nevarnost organiziranega kriminala, ki prerašča nacionalne meje držav in postaja vse bolj transnacionalen, torej globalen. K varnejšemu svetu v prihodnje lahko veliko prispeva tudi EU z različnimi inštrumenti in programi pomoči v povezavi z vojaškimi in civilnimi zmogljivostmi in strokovnim znanjem. Varnost in demokracija nista sami po sebi umevni, temveč se je treba zanju vztrajno in aktivno boriti. V Evropi danes prevladujeta dva koncepta, ki pomembno prispevata k evropski varnosti, in sicer koncept preventivne dejavnosti ter koncept učinkovitega multilateralizma. Prizadevanja za multilateralnost kažejo na višjo raven politične organizacije, naučene iz stoletnih evropskih izkušenj z neprestanimi konflikti, vojnami in človeškimi katastrofami. Prizadevanja za močno mednarodno družbo, za brezhibno delujoče mednarodne institucije in za mednarodni red, temelječ na pravilih, vse to so prav tako jasni cilji, ki se skladajo z višjo ravno politične organizacije.

Vzporedno s težnjo po izboljšanju varnosti v Evropi, ki je spodbudila evropske države k iskanju možnosti za skupen varnostni sistem, se povečuje politična, vojaška, gospodarska in socialna nestabilnost. Deloma gre za posledico nerešenih zgodovinskih vprašanj, mednarodnega terorizma, valov beguncev, vprašanj meja in suverenosti držav in medetničnih sporov (Grizold, 2001: 794).

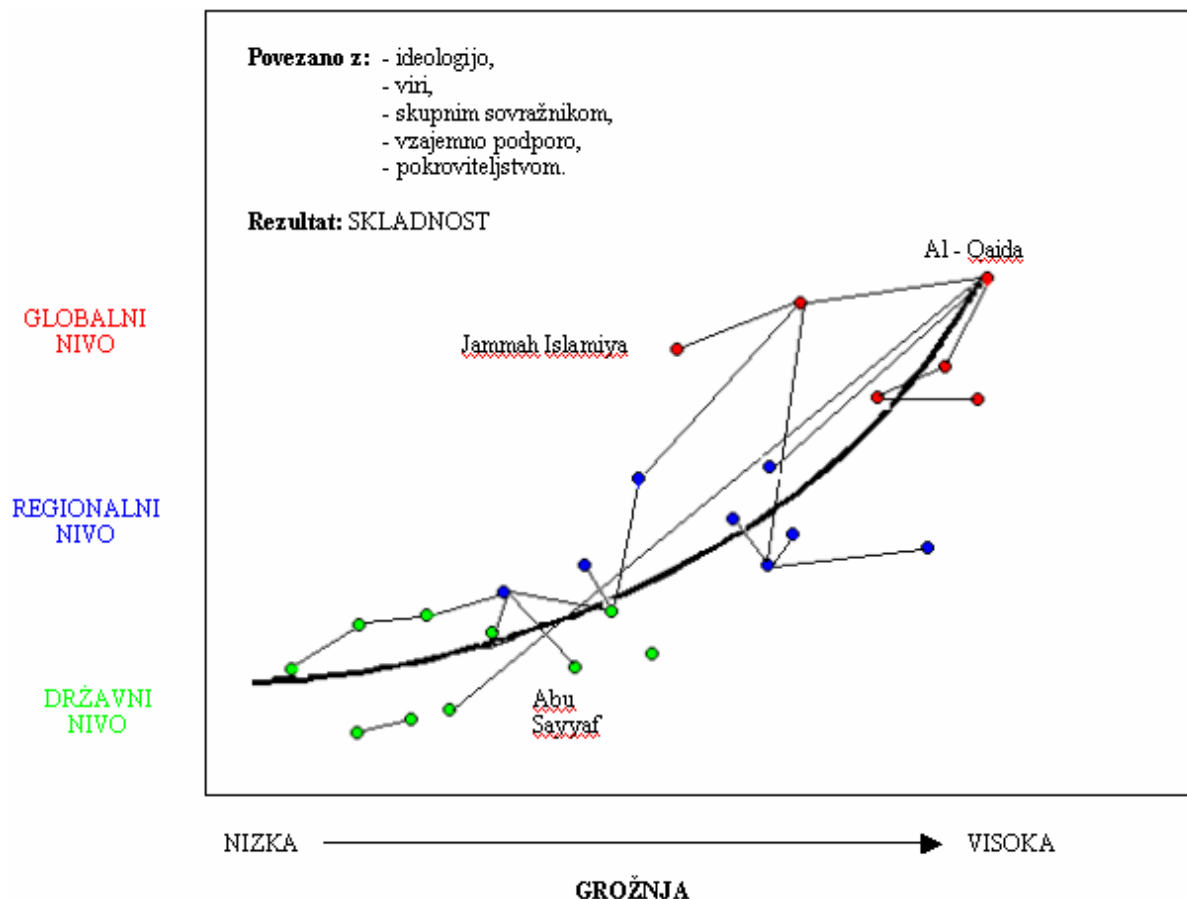
4.1 MEDNARODNI TERORIZEM

Čeprav je Evropa doživela prvi masovni mednarodni teroristični napad 11. marca 2003, terorizem na stari celini ni nov pojav. V Italiji, na Irskem, Španiji se s tem problemom intenzivneje soočajo že od začetka devetdesetih let.

Evropa je lahko tako potencialna tarča kot možno oporišče mednarodnih teroristov, saj so bile odkrite celice Al-Kaide v Italiji, Nemčiji, Španiji, Veliki Britaniji in Belgiji. Prisotnost »spečih celic« mednarodnega terorizma v Evropi in članstvo evropskih militaristov bo počasi zabrisala mejo med domačim in mednarodnim terorizmom. Zato mora EU na tem področju odigrati pomembnejšo vlogo, da prepreči ustanavljanje teh skupin in razvoj njihovih aktivnosti.

Shema 4.1.1 prikazuje na katerem nivoju delujejo teroristi in teroristične organizacije ter kakšna je stopnja njihovih groženj.

Shema 4.1.1: Transnacionalno teroristično omrežje

Vir: (National Strategy for Combating Terrorism, 2003: 9)

Jasno je, da imajo različne teroristične skupine različne namene in cilje. Zato ne moremo imeti skupne strategije za boj proti različnim vrstam terorizma. Iz sheme je razvidno, da bolj kot terorizem deluje na mednarodni ravni, večjo grožnjo predstavlja.

Opozoriti je potrebno tudi na dejstvo, da imajo teroristične skupine dodelane mehanizme za rekrutiranje, saj njihovi člani niso samo pripadniki marginaliziranih skupin. Po ocenah je 18000 verskih mučenikov, ki so razpršeni po vseh kontinentih, 1500 do 2000 pa naj bi jih imelo evropski potni list (Thieux, 2004: 60). Današnji val terorizma je globalen³⁵ in tesno

³⁵ Teroristi in kriminalci so sposobni delovati po celem svetu, tako predstavljajo njihove aktivnosti v centralni in jugovzhodni Aziji grožnjo za prebivalce Evrope.

povezan z nasilnim verskim ekstremizmom. Izhaja iz kompleksnih vzrokov, kot so pritisk modernizacije, kulturne, socialne in politične krize in odtujitve mlajše populacije iz življenja v tujini (European security strategy, 2003: 6).

Nobena od teh novih groženj ni popolnoma vojaška, niti se ne moremo boriti proti njim samo z vojaškimi sredstvi³⁶. Uspešno soočenje je mogoče le z združevanjem številnih pristopov in sredstev. Tako boj proti terorizmu zahteva mešanico obveščevalnih, političnih, vojaških in drugih sredstev. Po 11. septembru je EU tako sprejela evropski zaporni nalog, sprejela ukrepe proti financiranju terorizma in dosegla sporazum o skupni pravni pomoči z ZDA. Proti širjenju orožja za množično uničevanje pa se lahko soočimo tudi z obvladovanjem izvoza in njegovega nadzora ter s pomočjo političnega in ekonomskega pritiska. Na tem področju je najpomembnejše sprejetje Pobude o neširjenju orožja za množično uničevanje in sodelovanju pri razoroževanju³⁷, ki spodbuja sodelovanje med EU in ZDA in obsega skoraj četrtno proračuna SZVP (Quille, 2004: 24).

4.2 TRADICIONALNE GROŽNJE Z NOVIMI POSLEDICAMI

Evropska Varnostna strategija je identificirala nekaj groženj, ki so povezane s širjenjem orožja za množično uničevanje, s terorizmom, s propadom držav in z organiziranim kriminalom. Tako nestabilnosti na Kavkazu, stabiliziranje razmer na Balkanu, organiziran kriminal, problemi, povezani z okoljem, in nelegalno trgovanje predstavljajo kombinacijo novih in starih izzivov za EU.

Z razvojem demokracije in miru v večini razvitega sveta je prišlo do zmanjšanja klasičnih meddržavnih konfliktov, niso pa izginili vzroki nestabilnosti in novih konfliktov. V skladu z Evropsko varnostno strategijo je lahko propad držav povezan z resnima grožnjama kot sta terorizem in organiziran kriminal (European security strategy, 2003: 4). Civilna nasprotja, nemiri, lokalni neredi ali zlom državnih struktur v Afriki ali na Kavkazu za Unijo in države članice ne predstavljajo grožnje v klasičnem strateškem smislu. Seveda pa lahko stranski proizvodi teh pojavov, kot so droge, bolezni, begunci, resno vplivajo na varnost življenja prebivalcev Evrope. Brez učinkovitega nadzora meje se lahko anarhija hitro razširi. Prav tako

---

³⁶ Kljub temu pa mora EU razviti vojaške sile, ki bodo sposobne delovati zgodaj, hitro in grobo, kadar bo potrebno.

³⁷ Non-proliferation and Disarmament Co-operation Initiative.

se brez učinkovitega monopola nad zakonito uporabo sile hitro razraščajo teroristične aktivnosti (splet³⁸).

4.3 POTENCIALNE GROŽNJE ZARADI ŠIRITVE EVROPSKE UNIJE IN NJENEGA OKOLJA

Pri obravnavanju groženj je potrebno razlikovati med regionalnimi grožnjami in grožnjami globalne narave, saj lahko EU le tako učinkovito mobilizira dostopne inštrumente in vire za obravnavanje groženj. Grajenje varnosti v bližini zunanjih meja EU je v veliki meri namenjeno reševanju groženj regionalne narave. Grožnje globalne narave pa je potrebno obravnavati z učinkovitimi večstranskimi in mednarodnimi strukturami, v katerih mora biti EU gonilna sila.

Dogajanje v soseščini EU predstavlja enega izmed varnostnih problemov Unije. Širitev po eni strani povečuje evropsko varnost in stabilnost vendar, jo istočasno približuje problematičnim območjem. To potrjuje dejstvo, da je geografski položaj v obdobju globalizacije še vedno pomemben (Jazbec, 2004: 7).

V zadnjem desetletju je EU imela dva pristopa v zvezi z varnostno politiko v soseščini. V prvem pristopu je bilo osrednje načelo stabiliziranje razmer. EU je zato v skladu s tem podpirala predvsem regionalno sodelovanje. Osrednje načelo drugega pristopa pa je bila integracija. Iz tega sledi, da bolj kot je bila uspešna prva strategija stabiliziranja, večja je bila verjetnost, da je vodila v drugo strategijo integracije (splet³⁹). Danes so cilji stabiliziranja predvsem Balkan, zunanje meje EU na jugu in vzhodu, Bližnji in Srednji vzhod ter Severna Afrika. S širitvijo EU sta sosednji državi postali tudi Ukrajina in Rusija, zato je seveda tudi z njima potrebno dobro sodelovanje na varnostnem področju. Če povzamem - Unija mora razviti poseben odnos s sosednjimi državami, da bi ustvarila področje rasti in dobrih medseseskih odnosov, osnovanih na vrednotah Unije. Z drugimi besedami - širitev Unije je bila in mora ostati najučinkovitejša varnostna politika. Z razširitvijo norm in vloge Unije, njenih zmožnosti ter omejitev se je zmanjšala možnost konfliktov in nestabilnosti na kontinentu (Kuhne, 2004: 23).

---

³⁸ <http://www.iss-eu.org/chaillet/chai75e.pdf>, 8.8.2005;

³⁹ http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/ausgabe_archiv?archiv_id=5500, 12.8.2005

5 ZGODOVINSKI RAZVOJ EVROPSKEGA SODELOVANJA NA VARNOSTNO OBRAMBENEM PODROČJU

Razmišljanja o doseganju večje mednarodne varnosti so bila del zamisli evropskega združevanja že neposredno po drugi svetovni vojni. Usmerjena so bila predvsem v iskanje možnosti, kako preprečiti spopade med državami, ki so stopale v proces integracije. Evropsko politično in gospodarsko združevanje naj bi tako preprečevalo vojaške spopade. Na to so vplivale ne le pozitivne okoliščine, kot npr. splošen razmah mednarodne solidarnosti ter prizadevanja za čim hitrejšo obnovo porušene Evrope, temveč hkrati tudi negativni pojavi, kot na primer vse jasnejša blokovska delitev sveta. Tako politični kot tudi strateški in gospodarski razlogi so torej neposredno spodbujali vključevanje zahodnoevropskih držav v različne mednarodne organizacije⁴⁰.

V začetku petdesetih let, torej že v ozračju hladne vojne, sta bili v Zahodni Evropi dve nevarnosti. Notranjo nevarnost je predstavljala Nemčija, zunanjo pa vse večji vpliv Sovjetske zveze. Francoski zunanji minister je 9. maja 1950 s posebno deklaracijo predlagal ustanovitev skupnega trga za premog in jeklo. S tem je poskušal odpraviti težave pri oskrbi črne metalurgije v sosednjih državah (Franciji, Nemčiji, Belgiji) ter s postavitvijo rudnikov in železarn pod skupno upravo držav članic preprečiti morebitno obnovo oboroževalne industrije v Nemčiji. Ta zamisel se je razlikovala od takrat običajnega meddržavnega povezovanja, saj je predvidevala prenos dela državne suverenosti na mednarodno organizacijo.

Na tej podlagi je bila leta 1951 v Parizu podpisana *Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo*, katere članice so bile Francija, Nemčija, Belgija, Italija, Luksemburg in Nizozemska. Ratifikacije v nacionalnih parlamentih oziroma postopki za uveljavitev so se končali 25. julija 1952, ko je začela veljati⁴¹. Podpis pogodbe je za države podpisnice pomenil: prenos odločanja na področju premogovništva in jeklarstva na nadnacionalno raven, formalni začetek procesa evropske integracije - uresničitev mirovniške ideje o nadzoru oboroževanja. Temu so sledili nadaljnji integracijski tokovi. Leta 1955 so države Beneluxa ostalim trem partnerjem v Evropski skupnosti za premog in jeklo predlagale nadaljevanje

---

⁴⁰ Za to obdobje je značilen pojav številnih mednarodnih organizacij, tudi tistih regionalnega tipa.

⁴¹ Pogodba je bila sklenjena za obdobje 50 let, zato je 25. 7. 2002 prenehala veljati.

ekonomskega integriranja⁴². Kmalu za tem so ustanovili *Evropsko skupnost za jedrsko energijo*, 25. marca 1957 pa je bila v Rimu ustanovljena še *Evropska gospodarska skupnost*⁴³. Kot sem že navedel, je bila vzpostavitev skupnega trga osnovni cilj Rimske pogodbe. Posamezni cilji v okviru vzpostavljanja skupnega trga kot splošnega cilja so sicer bili doseženi že pred iztekom prehodnega obdobja⁴⁴, vendar pa je na področjih, kot so prost pretok kapitala, oseb in storitev, svoboda ustanavljanja, prosta konkurenca, prihajalo do zamud pri uresničevanju deklariranih ciljev. Komisija je leta 1985 sprejela Belo knjigo o dokončanju notranjega trga. Pod pojmom notranjega trga je razumljen gospodarski prostor brez notranjih meja, v katerem blago, storitve in kapital krožijo brez ovir in kontrol. Na podlagi Bele knjige in ciljev, določenih v njej, je bila Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti⁴⁵ leta 1987 prvič po letu 1957 temeljito spremenjena. Enotni evropski akt iz leta 1987 je razširil formalne pristojnosti Skupnosti in prilagodil institucionalno sestavo. Skupno tržišče je bilo formalno ustanovljeno že s PES, ni pa bilo uresničeno. Enotni evropski akt⁴⁶ predstavlja le novo definiranje prej postavljenih ciljev in bolj pretehtano ter natančnejšo izbiro sredstev in poti, po katerih je te cilje mogoče doseči (Ilešič, 2004: 29- 31).

5.1 EVROPSKA OBRAMBNA SKUPNOST

Ustanovitev Evropske obrambne skupnosti naj bi sledila ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo, ustanovljeni leta 1951. S tem naj bi gospodarsko integracijo nadgradila integracija na varnostnem področju. Leta 1950 je Winston Churchill v Svetu Evrope predstavil idejo o evropskih oboroženih silah in tako je varnostno sodelovanje postalo del širših zamisli o integraciji zahodne Evrope. Ideja, da se s skupnim evropskim nadzorom nad vojskami zmanjša nevarnost, ki jo predstavlja vojaška sila, je bila podlaga za začetek dogovorov za oblikovanje Evropske obrambne skupnosti. Med leti 1950 in 1954 je večina zahodnoevropskih držav podpirala to zamisel. Maja 1952 je bil izdelan podroben načrt⁴⁷ za ustanovitev Evropske obrambne skupnosti, ki so ga podpisale Francija, Belgija, Nemčija,

---

⁴² Predlog je zajemal vzpostavitev skupnega trga, skupno razvijanje transporta in skupno razvijanje klasične in atomske energije.

⁴³ Osnovni cilji so bili: vzpostavitev skupnega trga, prilagajanje gospodarskih politik držav članic, vzpodbujanje usklajenega razvoja ekonomskih aktivnosti, povečevanje stabilnosti, zvišanje življenjskega standarda, vzpodbujanje tesnejšega sodelovanja med državami članicami, odprava ovir pri trgovanju, vzpostavitev skupne carinske tarife, zagotovitev nemotene in neizkrivljene konkurence, koordinacija nacionalnih monetarnih in gospodarskih politik, harmonizacija davčne politike, harmonizacija socialne politike.

⁴⁴ Pred letom 1970.

⁴⁵ PES.

⁴⁶ V Enotnem evropskem aktu je bilo določeno leto 1992, ko morajo začeti veljati določila vzpostavitve skupnega trga.

⁴⁷ Evropsko vojsko naj bi sestavljale vojaške enote, sestavljene iz pripadnikov posameznih držav, ki bi delovale pod oblastjo političnih institucij združene Evrope (nacionalnim poveljstvom).

Italija, Luksemburg in Nizozemska. Poskus vzpostavitve skupne zahodnoevropske vojske⁴⁸, kot neke vrste kompromisa za ponovno oboroževanje Nemčije, je propadel, saj je predlog zavrnil francoski parlament. V procesu ratifikacije v nacionalnih parlamentih so se tako pojavile težave⁴⁹ in zamisel o Evropski obrambni skupnosti ter vseevropski vojski je propadla (Vegič, 2004: 586, 587).

Vzporedno s tem pa je nastala delitev Evrope na Vzhod in Zahod, kar je pripeljalo do nastanka Nata. Tako je prišlo do ločevanja urejanja obrambnih in varnostnih zadev⁵⁰ od ekonomskih in socialnih procesov integracije. Proces evropske integracije je bil omejen predvsem na gospodarsko področje in ni vključeval političnih ter varnostnih dimenzij. Posledice so bile, da je bil evropski integracijski proces razbremenjen problemov varnosti in obrambe in evropske države so bile demotivirane, da bi izven okvira Nata razvijale obsežnejše obrambno sodelovanje. Vse evropske države pa niso imele enakih pogledov na zagotavljanje varnosti v evropskem prostoru. Najbolj izraziti zagovorniki različnih pogledov sta bili vseskozi Francija in Velika Britanija. Francija je zagovarjala bolj samostojno vlogo Evrope na varnostnem področju, kot protiutež Natu⁵¹ in ZDA. Velika Britanija pa je nasprotno zagovarjala primarno vlogo Nata in ZDA pri zagotavljanju varnosti v Evropi (Vegič, 2004: 587).

5.2 NASTANEK ZAHODNOEVROPSKE UNIJE

Zahodnoevropska unija je nastala z namenom zagotavljanja varnosti zahodnoevropskih držav druge pred drugo, in ne pred SZ, in ne vključuje ZDA. Francija in Velika Britanija sta leta 1947 podpisali zavezništvo v Dunkirku z namenom zoperstaviti se ponovim agresivnim težnjam Nemčije. Zaostrovanje odnosov s SZ je privedlo do podpisa Bruseljske pogodbe leta 1948 med Veliko Britanijo, Francijo, Belgijo, Luksemburgom in Nizozemsko. K tej pogodbi sta leta 1954 pristopili še Zahodna Nemčija ter Italija in tako je nastala Zahodnoevropska unija, ki je bila v času hladne vojne v primerjavi z Natom vseskozi drugotnega pomena.

Šele v osemdesetih letih se je nekoliko bolj okrepilo evropsko varnostno sodelovanje, ki ni bilo umeščeno v okvire Nata. Tako so se leta 1982 okrepila francosko-nemška varnostna

---

⁴⁸ S podpisom Obrambnega sporazuma Evropske skupnosti, 27. maja 1952.

⁴⁹ Francija je postavila več zahtev, zato bi bilo potrebno spremeniti celoten sporazum, s tem pa se ostale države niso strinjale.

⁵⁰ Reševanje varnostnih problemov je potekalo skoraj izključno znotraj Nata.

⁵¹ Francija je leta 1966 izstopila iz vojaških struktur Nata.

posvetovanja in ustanovili so skupni odbor za varnost in obrambo, leta 1987 je bila ustanovljena skupna francosko-nemška brigada, leta 1988 pa tudi skupni obrambni svet. Vendar so bile zahodnoevropske države kljub temu še vedno dokaj zadržane do vsake pobude, ki bi lahko zmanjšala vlogo Nata in posledično povzročila zmanjšanje ameriške prisotnosti. Kljub temu, pa je proces integracije po drugi svetovni vojni v Zahodni Evropi korenito spremenil odnose med državami, ki so postali miroljubni in danes si skoraj ni mogoče zamisliti, da bi te države kakršnekoli medsebojne probleme lahko reševale s silo. Na drugi strani pa se je pojavil problem, ko skupnost evropskih držav ni bila zmožna v spremenjenih razmerah po koncu hladne vojne učinkovito posredovati izven svojih meja v primeru kriz (Vegič, 2004: 588).

5.3 POGODBA O EVROPSKI UNIJI

Razvoj evropske integracije se z načrtovano vzpostavitvijo enotnega trga leta 1992 ni ustavil. Hkrati s prizadevanji za realizacijo konkretnih, na dogovorjene datume vezanih ciljev in nalog potekajo tudi nadaljnja snovanja tesnejših oblik integracije. V Maastrichtu na Nizozemskem je bila 7.februarja 1992 podpisana Pogodba o Evropski uniji⁵² in je začela veljati⁵³ 1. novembra 1993. PEU izhaja iz stališča, da je EU širša in temelji na Evropski skupnosti. S PEU so se dotedanje tri evropske skupnosti integrirale v EU in nastal je normativni izvor današnje strukture, ki sloni na treh stebrih (glej shemo 5.3.1). Ker je Unija razdeljena v stebrno strukturo, so pristojnosti razdeljene med Komisijo in Svetom EU. To je posledično vodilo do tekmovanja med tema dvema institucijama. Odnos med Evropsko unijo in Evropskimi skupnostmi si najlažje predstavljamo kot zgradbo, ki jo tvorijo trije stebri: prvi, osrednji je najmočnejši in nosilni element procesa združevanja, ki ponazarja nadnacionalni značaj Unije in zajema Evropske skupnosti skupaj z institucijami odločanja⁵⁴, celoten pravni red skupnosti in skupne politike; drugi steber zajema Skupno zunanjo in varnostno politiko, ki pomeni meddržavno sodelovanje; tretji steber pa pokriva področje pravosodja in notranjih zadev in je tudi medvladne narave. Evropska unija je vezni člen med vsemi tremi stebri (Ilešič, 2004: 32).

---

⁵² PEU

⁵³ Vendar Maastrichtske pogodbe še ne moremo šteti za veljavno pravno ureditev, saj so v Pogodbi o Evropski uniji postavili roke za realizacijo ciljev in lahko o EU kot višji stopnji integracije bomo lahko govorili šele v bolj ali manj oddaljeni prihodnosti.

⁵⁴ Postopek sprejemanja odločitev se vedno začne na podlagi predloga Komisije. Svet EU predlagani predlog sprejme, dopolni ali zavrne.

Shema 5.3.1: Zgradba Evropske unije

PRVI STEBER - tvori najožje jedro evropske integracije	DRUGI STEBER – medvladna ⁵⁵ dogovarjanja (dodano s PEU)	TRETJI STEBER - medvladna dogovarjanja (dodano s PEU)
- ideja realizacije notranjega trga, odprava ovir za prost pretok blaga, kapitala oseb in storitev, nadgradnja začete carinske unije, vzpostavitev skupne zunanje trgovinske politike in dosledne konkurenčne zaščite, akterjev na trgu; - določila skupne politike (kmetijska, ribiška, transportna, monetarna...).	- <i>predstavlja skupno zunanjo in varnostno politiko</i> Cilji: 1. varovanje vrednosti, interesov in neodvisnosti Unije; 2. krepitev varnosti Unije in njenih članic; 3. varovanje miru in krepitev mednarodne varnosti; 4. krepitev mednarodnega sodelovanja in krepitev demokracije in pravne države ter varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin.	- <i>pomeni sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev</i> Cilji: 1. enotna strategija boja proti <u>terorizmu</u> in mamilom; 2. Shengenski sporazum (postopno odpravljanje mejne kontrole); 3. politika azila, imigracija v države članice in nadzor njihovih zunanjih meja; 4. tujska politika in ureditev bivanja in delovnih dovoljenj za državljane tretjih držav; 5. boj proti odvisnosti od mamil; 6. boj proti mednarodnim goljufijam, zlasti pranju denarja; 7. pravosodno sodelovanje v civilnih in kazenskih zadevah; 8. sodelovanje na področju carinskih služb, policijsko sodelovanje (v boju proti <u>terorizmu</u> , mamilom, kriminalu ⁵⁶).

↓ ↓ ↓

EU je vezni člen vseh treh stebrov

Z Maastrichtsko pogodbo so države članice, kot naslednji korak v razvoju evropskega povezovanja, svoje sodelovanje razširile tudi na področje skupne zunanje in varnostne politike ter na področje pravosodja in notranjih zadev. V PEU so države članice nepreklicno zapisale svojo zavezo k uvedbi enotne evropske valute in časovni termin za njeno uvedbo. Maastrichtska pogodba je uredila tudi državljanstvo Evropske unije, ki dopolnjuje nacionalno državljanstvo.

Nadaljnja adaptacija PES in PEU se zgodila z Amsterdamsko pogodbo, ki je bila podpisana oktobra leta 1997, veljati pa je začela 1. maja 1999. Amsterdamska pogodba ne odpravlja temeljske zgradbe EU, spreminja pa vsebino stebrov. Največja je vsebinska sprememba prvega stebra, ki po novem vključuje velik del dotedanjega tretjega stebra⁵⁷. Spremenjeni tretji steber v sferi izključno medvladnega odločanja poslej pokriva le policijsko in sodno sodelovanje v kazenskih zadevah. Cilji delovanja so terorizem, tihotapljenje drog, orožja in ljudi, kazniva dejanja proti otrokom, korupcija, prevare. V tretjem stebru so opredeljene tudi

⁵⁵ Medvladna dogovarjanja - sodelovanje : Evropska komisija in Evropski parlament sta udeležena v postopku oblikovanja mnenja, države članice imajo zadnjo besedo.

⁵⁶ Boj proti posebnim oblikam mednarodnega organiziranega kriminala v povezavi z izgraditvijo evropske policije-EUROPOL.

⁵⁷ V prvi steber po Amsterdamski pogodbi spada prosto gibanje oseb, ki se nanašajo na vizume, azil, imigracijo in pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah. Odločitve o teh področjih se sprejemajo v okviru institucij skupnosti.

metode⁵⁸ za doseg ciljev. Na zakonodajnem in institucionalnem področju je Amsterdamska pogodba prinesla širšo pristojnost za postopek soodločanja in okrepila vlogo Evropskega parlamenta, ni pa zadovoljivo rešila vprašanj v zvezi s širitvijo Unije. Z Amsterdamsko pogodbo so Petersberške naloge integrirane v 5. poglavje PEU in so postale jedro za krepitev vojaških in civilnih zmogljivosti v okviru SEVOP.

Podpis Pogodbe iz Nice februarja 2001, ki velja od 1. februarja 2003, je povezan z reformo institucij Evropske unije. Stalno poglobljanje integracijskega procesa z novimi obsežnejšimi širitvami zahteva tudi spremenjeno delovanje organov EU zaradi vprašanja njihove operativnosti in učinkovitosti. Pogodba iz Nice prinaša spremembe v številu poslanskih mest v Evropskem parlamentu⁵⁹, spremembe v Evropski komisiji⁶⁰ in spreminja razporeditev glasov v Svetu EU⁶¹. Na podlagi te pogodbe se je glasovanje s kvalificirano večino razširilo na nova področja, novost je bila tudi spodbujanje tesnejšega medsebojnega sodelovanja držav članic. Ko se bo EU pridružila sedemindvajseta država članica, predvidoma 2006, bo potrebna nova institucionalna reforma.

In katere države so članice Evropske unije? Današnje petindvajseterico poleg šestih ustanovnih članic iz leta 1951⁶² od leta 1973 predstavljajo še Velika Britanija, Irska in Danska, od leta 1981 Grčija, od leta 1986 Španija in Portugalska od leta 1995 Švedska, Finska in Avstrija in od 1. maja 2004 še Češka, Slovaška, Poljska, Estonija, Litva, Latvija, Ciper, Malta, Madžarska in Slovenija (Ilešič, 2004: 35- 37). Leta 2007 naj bi se EU pridružili še Bolgarija in Romunija, prav tako pa naj bi se začela pogajanja s Turčijo in Hrvaško.

5.4 RAZVOJ SKUPNE ZUNANJE IN VARNOSTNE POLITIKE (SZVP)

Leta 1992 je bil s podpisom PEU sprejet koncept SZVP. Ta uvaja prakso oblikovanja skupnih stališč in postopkov odločanja na tem področju ter posvetovanja in izmenjavo informacij. Gospodarskim vidikom, ki so bili jedro procesa integracije v predhodnicah EU, se je pridružilo skupno prizadevanje za mednarodno varnost. V 2. členu PEU je zapisano, da je eden izmed glavnih ciljev EU braniti svojo identiteto v mednarodnem prostoru, še posebej

---

⁵⁸ Metode: tesno sodelovanje med policijami in carinskimi organi ter drugimi državnimi institucijami s pomočjo EUROPOLA, sodelovanje med pravosodnimi in drugimi državnimi organi med državami članicami, izenačevanje kazensko-pravne zakonodaje.

⁵⁹ Število poslanskih mest v Evropskem parlamentu po novem lahko šteje največ 732 poslancev.

⁶⁰ Vsaka država ima pravico do imenovanja le enega komisarja.

⁶¹ Slovenija bo imela 4 od skupno 321 glasov.

⁶² Francija, Nemčija, Italija, države Beneluks-a (Belgija, Nizozemska, Luksemburg).

skozi implementacijo SZVP, ki lahko vodi k skupni obrambni politiki, ki naj bi sčasoma pripeljala do skupne obrambe. Tako EU svojo mednarodno vlogo postopoma dopolnjuje tudi na področju, ki naj bi ji zagotovil možnost učinkovitega posredovanja v mednarodnih krizah.

Peto poglavje pogodbe o PEU opredeljuje temeljne cilje SZVP:

- ohranjanje skupnih vrednot, temeljnih interesov in neodvisnost Unije;
- v vseh pogledih krepiti varnost Unije in držav članic;
- ohraniti mir in okrepiti mednarodno varnost v skladu z načeli Ustanovne listine OZN in sklepnega dokumenta Helsinške konference o varnosti in sodelovanju v Evropi ter v skladu s cilji Pariške listine;
- razvijati mednarodno sodelovanje;
- razvijati in utrjevati demokratičnost in načela pravne države ter spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Gnesotto, 2004(b): 57).

Tako zasnovana politika ni zagotavljala zmogljivosti za učinkovito skupno vojaško delovanje, zato je EU poskušala razviti nove odnose z ZEU. Tako so se leta 1997 na zasedanju v Amsterdamu dogovorili o prenosu pristojnosti iz Zahodnoevropske unije na EU, organi ZEU in podrejena telesa⁶³ so postali notranji organi EU. Petersberške naloge so bile prav tako vključene v Amsterdamsko pogodbo o EU. Petersberške naloge lahko obsegajo skoraj vsako krizno operacijo z izjemo kolektivne samoobrambe. Takšna širitev Petersberških nalog pa hkrati prispeva k pomenu medstebrnega sodelovanja v okviru EU (Prezelj, 2005: 478). ZEU je tako ohranila formalno samostojnost, vendar je postala podrejeni organ EU. S političnega vidika je bilo za nadaljnji razvoj SZVP pomembno tudi srečanje decembra 1998 v Saint Molo med francoskim in britanskim predsednikom. S tem je bilo konec nasprotujočih se pogledov⁶⁴ obeh držav, saj sta se državnikava zavzela za nadaljnjo krepitev skupne varnostne politike in razvoj vojaških zmogljivosti EU. Na pripravljenost za skupna evropska varnostna prizadevanja je vplivalo tudi dejstvo, da je posredovanje Nata proti ZRJ⁶⁵ pokazalo na vojaško odvisnost EU⁶⁶ od podpore ZDA (Caharijas, 2003: 3).

---

⁶³ Satelitski center, Institut za varnostne študije itd.

⁶⁴ Prišlo je do resničnega preobrata v obravnavanju varnostne politike EU, saj je bila sprejeta odločitev, da zajame politika EU tudi razsežnost varnosti.

⁶⁵ Zvezna Republika Jugoslavija.

⁶⁶ Članice EU za posredovanje niso imele dovolj sredstev in zmogljivosti, prav tako pa so na vojaško-tehničnem področju v velikem zaostanku za ZDA.

Evropska unija je pristojna⁶⁷ za opredelitev in izvajanje SZVP, vključno s postopnim oblikovanjem skupne obrambne politike. Države članice morajo dejavno, brez pridržkov in v duhu lojalnosti ter medsebojne solidarnosti podpirati SZVP ter upoštevati akte, ki jih Unija sprejme na tem področju. Seveda se morajo vzdržati vsakršnega ravnanja, ki je v nasprotju z interesi Unije ali ki bi lahko oslabilo njeno učinkovitost (Osnutek pogodbe o Ustavi za Evropo, 2003: 16, 18).

5.5 EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA IDENTITETA (EVOI)

V sredini devetdesetih let so v Natu oblikovali koncept EVOI, ki je bil usmerjen v povečanje možnosti samostojnega delovanja evropskih zaveznic Nata, brez ZDA. To kaže na precejšnjo odvisnost EU od Nata, ker so prve zamisli o bolj avtonomni evropski varnostni vlogi nastale pravzaprav v okvirih Nata. Zamisel so sprejeli v Berlinu, junija 1996. Evropejci so s tem lahko prevzeli večjo odgovornost in breme pri izpolnjevanju varnostnih nalog, ko so jim omogočili dostop do tistih Natovih sredstev in zmogljivosti, ki jih evropske članice same niso imele. S tem se je pokazala pripravljenost Nata in ZDA, da namenijo večjo varnostno vlogo EU. Posledično so na vrhunskem zasedanju Nata leta 1999 sprejeli še usmeritve Berlin-plus⁶⁸, ki pomenijo nadaljevanje politike, sprejete v Berlinu leta 1996. Zveza Nato je na vrhu v Washingtonu aprila 1999 podprla odločitev EU za razvoj SEVOP in podprla možnost avtonomne vojaške akcije EU v primerih, ko Nato kot celota ni vpleten v reševanje kriznega primera (Prezelj, 2005: 465). Julija 2000 pa je z delom pričela tudi Skupna delovna skupina Nata in EU za področje zmogljivosti, ki naj bi zagotavljala, da bosta organizaciji razvijali zmogljivosti povezano in komplementarno (Vegič, 2004: 589). Razvoj EVOI je pozitivno vplival na nastanek SEVOP, ki se od njega razlikuje, ker se jasno razvija pod okriljem EU in ne izključno v okviru Nata. V nadaljevanju bom poskušal pokazati, kako je proces od zamisli, kako okrepiti identiteto evropskih članic znotraj Nata, pripeljal do tega, da je postala samostojna vloga EU središčna.

Za Evropo lahko rečemo, da se usmerja v nov varnostni sistem, ki ga tvorijo številne različne organizacije, kot so EU, Nato, OVSE, Svet Evrope, različne druge zveze, občasna srečanja vodij držav in vlad, svetovalni odbori, sporazumi o skupni varnostni politiki, razorožitvena

---

⁶⁷ Pristojnost Unije na področju SZVP zajema vsa področja zunanje politike in vsa vprašanja, ki zadevajo varnost Unije, vključno s postopnim oblikovanjem skupne obrambne politike, ki bi lahko privedla do skupne obrambe.

⁶⁸ Strateški koncept Nata iz leta 1999 predvideva krepitev evropske komponente v zavezništvu in tudi možnost samostojnega delovanja EU. Med reformami zavezništva je tudi izgrajevanje EVOI znotraj zavezništva.

območja itd. Nobena posamezna organizacija ni zmožna pokrivati varnostnih in obrambnih potreb evropske celine kot celote, zato je nujno, da se delovanje več organizacij poveže, tudi v smislu iskanja nove varnostne identitete Evrope (Grizold, 2001: 787).

6 SKUPNA EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA (SEVOP)

Za SEVOP lahko rečemo, da označuje predvsem prizadevanja za krepitev skupnih vojaških zmogljivosti članic EU in oblikovanje institucij na področju varnosti⁶⁹. Iz nje izhaja temeljna ideja da morajo države EU enakovredneje, dejavnejše in učinkoviteje prispevati k stabilnosti in varnosti ne le na svojem ozemlju, ampak povsod, kjer bo za preprečevanje konfliktov, ohranitev, vzpostavitvev in krepitev miru potrebna njihova prisotnost. SEVOP ne smemo razumeti napačno in ne pomeni militariziranja evropske zgradbe. SEVOP je sestavni del SZVP in jo sestavljajo trije elementi: vojaško krizno upravljanje, civilno krizno upravljanje in preprečevanje konfliktov.

6.1 RAZVOJ SKUPNE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE

V obdobju hladne vojne EU ni pomenila evropske varnostne organizacije in ni imela vzpostavljenih stikov z ZEU in zvezo Nato. Varnostna situacija po koncu hladne vojne je prisilila in hkrati omogočila EU, da razvije mehanizme za usklajevanje mnenj in aktivnosti v zvezi z reševanjem kriz v neposrednem varnostnem okolju (Prezelj, 2005: 464).

Sedanje varnostne razmere v Evropi odpirajo popolnoma nove možnosti za uveljavitev modela sodelovanja za zagotovitev varnosti v Evropi in v svetu. Sočasno pa odsevajo vse težavnosti, zapletenosti, nasprotja in nevarnosti praktične uporabe takšnega varnostnega sistema. Evropa je pričela oblikovati skupne vojaške strukture in zmogljivosti popolnoma drugače od zamisli izpred petdesetih let o integriranih vojaških silah Evrope, ki naj bi se oblikovale znotraj Evropske obrambne skupnosti. Uradno srečanje med Veliko Britanijo in Francijo leta 1998 v St.Maloju, je prineslo resničen preobrat v obravnavanju varnostne politike EU, saj je bila sprejeta odločitev, da politika EU zajame tudi razsežnost varnosti⁷⁰. Glavni povod za oblikovanje in razvoj SEVOP je bil na eni strani preoblikovanje in obnova integrirane vojaške strukture Nata ter vpliv krize na Kosovu, na drugi strani pa nedokončana pogajanja o odnosu med EU in ZEU (Bono, 2004(b), 443). Mednarodno reševanje kriz na območju nekdanje Jugoslavije je opozorilo na nesorazmerje med gospodarsko in politično

---

⁶⁹ Sodobna pojmovanja varnosti opozarjajo na vse večjo medsebojno povezanost in soodvisnost v varnostnem smislu, kar se vse bolj odraža tudi v oblikovanju skupnih politik na tem področju.

⁷⁰ Eden izmed glavnih vzrokov je, da se nobena intervencija, ki je zaustavila vojno na jugovzhodu Evrope, ni zgodila brez Nata.

močjo EU ter varnostno močjo. EU v osnovi ni bila pripravljena odgovarjati na te krize in v tem smislu na izzive spreminjajočega se varnostnega okolja (Prezelj, 2005: 464). Vodje držav in vlad EU so odločitev potrdili na vrhunskem srečanju v Kolnu v Nemčiji 3. in 4. junija 1999 in jo konkretizirali na vrhunskem srečanju EU v Helsinkih s sprejetjem dokumenta o Skupni evropski varnostni in obrambni politiki 10. in 11. decembra 1999 (Grizold, 2001: 791). Evropski svet je s sklepi v Kolnu in Helsinkih leta 1999 potrdil jasnejše evropske težnje o samostojni varnostni vlogi (glej tabelo 6.1.1). EU z SEVOP poskuša zmanjšati čezatlantske razlike obrambnih zmogljivosti, zagotoviti potrebne zmogljivosti za samostojno izvajanje civilnih in vojaških operacij ter postati kredibilen partner zagotavljanja varnosti na globalni ravni. EU lahko poveča svoj vpliv in podporo z odgovorom na varnostne izzive s pomočjo razvoja močnejše mednarodne družbe, z učinkovitim delovanjem mednarodnih institucij in z na zakonu temelječi ureditvi (Quille, 2004: 428).

V Helsinkih so bili sprejeti tudi sklepi, na osnovi katerih je prišlo do organov⁷¹, ki v EU skrbijo za izvajanje varnostne politike. Konec leta 2000 je bila ZEU vključena v strukturo EU, s čimer je EU⁷² prevzela izvajanje operacij ter druge funkcije ZEU (Vegič, 2004: 590). Izgradnja evropskega varnostnega sistema, ki bo zagotavljal kar največjo stopnjo nacionalne varnosti posamezne države in celotne skupnosti, kaže na odločitev Evrope postati enakopravnejša partnerica ZDA in Natu pri zagotavljanju varnejše Evrope. Seveda nikoli ni bil namen Evrope oblikovati politične in vojaške institucije, ki bi spodkopavale ali ogrožale obstoj Nata.

---

⁷¹ Politični in varnostni odbor na ravni ambasadorjev, vojaški odbor na ravni načelnikov štabov držav članic, vojaški štab na ravni vojaških ekspertov, visoki predstavnik EU za obrambno in varnostno politiko.

⁷² V EU so bila pogodbeno prenesena jamstva glede kolektivne obrambe, ki pa veljajo za članice ZEU in ne za vse članice EU.

6.1.1 Tabela: Kronologija razvoja SEVOP

KRAJ, LETO	SPREJETE ODLOČITVE
St. Malo 3. in 4. 12. 1998	Predstavlja mejnik v evolucijskem razvoju SEVOP.
Koln 3. in 4. junij 1999	Krizno upravljanje osnova za krepitev SEVOP, vzpostavitev t.i. Peterberških nalog ⁷³ .
Helsinki 10. in 11. 12. 1999	EU bo delovala v skladu z načeli UL ZN, razvoj avtonomnih zmogljivosti za sprejemanje odločitev, 'headline goal', sile za hitro posredovanje, EU mora biti do leta 2003 sposobna v 60 dneh napotiti 50000-60000 oseb za dobo 1 leta za izvajanje Peterberških nalog, združitvev ZEU z EU, ustanovitev novih vojaških in političnih teles v okviru Sveta EU.
Feira, 2000	Določili so glavne cilje (t.i. Headline goals) na vojaškem in civilnem področju (policijske sile za hitro posredovanje, pravosodni organi, upravni organi, civilna zaščita).
Bruselj, 30. november 2000	Konferenca za najavo sil: usmerjenost v izboljšanje strateških zmogljivosti sil, njihove uporabnosti, sposobnosti razvrščanja, podpore, oskrbovanja in operabilnosti; izdelan je bil katalog sil z najavljenimi nacionalnimi prispevki.
Nica, 7. december 2000	Operativni razvoj SEVOP kot neodvisne politike, ustanovitev novih stalnih političnih in vojaških struktur: Politični in varnostni odbor, Vojaški odbor EU, Vojaški osebje EU.
Bruselj, 26. 02. 2001	Oblikovanje mehanizma za hitro ukrepanje.
Laeken, 14. 12. in 15. 12. 2001	Akcijski načrt zmogljivosti, EU je operacionalna in je zmožna voditi operacije civilnega kriznega upravljanja.
Bruselj, november 2001	Konferenca za izboljšanje zmogljivosti.
Saragoza, marec 2002	Petersberške naloge naj vključujejo tudi boj proti mednarodnemu terorizmu.
Bruselj, 16. 12. 2002	EU in Nato morata sodelovati, razviti strateško partnerstvo medsebojne konzultacije in transparentnost med organizacijama.
10. april 2003	Sprejeta resolucija o evropski varnostni in obrambni zgradbi – prednostih in pomanjkljivostih.
Atene, marec 2003	Sporazum o izmenjavi zaupnih dokumentov in podatkov med EU in Natom, sodelovanje, koordinacija in posvetovanje med organizacijama.
1. januar 2003	Začetek prve operacije civilnega kriznega upravljanja v BiH.
31. marec 2003	Začetek prve operacije vojaškega kriznega upravljanja v Makedoniji.
12. junij 2003	Začetek operacije kriznega upravljanja v Kongu.
London, 24. november 2003	Sprejeta deklaracija o okrepitvi evropskega sodelovanja na področju varnosti in obrambe.
12. december 2003	Sprejeta Evropska varnostna strategija.
18. februar 2004	Francija, Nemčija in VB so izrazile idejo o enotah hitrega odziva ⁷⁴ , ki naj bi bile sestavljene iz skupnih bojnih skupin.
maj 2004	Obrambni ministri EU so sprejeli glavne cilje 2010 ⁷⁵ ('Headline Goal 2010').
16. junij 2004	Začetek prve 'rule of law' misije v Gruziji.
12. julij 2004	Ustanovitev Evropske obrambne agencije ⁷⁶ .
29. oktober 2004	Uradno sprejetje Ustavne pogodbe EU.
2. december 2004	Prevzem misije Sfor od Nata s strani EU, v skladu s sporazumom 'Berlin plus'.
december 2004	Sprejetje civilnih glavnih ciljev 2008 ⁷⁷ ('Civilian Headline Goal 2008').
januar 2005	Začetek policijske misije 'Eupol Kinshasa' v Kongu.

⁷³ Peterberške naloge vključujejo: humanitarne in reševalne akcije, naloge ohranjanja miru (peacekeeping) in bojnih nalog v kriznem upravljanju, vključno z vzpostavljanjem miru (peacemaking).

SEVOP vključuje postopno oblikovanje skupne obrambne politike Unije, ki lahko privede do skupne obrambe. SEVOP poskuša ustvariti potrebne zmogljivosti za izvajanje avtonomnih vojaških operacij in omogočiti zmožnost posredovanja neodvisno od odločitve Nata. Politika Unije ne posega v posebno naravo varnostne in obrambne politike posameznih držav članic in spoštuje obveznosti iz Severnoatlantske pogodbe tistih držav članic, ki vidijo uresničevanje svoje skupne obrambe v Severnoatlantski zvezi, ter je združljiva s SEVOP, vzpostavljeno v tem okviru.

6.2 GRADITEV RAZMERIJ IN SODELOVANJA MED EU IN NATO PRI GRADITVI ESDP

Unija si prizadeva razvijati odnose in graditi partnerstvo s tretjimi državami in mednarodnimi, regionalnimi ali globalnimi organizacijami. Spodbuja večstranske rešitve skupnih problemov, zlasti v okviru OZN, ob upoštevanju resolucije z dne 24. septembra 2003 o sodelovanju na področju kriznega upravljanja⁷⁸ in resolucije z dne 29. januarja 2004 med EU in OZN. Unijo pri njenem delovanju na mednarodni ravni vodijo načela, ki so bila podlaga njenega nastanka, razvoja in širitve in ki jih želi s svojim delovanjem tudi uveljaviti v svetu: demokracija, pravna država, univerzalnost in neločljivost človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spoštovanje človekovega dostojanstva, enakosti in solidarnosti in mednarodnega prava. Zagotavljanje varnosti v Evropi in hkrati zagotavljanje temeljev nacionalne varnosti evropskih držav je danes mogoče le z medsebojnim povezovanjem v mednarodnem okolju in uresničevanjem skupnih ciljev (Haine, 2004(c): 36) .

---

⁷⁴ Rapid reaction units.

⁷⁵ Glavni mejniki 'Headline Goal 2010' so:

- ustanovitev civilno-vojaške celice v okviru Vojaškega štaba EU (2004);
- ustanovitev Evropske obrambne agencije (2004);
- izvršiti skupno usklajeno strateško preskrbo (2005);
- ustanovitev učinkovitega evropskega poveljstva za zračno oskrbo;
- dokončati razvoj bojnih skupin hitrega odziva do leta 2007;
- zagotoviti uporabnost letalonosilke s pripadajočimi letali in spremstvom do leta 2008;
- izboljšati učinkovitost operacij EU na vseh nivojih s povečano povezljivostjo in učinkovito omrežno povezavo na vseh nivojih na kopnem in v vesolju do leta 2010.

⁷⁶ Svet je 17. novembra sprejel odločitev o oblikovanju Agencije.

⁷⁷ Civilne misije naj bi imele predvsem nalogo pomagati pri reformi varnostnega sektorja, pomagati pri razoroževanju, demobilizaciji in procesu reintegracije. Civilne zmogljivosti naj bi bile uporabljene avtonomno, združeno ali v sodelovanju z vojaškimi operacijami.

⁷⁸ Vzpostavili so skupni mehanizem za proučevanje poti in sredstev za povečanje večstranske koordinacije in skladnosti na področju načrtovanja, urjenja, komunikacij.

Pred pregledom sodelovanja me EU in Nato⁷⁹ je potrebno opozoriti, da sta to dve različni instituciji, s specifičnima vlogama, funkcijami in nastankom. EU je izgradila širok spekter pristojnosti in politik, od ekonomskih do sodnih. EU ima na voljo širok spekter sredstev za soočanje z varnostnimi izzivi, od kriznega upravljanja do dolgoročne stabilizacije razmer oziroma od hitrega vojaškega odziva do policijskih operacij (Haine, 2004(b): 131). Z evropske vojaške perspektive je Nato potreben, ker je sposoben delovanja v vojnah. Med EU in Natom je bila 16. decembra 2002 sprejeta deklaracija⁸⁰ o skupni evropski obrambni in varnostni politiki, ki temelji na načelih strateškega partnerstva in krepitvi medsebojnega sodelovanja, na medsebojnih konzultacijah, dialogu in transparentnosti med organizacijama (glej tabelo 6.2.1). V skladu s sprejeto deklaracijo se Nato zavezuje, da bo zagotavljal dostop do Natovih obrambnih⁸¹ zmogljivosti za operacije, vodene s strani EU. V skladu z deklaracijo je bila poudarjena ključna vloga zveze Nato pri zagotavljanju kolektivne obrambe in vloga obeh organizacij pri kriznem upravljanju v sodobnem varnostnem okolju (Prezelj, 2005: 474). Na srečanju 17. marca 2003 sta visoki predstavnik za SZVP in generalni sekretar Nata sprejela obsežen institucionalni okvir, ki predstavlja mejnik na področju opredeljevanja odnosov med obema organizacijama. Dogovorila sta se o varnostnem sporazumu o izmenjavi zaupnih podatkov in dokumentov med organizacijama. EU je sprejela sklepe, ki omogočajo tudi evropskim članicam Nata⁸², ki niso hkrati članice EU, sodelovanje v operacijah pod vodstvom EU⁸³ (Schaefer, 2004: 77).

Poleg vsega omenjenega sta se EU in zveza Nato povezala tudi v boju zoper mednarodni terorizem. Tako si EU in Nato na vseh ravneh izmenjujeta informacije o boju zoper terorizem, kar je še posebej prišlo do izraza na področju jedrske, biološke in kemične dejavnosti v povezavi z zaščito civilnega prebivalstva (Prezelj, 2005: 476).

---

⁷⁹ Nato je vojaška organizacija, katere glavna naloga je vodenje vojaških operacij v skladu z odločitvijo članic.

⁸⁰ EU-NATO Declaration on ESDP.

⁸¹ Uporaba poveljstev Nata, uporaba transportnih zmogljivosti.

⁸² Članice Nata so: Kanada, ZDA, Islandija, Velika Britanija, Francija, Portugalska, Belgija, Luksemburg, Nizozemska, Italija, Danska, Norveška, od leta 1952 Turčija in Grčija, od leta 1955 ZR Nemčija, od leta 1982 Španija, od leta 1999 Madžarska, Češka, Poljska, od leta 2004 Litva, Latvija, Estonija, Slovenija, Slovaška, Bolgarija, Romunija.

⁸³ Med te države spadajo: Bolgarija, Romunija, Islandija, Norveška in Turčija.

Tabela 6.2.1: Kronologija odnosov EU - Nato

DATUM	DOGODEK
19. september 2000	Prvo srečanje med Severnoatlantskim svetom in Političnim in varnostnem odborom EU z namenom doseganja napredka v odnosu med EU in Nato.
24. januar 2001	Začetek institucionaliziranega odnosa med EU in Nato z ustanavljanjem skupnih srečanj na ravni zunanjih ministrov in ambasadorjev, izmenjava pisem na najvišji ravni.
30. maj 2001	Prvo uradno srečanje na ravni zunanjih ministrov med EU in Nato.
22. november 2002	Člani Nato izjavijo pripravljenost za omogočanje dostopa EU do zmogljivosti Nato za operacije, v katerih zaveznitvo ni vojaško vključeno.
16. december 2002	Deklaracija o SEVOP med EU in Nato.
14. marec 2003	Veljati začne varnostni sporazum o izmenjavi informacij med EU in Nato.
17. marec 2003	Sporazum 'Berlin Plus'.
31. marec 2003	Prehod iz operacije zveze Nato v operacijo pod vodstvom EU, imenovani Concordia, v Makedoniji.
29. julij 2003	Razvoj skupne strategije za zahodni Balkan.
19.-25. november 2003	Prva skupna vaja kriznega upravljanja med EU in Nato na podlagi sporazuma 'Berlin Plus'.
2. december 2004	Prevzem operacije Nata s strani EU v BiH.

Vir: (http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/ausgabe_archiv?archiv_id=5500, 12.8.2005)

Odnosi med EU in Natom morajo temeljiti na sodelovanju in dopolnjevanju, da ne bi prišlo do nepotrebnih nesoglasij in podvajanj. SEVOP⁸⁴ mora biti za Nato sprejemljiva in jo mora podpirati, saj lahko EU le s kredibilno obrambno komponento postane globalni akter na mednarodnem prizorišču in pomembno vpliva na stabilnost tako evropskega kontinenta, kot tudi celotnega sveta. SEVOP ne sme biti videna kot alternativa Natu, ampak morata biti Nato in SEVOP komplementarna⁸⁵. Že PEU vzpostavlja načelo, da bo skupna varnostna in obrambna politika EU kompatibilna z Natom in da bo Nato ohranjal svojo vlogo v zagotavljanju zahodnoevropske in transatlantske obrambe. Vendar pa je kljub načelni splošni podpori komplementarnosti obeh organizacij mogoče opaziti različne poglede na njuno vlogo. Francija se je tako v zadnjih letih zavzemala za večjo stopnjo evropske neodvisnosti, medtem ko je Velika Britanija pripisovala večjo težo Natu. Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi sodelovanju med državami, ki so članice Nata in niso članice EU. Razlika v statusu naštetih držav v EU in Natu določa vpliv posamezne države na proces političnega odločanja v organizacijah.

⁸⁴ Nasprotniki SEVOP trdijo, da poskušajo nekatere evropske države preko SEVOP vplivati na Nato, da bi dosegle večji vpliv v svetu.

⁸⁵ Z zmanjšanjem zadržkov zaradi bolj avtonomne evropske vloge v zagotavljanju varnosti se je razmerje med EU in Natom razvijalo v smeri transparentnosti in komplementarnosti.

Evropska varnostna politika in vojaške zmogljivosti nastajajo z namenom upravljanja kriz izven območja EU, torej temeljijo na bistveno drugačni logiki od logike kolektivne obrambe, na osnovi katere se je oblikoval Nato. Glede na vlogo Nata bi bodoče vojaške operacije lahko potekale v treh oblikah: operacije, ki jih izvaja samo Nato; operacije, katerih nosilka je EU, ob uporabi Natovih zmogljivosti; operacije, katere v celoti izvaja EU. Zato je mogoče pričakovati, da bo doseganje konsenza glede politike do določene krize in glede odločitve za uporabo sil EU bolj negotovo, kot pa uspeh samega oblikovanja skupnih vojaških zmogljivosti (Vegič, 2004:592). Na ravni EU namreč že potekajo razprave o možnosti s katero bi bile sile NSHP na voljo tudi misijam EU.

Velik pomen pri graditvi SEVOP in razmerij ter sodelovanja med EU in Natom ima sporazum Berlin Plus⁸⁶, ki je omogočil prvo vojaško misijo EU⁸⁷ v nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji. Vendar pa se EU ne sme zanašati le na sredstva zveze Nato ampak mora razvijati tudi lastna sredstva, ker lahko pride tudi do nesoglasij med obema organizacijama glede reševanja določene krize. Kajti posredovanje ESHP ali NSHP je odvisno bolj od političnega soglasja med članicami EU in Nata, kot pa od vojaških zmogljivosti. Operativna uporaba ESHP je predvsem odvisna, ker nima razvitih vseh zmogljivosti za samostojno izvajanje celotnega spektra vojaških operacij, od dovoljenja za uporabo vojaških zmogljivosti zveze Nato. Nenehni dogovori in sporazumi med EU in Nato, še posebno pa 'Berlin plus', povečujejo operativne sposobnosti EU in zagotavljajo okvir za strateško partnerstvo med obema akterjema v kriznem upravljanju.

6.3 GLAVNE INSTITUCIJE IN PROCES ODLOČANJA

Za lažje razumevanje institucij in procesa odločanja v okviru SEVOP je potrebno najprej pojasniti institucionalni ustroj⁸⁸ EU. EU postopoma oblikuje mehanizme in instrumente, ki ji omogočajo, da postane globalni varnostni dejavnik. Za učinkovito spopadanje z grožnjami in krizami iz sodobnega varnostnega okolja je potrebno tudi funkcionalno širjenje institucij (Prezelj, 2005: 463).

---

⁸⁶ Sporazum govori o uporabi Natovih zmogljivosti v EU operacijah, kadar se Nato ne bo odločil za sodelovanje. Omogoča EU dostop do zmogljivosti Nata, brez vnaprejšnje potrditve Severnoatlantskega sveta. EU ima dostop do zmogljivosti zveze Nato za načrtovanje, do evropskega poveljniškega sklopa znotraj Nata in dostop do zmogljivosti in sredstev zveze Nato.

⁸⁷ PROXIMA

⁸⁸ Uresničevanje evropskega projekta in doseganje ciljev Unije zahteva učinkovit in legitimen institucionalni okvir.

Države se z vstopom v EU odpovedo izvrševanju dela svojih suverenih pravic, ker lahko EU sprejema na nekaterih področjih pravne akte, ki imajo neposredne pravne učinke v državah članicah. Zakoni in morebitno sprejetje ustave prevladajo nad domačo zakonodajo držav članic. Zato si je nedvomno potrebno ogledati, katere naloge opravljajo posamezne institucije in kakšna so razmerja med le-timi. Za uspešen razvoj SEVOP in v okviru tega učinkovit boj proti terorizmu je potrebno vzpostaviti politični in institucionalni okvir, ki bo omogočal povezanost ukrepov SZVP/SEVOP in nacionalnih dejavnosti.

Na tem mestu je potrebno opozoriti, da v okviru EU zakonodajna in izvršna funkcija nista strogo ločeni⁸⁹ oz. nista tako uniformno določeni posameznemu organu, kot je običajno v ustavnopravnih sistemih evropskih držav. Naloge, pristojnosti⁹⁰ posameznih institucij izhajajo iz ustanovitvenih pogodb, na način, da jih opravljajo skupno oz. se nadzorujejo pri opravljanju svojih pooblastil. Pri predstavitvi organov EU se moramo zavedati, da gre za dinamičen pravni sistem, kjer imajo organi na eni strani vedno večje pristojnosti iz sfere suverenosti držav članic zaradi integracije in tesnejšega sodelovanja držav, na drugi strani pa se vloga institucij sčasoma spreminja in nekatere izmed njih pridobivajo vedno večje pristojnosti⁹¹. Glavne politične odločitve o SEVOP se sprejemajo na najvišjem nivoju: v Svetu za splošne in zunanje zadeve na ravni zunanjih ministrov EU ali kadar je potrebno v samem Svetu EU. Posvetovanja o ukrepih prvega ali, tretjega stebra EU so v pristojnosti finančnih, sodnih ali ministrov za notranje zadeve držav EU (glej shemo 6.3.1).

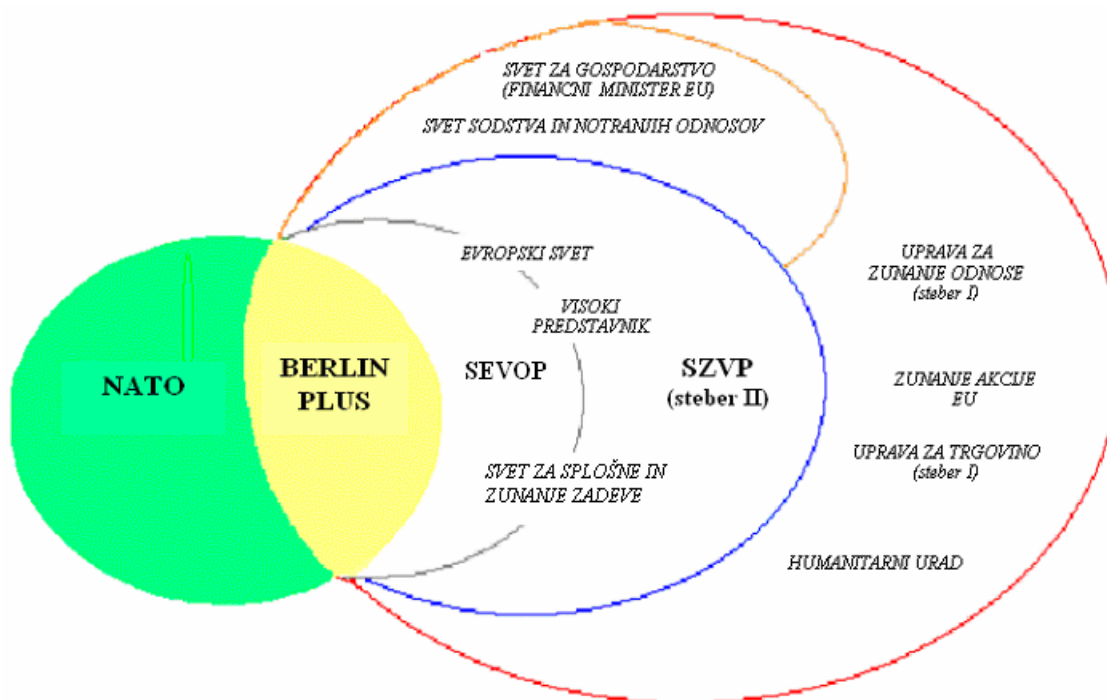
---

⁸⁹ Zakonodajna in izvršilna funkcija sta razdeljeni med dve instituciji: Svet ministrov in Komisijo.

⁹⁰ Če zelo poenostavimo pristojnosti glavnih institucij EU, lahko rečemo, da Komisija predlaga, Parlament svetuje, Svet EU odloča in Sodišče sodi.

⁹¹ Začetna funkcija Evropskega parlamenta je bila predvsem posvetovalne in nadzorne narave, sedaj pa počasi pridobiva vedno večjo vlogo v zakonodajnem postopku.

Shema 6.3.1: Stebri EU in politike

Vir: (Missiroli, 2004(a): 60)

Za EU lahko rečemo, da razpolaga z enotnim institucionalnim okvirom, katerega namen je uresničevanje ciljev⁹² Unije, uveljavitev vrednot⁹³ in služiti interesom⁹⁴ Unije, njenih državljanov in njenih držav članic ter zagotoviti doslednost, učinkovitost in kontinuiteto politik in ukrepov. Države članice EU imajo popolni nadzor nad procesi odločanja o varnostni in obrambni politiki, ker je II. steber EU medvladni⁹⁵, tako da nobena odločitev ni sprejeta brez privolitve članice. Države EU imajo različne nacionalne interese, zato je včasih težko

⁹² Med glavne cilje Unije uvrščamo podpiranje miru, svojih vrednot in blaginje svojih narodov. Med drugim Unija zagotavlja svojim državljanom območje svobode, varnosti in pravice brez notranjih meja ter enoten trg s svobodo in neizkrivljeno konkurenco. Unija vzpostavlja območje svobode varnosti in pravice: s sprejetjem evropskih zakonov in evropskih okvirnih zakonov, s spodbujanjem medsebojnega zaupanja med pristojnimi organi držav članic, zlasti na podlagi vzajemnega priznavanja pravosodnih in izvensodnih odločb, z operativnim sodelovanjem med pristojnimi organi držav članic, vključno s policijo, carino in drugimi službami, specializiranimi za preprečevanje in odkrivanje kaznivih dejanj. Unija v odnosih s širšim svetom uveljavlja in pospešuje svoje vrednote in interese. Prispeva k miru, varnosti, trajnostnemu razvoju Zemlje, solidarnosti in medsebojnemu spoštovanju med narodi, izkoreninjenju revščine, varstvu človekovih pravic, kakor tudi k doslednemu upoštevanju in nadaljnjemu razvoju mednarodnega prava, zlasti k spoštovanju načel UL ZN.

⁹³ Vrednote Unije so spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države in spoštovanje človekovih pravic. Te vrednote so skupne vsem državam članicam v družbi, v kateri vladajo pluralizem, strpnost, pravica, solidarnost in nediskriminacija.

⁹⁴ Na podlagi volje državljanov in držav Evrope, da si zgradijo skupno prihodnost, se ustanovi EU, na katero države članice prenašajo pristojnosti za uresničevanje skupnih ciljev. Unija usklajuje politike, s katerimi si države članice prizadevajo doseči te cilje in na skupni način izvajajo pristojnosti, ki so ji zaupane. EU je odprta za vse evropske države, ki spoštujejo njene vrednote in so jih pripravljene skupaj uveljavljati.

⁹⁵ Potrebna je soglasnost, ni preglasovanja niti prisile. Svet EU ima pristojnost zakonodajne pobude kot tudi odločanja.

doseči soglasje na področju SZVP/SEVOP. Zato prihaja tudi do kritik, ker obrambno-varnostna vprašanja običajno zahtevajo hitre odgovore, soglasje pa je moč doseči po dolgih usklajevanjih. Fleksibilnost predstavlja možnost vzdržati se glasovanja, možnost ne sodelovanja v operaciji in neplačevanja za operacijo. SEVOP obsega tako specifično politiko kot pripadajoče institucije. Institucionalni okvir EU obsega naslednje institucije⁹⁶:

- Evropski parlament

Evropski parlament skupaj s Svetom ministrov sprejema zakonodajo⁹⁷ in opravlja proračunsko funkcijo, poleg tega pa še funkcijo političnega nadzora⁹⁸ in posvetovanja. Ostale pristojnosti Evropskega parlamenta so: imenovanje komisije, glasovaje o nezaupnici Komisiji, vlaganje tožb pri sodišču, imenovanje evropskega ombudsmana. Evropski parlament je izvoljen na splošnih neposrednih volitvah evropskih državljanov s svobodnim in tajnim glasovanjem za petletni mandat⁹⁹. Evropski parlament izvoli med svojimi člani predsednika in predsedstvo.

Evropski parlament lahko Svetu ministrov in ministru za zunanje zadeve Unije zastavlja vprašanja in daje priporočila. Dvakrat letno razpravlja o napredku pri izvajanju SZVP, vključno s SEVOP. Parlament izvoli tudi predsednika Evropske komisije (Missiroli, 2004(a): 55).

- Evropski svet

Evropski svet imenujemo redna polletna srečanja predstavnikov držav članic na najvišji politični ravni. To pravzaprav ni klasična institucija, kljub temu pa je najvišje politično telo Unije. Evropski svet daje Uniji zagon, potreben za njen razvoj, in opredeljuje njene splošne politične usmeritve ter prioritete in ne izvršuje zakonodajnih funkcij. Sestavljajo ga voditelji držav ali vlad držav članic skupaj z njegovim predsednikom¹⁰⁰ in predsednikom Komisije.

---

⁹⁶ V skladu z Ustavo institucionalni okvir obsega Evropski parlament, Evropski svet, Svet ministrov, Evropsko komisijo in Sodišče Evropske unije. Evropska centralna banka igra pomembno vlogo pri vodenju ekonomske in monetarne politike Unije, Računsko sodišče pa je pristojno za revizijo prihodkov in odhodkov Unije. Poleg teh institucij obstajata še dve svetovalni telesi, in sicer Odbor regij in Evropski ekonomsko-socialni odbor.

⁹⁷ Unija pri izvajanju svojih pristojnosti uporablja kot pravne inštrumente evropske zakone, evropske okvirne zakone, evropske uredbe, evropske odločbe, priporočila in mnenja. Evropski parlament pa nima kot nacionalni parlamenti pristojnosti zakonodajne pobude.

⁹⁸ Nadzorno funkcijo izvaja v obliki demokratičnega nadzora nad institucijami EU preko poslanskih vprašanj, oziroma lahko ustanovi preiskovalni odbor, ki preverja domnevne kršitve ali nepravilnosti pri izvajanju zakonodaje; javno tudi razpravlja o letnem poročilu Komisije.

⁹⁹ Število poslancev ne sme biti večje od sedemsto šestintrideset. Zastopstvo evropskih državljanov je sorazmerno upadajoče do najnižjega praga štirih poslancev na državo članico.

¹⁰⁰ Evropski svet izvoli svojega predsednika s kvalificirano večino za dveipolletni mandat in je lahko ponovno izvoljen. Predsednik Evropskega sveta: predseduje Evropskemu svetu in ga vodi, skrbi za njegovo ustrezno pripravo in kontinuiteto v sodelovanju s predsednikom Komisije in na podlagi dela Sveta za splošne zadeve,

Sestane se vsako četrletje na sklic njegovega predsednika, lahko pa predsednik skliče tudi izredni sestanek Evropskega sveta. Evropski svet sprejema odločitve s soglasjem, razen če je z ustavo določeno drugače.

Evropski svet daje najpomembnejše politične smernice prihodnjega razvoja Unije ter opredeljuje njene prednostne naloge. Skrbi za politično koordinacijo med državami članicami in rešuje morebitna nesoglasja. Določa tudi načela in splošne smernice SZVP. Predsednik Evropskega sveta v tej funkciji in na svoji ravni zagotovi zunanje zastopanje Unije v zadevah, povezanih z njeno SZVP, brez poseganja v odgovornosti ministra za zunanje zadeve Unije. Evropski svet opredeli strateške interese Unije in določi cilje SZVP. Na področju SEVOP Evropski svet pospešuje razvoj SEVOP, določa prioritete in daje politične usmeritve na tem področju (splet¹⁰¹).

- Svet ministrov

Svet ministrov (znan tudi kot Svet EU) skupaj z Evropskim parlamentom sprejema zakonodajo, opravlja proračunsko funkcijo in usklajuje ter oblikuje politike v skladu z Ustavo. Svet EU je osrednja institucija EU, v okviru katere se zastopajo interesi držav članic. Sestavljen je iz enega predstavnika¹⁰² iz vsake države članice na ministrski ravni za vsako od njegovih sestav¹⁰³. Če ni drugače določeno z Ustavo, se odločitve Sveta ministrov sprejemajo s kvalificirano večino¹⁰⁴, o varnostnih in obrambnih vprašanjih pa s soglasjem vseh držav članic. Evropski svet opredeli strateške smernice, na podlagi katerih Svet za zunanje zadeve¹⁰⁵ izoblikuje zunanjo politiko Unije.

Svet ministrov je osrednja institucija za področje SEVOP, ker vzpostavlja in opredeljuje prednostne cilje in naloge, določa smernice, zavzema stališča in sprejema ukrepe na področju varnosti in obrambe. Države članice se v okviru Evropskega sveta in Sveta ministrov

---

prizadeva si za večjo povezanost in soglasje v okviru Evropskega sveta, po vsakem sestanku predloži poročilo Evropskemu parlamentu.

¹⁰¹ <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3221&l=1>, 7.12.2005.

¹⁰² Samo ta predstavnik lahko prevzema obveznosti za državo članico, ki jo zastopa in glasuje v njenem imenu.

¹⁰³ Sestavam Sveta ministrov, razen v primeru Sveta za zunanje zadeve, predsedujejo predstavniki držav članic v Svetu ministrov po načelu enakopravne rotacije za obdobje najmanj enega leta. Obstaja devet različnih sestav: splošne in zunanje zadeve; gospodarstvo in finance; pravosodje in notranje zadeve; zaposlovanje, socialna politika, zdravje in varstvo potrošnikov; konkurenca; promet, telekomunikacije in energija; kmetijstvo in ribištvo; okolje; izobraževanje, mladina in kultura.

¹⁰⁴ Kadar Evropski svet ali Svet ministrov odločata s kvalificirano večino, to večino sestavlja večina držav članic, ki predstavljajo najmanj tri petine prebivalstva Unije. Kadar po Ustavi ni potrebno, da odločata na podlagi predloga Komisije, ali če ne odločata na pobudo zunanjega ministra Unije, pomeni zahtevana kvalificirana večina dve tretjini držav članic, ki predstavljajo najmanj tri petine prebivalstva Unije.

¹⁰⁵ Svetu za zunanje zadeve predseduje zunanji minister Unije.

posvetujejo med seboj o vsakem vprašanju zunanje in varnostne politike, ki je splošnega pomena, da bi določile skupen pristop. Evropske sklepe, ki se nanašajo na SZVP/SEVOP sprejmeta Evropski svet in Svet ministrov soglasno¹⁰⁶, razen v primerih, navedenih v III. delu Ustave. Evropski svet lahko soglasno sklene, da mora Svet ministrov v primerih, ki niso navedeni v III. delu Ustave, odločati s kvalificirano večino. Svet ministrov sprejme soglasno evropske sklepe o izvajanju SEVOP, vključno s tistimi o uvedbi misije. Minister za zunanje zadeve po pooblastilu Sveta ministrov in v tesnem sodelovanju in stalnem stiku s političnim in varnostnim odborom zagotavlja usklajevanje med civilnimi in vojaškimi vidiki takšnih ukrepov. Svet ministrov lahko izvajanje nalog poveri skupini držav članic¹⁰⁷ z ustreznimi zmogljivostmi in željo za izvedbo naloge (Haine, 2004(e): 34).

Zunanja politika, varnost in obramba so zadeve, pri katerih posamezne države članice EU ohranjajo neodvisen nadzor. Na teh področjih niso združile svoje nacionalne suverenosti, tako da je vloga Parlamenta in Evropske komisije v tem primeru omejena. Svet ministrov je glavni forum, kjer poteka medvladno sodelovanje o teh stvareh.

- Evropska komisija

Evropska komisija je ključna institucija političnega in celostnega delovanja ter upravnega in tehničnega vodenja EU. Evropska komisija pospešuje splošne evropske interese in v ta namen sprejema ustrezne pobude. Skrbi za uporabo prava Unije pod nadzorom Sodišča, izvršuje proračun in vodi programe. Naloga¹⁰⁸ Unije je priprava in izvrševanje skupnih politik EU, torej bistva te evropske integracije. Opravlja usklajevalno, izvršilno in upravno funkcijo. Evropska komisija predlaga novo zakonodajo, Svet in Parlament pa sprejemata zakone¹⁰⁹. Zagotavlja zunanje zastopanje Unije, razen pri SZVP. Komisijo sestavlja kolegij¹¹⁰, v katerem so njen predsednik¹¹¹, visoki predstavnik za SZVP, podpredsednik ter evropski komisarji¹¹².

---

¹⁰⁶ Članica EU se lahko tudi vzdrži in tako omogoči sprejem odločitve, vendar ji odločitvi potem ni treba slediti. Ta mehanizem se v primeru, da se vzdrži tretjina ali več članic Sveta, ne upošteva.

¹⁰⁷ Te države članice se skupaj z ministrom za zunanje zadeve Unije med seboj dogovorijo glede vodenja naloge.

¹⁰⁸ Evropska komisija ima štiri glavne naloge: predlaganje zakonodaje Parlamentu in Svetu ministrov, upravljanje in izvajanje politik in proračuna, uveljavljanje evropske zakonodaje, zastopanje EU na mednarodnem prizorišču.

¹⁰⁹ Za sprejemanje novih zakonov EU obstajajo trije glavni postopki: posvetovanje, privolitev in soodločanje. Glavna razlika med njimi je v načinu, kako Parlament sodeluje s Svetom.

¹¹⁰ Komisija je kot kolegij odgovorna Evropskemu parlamentu. Predsednik Komisije je odgovoren Evropskemu parlamentu za dejavnosti, ki jih opravljajo komisarji.

¹¹¹ Evropski svet, ki odloča s kvalificirano večino, predlaga Evropskemu parlamentu svojega kandidata za predsedovanje Komisiji. Evropski parlament izvoli predlaganega kandidata z večino svojih članov. Predsednik Komisije: določa smernice, odloča o notranji organizaciji, s čimer zagotavlja doslednost, učinkovitost in kolegialnost pri njenem delovanju, med člani kolegija imenuje podpredsednike.

¹¹² Evropski komisarji in komisarji pri opravljanju svojih nalog ne smejo zahtevati niti sprejemati nikakršnih navodil od posameznih vlad ali drugih organov.

Komisarje predlagajo vlade držav članic EU, njihovo imenovanje potrdi Evropski parlament, imenuje pa Svet s kvalificirano večino. Komisija je pri izvrševanju svojih odgovornosti popolnoma neodvisna. Evropski parlament lahko izglasuje nezaupnico Komisiji in takrat morajo kolektivno odstopiti vsi evropski komisarji in komisarji (Missiroli, 2004(a):56).

- Sodišče

Sodišče obsega Evropsko sodišče¹¹³, Visoko sodišče¹¹⁴ in specializirana sodišča. Sodišče je pristojno za: odločanje o tožbah, ki jih vloži država članica, institucija ali fizična ali pravna oseba; predhodno odločanje na zahtevo sodišč držav članic glede razlage prava Unije ali veljavnosti aktov, ki so jih sprejele institucije; odločanje o drugih primerih, predvidenih v Ustavi (Osutek pogodbe o Ustavi za Evropo, 2003: 27). Sodnike in generalne pravobranilce Evropskega sodišča ter sodnike Visokega sodišča imenujejo v medsebojnem soglasju vlade držav članic za šestletni mandat in so lahko ponovno imenovani (Gnessotto, 2004(a): 23).

Za zagotovitev politične kontrole in strateškega usmerjanja v krizi se je Evropski svet decembra 2000 v Nici v okviru Sveta ministrov odločil ustanoviti nove stalne politične in vojaške strukture¹¹⁵:

- Visoki predstavnik za SZVP

Poleg omenjene funkcije opravlja tudi funkcijo generalnega sekretarja Sveta EU. Sodeluje s Svetom EU na področju oblikovanja in izvajanja političnih odločitev in vodi politični dialog. Visoki predstavnik za SZVP je tudi predsednik Političnega in varnostnega odbora.

- Politični in varnostni odbor¹¹⁶

Politični in varnostni odbor je najvišji organ, zadolžen za vse vidike SZVP, vključno s SEVOP. Politični in varnostni odbor¹¹⁷ spremlja mednarodni položaj na področjih, ki jih zadeva SZVP/SEVOP, ter prispeva k opredeljevanju politik tako, da Svetu ministrov na njegovo zahtevo, na zahtevo visokega predstavnika za SZVP ali na lastno pobudo daje

---

¹¹³ Evropsko sodišče sestavlja po en sodnik iz vsake države članice, pomagajo pa mu generalni pravobranilci.

¹¹⁴ Visoko sodišče ima najmanj po enega sodnika iz vsake države članice .

¹¹⁵ Poleg nalog vojaškega in civilnega kriznega upravljanja bodo ti organi opravljali tudi naloge preprečevanja konfliktov in sprejemanja odločitev glede izvajanja Petersberških nalog.

¹¹⁶ Political and Security committee.

¹¹⁷ Politični in varnostni odbor ima sedež v Bruslju, kjer približno dvakrat tedensko izmenjujejo mnenja predstavniki iz vsake države članice EU s političnimi in vojaškimi strokovnjaki na področju SZVP in SEVOP. Odgovoren je za civilno in vojaško konfliktno upravljanje SZVP pod vodstvom Sveta. Od januarja 2005 ima Komisija ambasadorja, ki je stalno akreditiran v Političnem in varnostnem odboru.

mnenja. Glavne naloge Političnega in varnostnega odbora so pošiljanje smernic Vojaškemu odboru, spremljanje mnenj in priporočil Vojaškega odbora¹¹⁸ ter sprejemanje informacij, priporočil in mnenj od Odbora za civilne vidike obvladovanja kriz. V primeru krize se ukvarja s kriznimi razmerami in možnostmi odziva Unije, s političnim nadzorom in strateškim usmerjanjem vojaškega odziva EU na krizo in pospešuje posvetovanje z Natom in tretjimi državami. Izvaja tudi politični nadzor in strateško vodi operacije za krizno upravljanje. Svet ministrov lahko za namen in čas trajanja operacije za krizno upravljanje pooblasti odbor, da sprejeme ustrezne ukrepe glede političnega nadzora in strateškega vodenja operacije (Gnessotto, 2004(b): 44).

- Vojaški odbor EU¹¹⁹

Vojaški odbor je ustanovljen v okviru Sveta EU, je najvišji vojaški organ v strukturi EU in vodi vse vojaške aktivnosti EU. Sestavljajo ga načelniki generalštabov držav članic EU ali njihovi vojaški predstavniki, ki se običajno srečujejo tedensko. Vojaški odbor bo dajal vojaške nasvete in priporočila¹²⁰ Političnemu in varnostnemu odboru in daje vojaške smernice Vojaškemu osebju na področju preprečevanja spopadov in obvladovanja kriz. Prav tako je vir vojaškega svetovanja in forum vojaškega posvetovanja in sodelovanja med državami članicami EU na področju preprečevanja spopadov in obvladovanja kriz. Vojaški odbor je odgovoren za vse vojaške vidike sedanjih in potencialnih kriz daje finančne ocene operacij in vaj, ocenjuje operativne koncepte in opcije ter kontrolira izvajanje, vendar ni načrtovalni organ (Gnessotto, 2004(c): 23).

- Vojaški štab¹²¹

Vojaški štab¹²² bo Svetu EU zagotavljal strokovno svetovanje in podporo glede SEVOP. Zadolžen je za zgodnja svarila pred krizami, za oceno položaja in strateško načrtovanje¹²³ v nalogah preprečevanja konfliktov in za reševanje kriz ob uporabi zmogljivosti zveze Nato ali brez njih. Vojaški štab EU je pod vojaškim poveljstvom Vojaškega odbora EU, izvaja njegove sklepe in napotila ter mu daje strokovno podporo glede ocene razmer in

---

¹¹⁸ Na podlagi mnenj in priporočil Vojaškega odbora oceni bistvene elemente in jih nato posreduje v obravnavo Svetu EU.

¹¹⁹ EU Military Committee.

¹²⁰ O naslednjih zadevah: oceni tveganj kriz, o finančni oceni operacij in vaj, o posledicah kriznih razmer, o vojaški razsežnost kriz, o obvladovanju kriz itd.

¹²¹ EU Military Staff.

¹²² Vojaški štab sestavljajo tehnični strokovnjaki, častniki držav članic Unije, ki predstavljajo vir vojaških strokovnih znanj. Njegova naloga ni kontrola misije, ampak ponuditi Svetu strateško možnost.

¹²³ Strateško načrtovanje v primeru kriz izvaja obveščevalni oddelek Vojaškega štaba, ki ga sestavljajo častniki iz nacionalnih obveščevalnih služb. To strateško načrtovanje se konča, ko politični predstavniki EU odobrijo vojaško strateško možnost. Obveščevalni oddelek združuje in zbira poročila nacionalnih obveščevalnih služb.

vojaških vidikov strateškega načrtovanja izvajanja Petersberških nalog. Z Natom usklajuje določa in razvršča evropske sile za operacije, ki jih vodi Nato. Vojaški štab tudi organizira in koordinira postopke z nacionalnimi, večnacionalnimi in tistimi poveljstvi sil, ki jih zveza Nato ponudi Uniji za izvajanje operacij EU (Missiroli, 2004(c):87).

Za izvajanje posebnih tehničnih in znanstvenih nalog SZVP sta pomembni še dve instituciji. To sta:

- Evropski inštitut za varnostne študije

Evropski inštitut za varnostne študije ima avtonomen status in intelektualno svobodo, zato ne predstavlja oziroma ne brani nobenega nacionalnega interesa. Njegov cilj je nudenje pomoči pri oblikovanju skupne evropske varnostne kulture, povečati razpravljanje in sistematično podpirati interese Unije. Evropski inštitut za varnostne študije prispeva k razvoju SZVP z izvajanjem sledečih funkcij: s proučevanjem in razpravljanjem o glavnih varnostnih in obrambnih zadevah relevantnih za EU, z analizami za prihodnost za potrebe Sveta EU in visokega predstavnika za SZVP, z razvojem transatlantskega dialoga o vseh varnostnih zadevah v Evropi, Kanadi in ZDA (Missiroli, 2004(b): 66). Inštitut spodbuja raziskave in analize in tako igra pomembno vlogo pri oblikovanju in širjenju boljšega razumevanja terorizma kot izredno prilagodljive grožnje ter pri omogočanju pogostega prilagajanja načina razmišljanja in ravnanja za učinkovito reševanje problema.

- Satelitski center EU¹²⁴

Satelitski center je bil ustanovljen leta 1993 s strani ZEU. Njegova naloga je obveščanje in analiziranje podatkov za potrebe EU in držav članic z uporabo satelitov. Poleg izvajanja podpore Uniji in njenim misijam opravlja tudi sledeče naloge: splošno varnostno izvidovanje področij interesa EU, pomoč pri kontroli spoštovanja sporazumov in pogodb, pomoč pri nadzoru orožja, pomorsko izvidovanje, pomoč pri boju proti terorizmu in podpora vaj (Missiroli, 2004 (a): 45).

Vse institucije še ne delujejo, kot bi morale. Za SEVOP lahko rečemo, da je večnivojska politika, kajti varnostne in obrambne odločitve so običajno sprejete na ravni Unije, izvršujejo pa se na nacionalni ravni oz. se opirajo na nacionalne zmogljivosti. Večnivojska narava SEVOP zato otežuje nadzor tako na nacionalni ravni kot na ravni Unije. To posledično vpliva

---

¹²⁴ Satelitski center je pomemben za izboljšanje procesa zgodnjega opozarjanja in funkcij kriznega nadzora znotraj koncepta SZVP in še posebej SEVOP.

na težave pri nadziranju sprejetih odločitev. Oba nivoja se morata dopolnjevati, vendar sedanje institucionalna ureditev tega ne omogoča najbolje. Tudi spremembe v Ustavi za Evropo ne prinašajo institucionalne prenove, ki bi zagotovila stalno komunikacijsko povezavo med nacionalnim nivojem in EU. Nacionalni parlamenti so odmaknjeni od procesa sprejemanja odločitev o SEVOP. Nekaj kontrole imajo le pri zagotavljanju nacionalnih zmogljivosti za podporo operacij SEVOP. Tudi Evropski parlament ni vključen v proces sprejemanja odločitev in se lahko, le neformalno, posvetuje z institucijami, ki so zadolžene za oblikovanje SEVOP. Tudi pri dostopu do informacij o SEVOP nacionalni parlamenti in Evropski parlament niso v najboljšem položaju (Garvilescu, 2004: 75). Parlament še ni dovolj seznanjen o SZVP in SEVOP s strani Sveta EU, kot bi moral biti v skladu z 21. členom PEU. Svet EU se ne posvetuje s Parlamentom o glavnih vidikih¹²⁵ in osnovnih odločitvah za prihodnje leto. Takšna praksa delovanja zagotavlja le redne informacije Evropskemu parlamentu o razvoju SZVP in SEVOP in ne zagotavlja pravega posvetovanja (Brok, 2004: 4).

V okviru SEVOP sodelujejo številni akterji, vendar pa se tu pojavi še problem prepletanja pristojnosti s preostalima stebroma, na katerih temelji EU. Z mojega področja proučevanja naj omenim terorizem (vsi trije stebri). To lahko vodi do neučinkovitosti delovanja SEVOP. Institucionalna nekonsistentnost vpliva na neuravnotežen razvoj med civilnim in vojaškim delom. Problem predstavljajo tudi zapletene in zamudne procedure odločanja v okviru Sveta EU in usklajevanje med institucijami Unije. Tudi načelo soglasja v okviru odločanja SEVOP povzroča zamudnost¹²⁶ in počasnost, po drugi strani pa omogoča večji vpliv manjšim državam v procesu odločanja.

Nekatere države v okviru SEVOP izkoriščajo veto za zavlačevanje in uresničevanje lastnih strateških interesov v okviru Unije (Grčija). V prihodnje bi bilo dobro razmišljati o odločanju s kvalificirano večino tudi na področju obrambnih in varnostnih zadev, s čimer bi izboljšali reakcijski čas v primeru kriznih situacij in lažje poenotili usmeritve, stališča in cilje SEVOP. Seveda pa se v tem primeru pojavi nevarnost vsiljevanja interesov močnejših držav in strah pred izgubo nacionalne suverenosti. V EU obstaja možnost 'konstruktivnega vzdržanja glasu', kar pomeni, da država ne sodeluje v določeni aktivnosti, vendar tudi drugih ne ovira pri izvajanju le-te. Odločitev je lahko blokirana le, če je število članic, ki izberejo to možnost,

---

¹²⁵ SZVP in SEVOP.

¹²⁶ Zavlačevanje je lahko včasih boljše, da se ne deluje prehitro in brezglavo, kar lahko prepreči tudi eskalacijo konflikta.

večja od ene tretjine glasov v Svetu EU. Kljub temu pa ostaja glavni problem v neenotni zunanji, obrambni in varnostni politiki držav EU.

V prihodnje je potrebno povečati parlamentarni nadzor nad SEVOP in povečati vlogo nacionalnih parlamentov pri odobritvi operacij SEVOP.

6.4 OPERATIVNE ZMOGLJIVOSTI IN MEHANIZMI DELOVANJA

Proces razvoja SEVOP ima namen, da EU na področju kriznega upravljanja prevzame vse svoje odgovornosti. Države članice dajo Uniji na voljo civilne in vojaške zmogljivosti za izvajanje SEVOP. Če je država članica žrtev oboroženega napada na svojem ozemlju, o razmerah obvesti ostale sodelujoče države, od katerih lahko zahteva pomoč in podporo. Udeležene države članice se sestanejo na ravni ministrov, ki jim pomagajo predstavniki v Političnem in varnostnem odboru ter vojaškem odboru. O vsakršnem oboroženem napadu in ukrepih, sprejetih v zvezi s tem, je potrebno nemudoma obvestiti Varnostni svet OZN.

O razvoju zmogljivosti kriznega upravljanja se odloča v okviru medvladnega procesa sprejemanja odločitev SEVOP in to pomeni, da odziv na krizo ni ne enoten niti skladen. Instrumenti kriznega upravljanja so bili razviti v različnih časovnih obdobjih, v okviru različnih institucij in za različne namene, zato ostaja zagotovitev njihovega usklajenega in skladnega delovanja za podporo ciljev kriznega upravljanja velik izziv¹²⁷. V širokem spektru aktivnosti, kot so preprečevanja konfliktov, krizno upravljanje in aktivnosti, po končanem konfliktu sodelujejo različni akterji in tudi proces sprejemanja odločitev je različen. Tako vojaško krizno upravljanje poteka skladno z drugim stebrom medvladnega odločanja, medtem ko dolgoročnejši civilni napor vzpostavljanja miru, ki vključujejo obnovo, oblikovanje ureditve in pomoč pri reševanju občutljivih zadev, potekajo v skladu z metodami prvega stebra (Gourlay, 2004: 404-407).

Kot sem omenil, se krizno upravljanje ne odvija le v okviru uporabe instrumentov SEVOP. Ko pride do resnične krize, se lahko vključijo tudi drugi instrumenti s področji, kot so: transport, komunikacije, trgovina, pomoč, humanitarna pomoč, politični ukrepi. Ker so

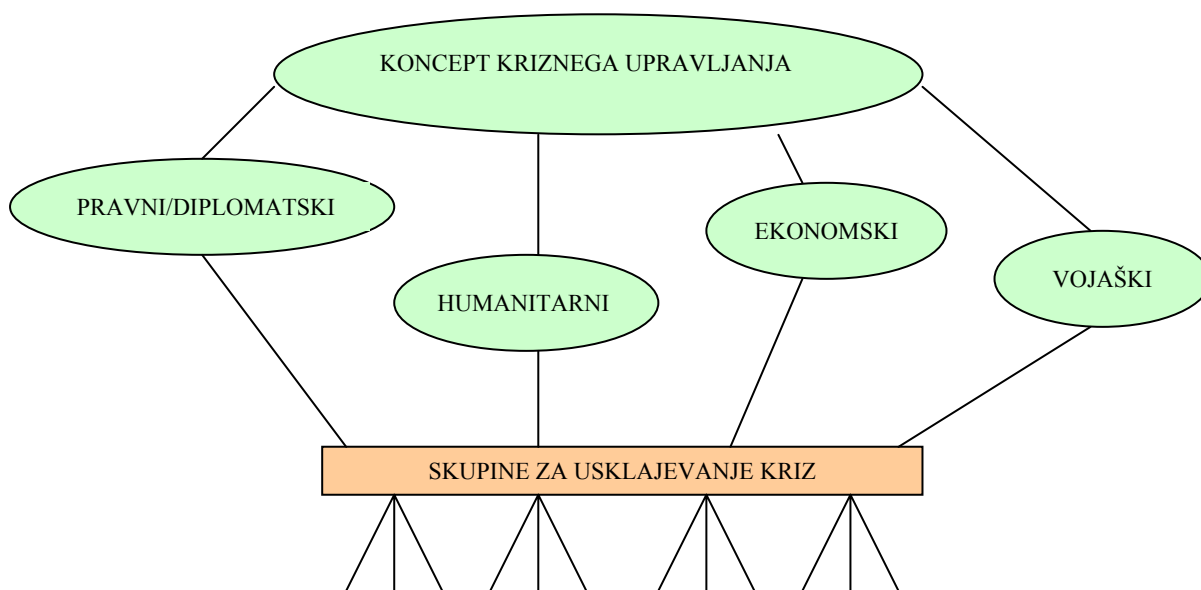
---

¹²⁷ Od leta 1999 je potekal hiter razvoj postopkov in struktur vojaškega in civilnega kriznega upravljanja v okviru SEVOP. Institucije EU in države članice se še vedno soočajo s problemi koordinacije politik v okviru treh stebrov EU, ki so bili zapisani v Maastritski pogodbi.

politike EU v ločenih stebrih, to posledično vpliva na težave pri skladnosti med stebri, koordinaciji in jasnosti.

EU je razvila koncept kriznega upravljanja, ki vključuje kombinacijo različnih elementov, dejavnosti: humanitarnih, ekonomskih, vojaških in diplomatskih/pravnih (glej shemo 5.4.1).

Shema 6.4.1: Koncept kriznega upravljanja

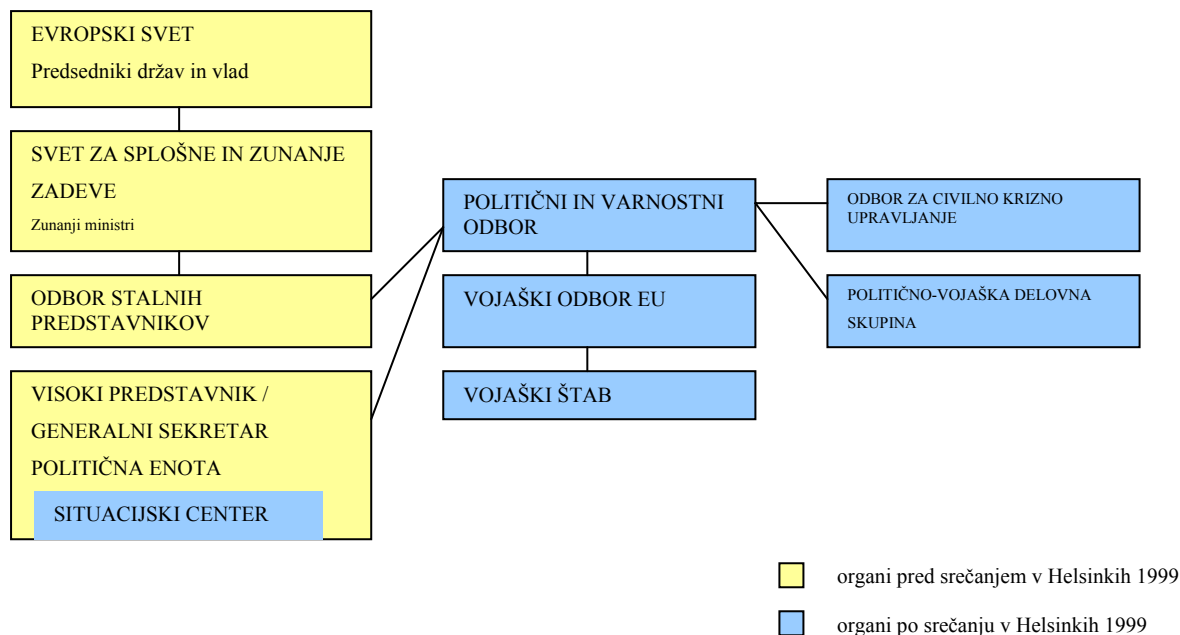

Vir: (Bono, 2004(b): 441)

Institucionalni okvir odločanja o operacijah kriznega upravljanja znotraj medvladnega okvira SZVP/SEVOP se je razvil v okviru Sveta generalnega sekretariata¹²⁸. Funkcije organov kriznega upravljanja so bile jasno določene na vrhu Evropskega sveta v Nici, decembra 2000 (glej shemo 6.4.2 in tabelo 6.4.3).

¹²⁸ Council General Secretariat

Shema 6.4.2: Organi kriznega upravljanja EU

Vir: (Gourlay, 2004: 407)

Tabela 6.4.3: Sestava in naloge organov kriznega upravljanja EU v okviru SZVP in SEVOP

IME ORGANA	SESTAVA	NALOGE
EVROPSKI SVET	Predsedniki držav in vlad.	Soglasno sprejema skupno strategijo EU. Strategija postavlja cilje, čas trajanja in sredstva za zagotavljanje.
SVET ZA SPLOŠNE IN ZUNANJE ZADEVE	Lahko poteka srečanje na ravni zunanjih in obrambnih ministrov.	Odobri odločitve, ki so oblikovane na ravni ambasadorjev v Političnem in varnostnem odboru.
ODBOR STALNIH PREDSTAVNIKOV	Ambasadorji iz držav članic EU.	Pripravlja srečanja Sveta za splošne in zunanje zadeve, v praksi pripravlja veliko odločitev, čeprav ne morejo doseči soglasja na tem nivoju.
POLITIČNI IN VARNOSTNI ODBOR	Nacionalni predstavniki na ravni ambasadorjev, sodelujejo tudi uradniki Komisije in Sekretariata Sveta.	Ohranja politični nadzor in strateško usmerjanje operacij kriznega upravljanja.
VOJAŠKI ODBOR EU	Vojaški predstavniki držav članic.	Zagotavlja vojaške nasvete Političnemu in varnostnemu odboru in visokemu predstavniku za SZVP, zagotavlja vojaška navodila Vojaškemu štabu med operacijami kriznega upravljanja.
VOJAŠKI ŠTAB	Sestavljen je iz okoli 150 ljudi, vključuje vojaške strokovnjake, ki jih predlagajo države članice, in civilno osebje za podporo.	Izvaja naloge zgodnjega opozarjanja, oceno razmer in strateško načrtovanje. Oblikuje tudi cilje vojaških zmogljivosti, doktrino, postopke in koncepte.
ODBOR ZA CIVILNO KRIZNO UPRAVLJANJE	Sestavljen je iz nacionalnih predstavnikov in uradnikov iz Komisije in Sekretariata Sveta.	Oblikuje priporočila in svetuje o civilnih vidikih kriznega upravljanja Političnemu in varnostnemu odboru. Ocenjuje predloge za civilne misije in izdela načrte za uporabo policijskih enot, strokovnjakov na področju civilne administracije, in spoštovanje zakonov.
POLITIČNO NAČRTOVANJE IN ENOTA ZA ZGODNJE OPOZARJANJE	20 ljudi iz držav članic.	Pripravlja dokumente o političnih odločitvah za visokega predstavnika /generalnega sekretarja EU.
ZDRUŽENI SITUACIJSKI CENTER ¹²⁹	20 ljudi, uradniki in vojaški ter civilni nacionalni strokovnjaki.	Kontrolira razvoj, zbira informacije, ki jih dobi od držav članic, iz javnih virov in poročil Komisije. Služi tako pri vojaškem kot civilnem sprejemanju odločitev.

Vir: (Gourlay, 2004: 408)

Politični in varnostni odbor ima glavno vlogo pri oblikovanju odločitev. Pri oblikovanju političnih in strateških odločitev se opira na Svet za splošne in zunanje zadeve, Odbor stalnih predstavnikov pa ostaja pomembna institucija za administrativne in finančne vidike

¹²⁹ Po 11. septembru je EU naredila napredek ter okrepila sposobnosti na področju ocene groženj in zgodnjega opozarjanja. V drugem stebru EU, Združeni situacijski center (SITCEN) podaja ocene terorističnih groženj, povezanih z biološkim, radiološkim, jedrskim in kemičnim napadom. Njegova vloga se povečuje, saj zagotavlja strateške ocene zunaj in v okviru EU. Situacijski center daje relevantne informacije Političnemu in varnostnemu odboru ter Vojaškemu štabu EU za pripravo njegovih nalog. Sestavljajo ga obveščevalni častniki, ki pospešujejo izmenjavo informacij med članicami in vzpostavljajo varno mrežo komunikacij. Obsega zgodnje opozarjanje, opazovanje razmer, ocenjevanje in zagotavlja pomoč namenskim silam za posredovanje v krizah. Po terorističnih napadih v Madridu marca 2004 je bila posebna pozornost namenjena potencialni zmogljivosti in preučevanju groženj Situacijskega centra v okviru meja EU.

SZVP/SEVOP (Missiroli, 2004(a): 64). EU glede izvedbe nalog kriznega upravljanja odloča v okviru članstva, vendar so po odločitvi nečlanice povabljene k sodelovanju v skupni operaciji, če jo bo ta izvajala samostojno ali pa skupaj z Natom.

Operativne zmogljivosti in mehanizmi delovanja v okviru SEVOP so se razvili v tri komponente. Prva komponenta je vojaško krizno upravljanje, druga civilno krizno upravljanje, tretja pa predstavlja preprečevanje konfliktov.

6.4.1 VOJAŠKA KOMPONENTA

Države članice EU so leta 1999 v Helsinkih in Kolnu (glej tabelo 6.1.1) sprejele odločitev o razvoju vojaških sil, ki bodo sposobne izvajati Petersberške naloge. Sprejeli so odločitev o evropskih silah za hitro posredovanje¹³⁰ (ESHP), ki bodo sestavljene iz skupnih vojaških zmogljivosti, zbranih na podlagi obstoječih nacionalnih prispevkov. Obseg Petersberških nalog se je v skladu z Glavnimi cilji 2010¹³¹ še razširil z vključitvijo skupnih razorožitvenih operacij, podporo tretjim državam v boju proti terorizmu in reformo varnostnega sektorja (Ortega, 2005: 20).

SEVOP je zlasti glede postopnega prevzemanja humanitarnih operacij, operacij za ohranjanje in vzpostavljanje miru odvisna predvsem od razpoložljivosti vojaških zmogljivosti in tehnoloških prednosti¹³². Brez tehnološko naprednih sredstev, ki dopuščajo uspeh misij EU ter omogočajo predvidevanje novih varnostnih groženj in ustrezno ravnanje z njimi, bo težko zagotoviti močnejšo in varnejšo Evropo ali oblikovanje res verodostojne SEVOP (Klich, 2004: 3).

Kot sem že poudaril lahko, EU izvaja in vodi vojaške operacije avtonomno, samostojno ali pa s pomočjo zmogljivosti Nata. Oba postopka sta že bila preizkušena v praksi¹³³. Oblikuje pa se

---

¹³⁰ EU Rapid Reaction Force.

¹³¹ Headline goal 2010.

¹³² Kot je jasno pokazal spor na Balkanu, varnostna prizadevanja Evrope še vedno niso dovolj podprta z industrijskimi zmogljivostmi in verodostojnimi raziskavami. Vrzal med ZDA in Evropo še vedno obstaja na področju vojaških zmogljivosti in obrambne tehnologije, le ta se še pogloblja zaradi razlik pri naložbah v raziskave in razvoj. Študije kažejo, da je investiranje v raziskave in razvoj na področju obrambe v primerjavi z drugimi svetovnimi regijami nižje. Na tem področju so proračuni držav članic za raziskave in razvoj še vedno petkrat nižji od proračuna ZDA (10 milijard EUR proti 54 milijardam EUR na leto).

¹³³ Prva samostojna operacija EU je bila Artemis v Demokratični republiki Kongo. Primer operacije, ki jo je izvajala EU s pomočjo Natovih zmogljivosti v skladu s sporazumom 'Berlin Plus', je bila operacija Concordia v Makedoniji.

tudi strukturno sodelovanje¹³⁴, ki je potencialni model za prihodnost. Posvetovanja pred sprejemom odločitev pokažejo, da države članice aktivno pretehtajo veliko število opcij, preden se odločijo za delovanje v okviru EU. Odločitve držav članic o tem, ali bodo delovale v okviru EU, Nato, OZN, je odvisna od institucionalnih zmogljivosti in številnih geopolitičnih dejavnikov (Gourlay, 2004: 411, 412).

6.4.2 CIVILNA KOMPONENTA

EU razvija sposobnosti za izvajanje operacij civilnega kriznega upravljanja s ciljem zagotavljanja pogojev za nemoteno delovanje državnih organov. Razvoj poteka pretežno v okviru drugega stebra EU, vendar si določene administrativne pristojnosti delijo s Komisijo¹³⁵ (prvi steber), pri izvrševanju pa se uporabljajo mehanizmi, ki so se razvili v tretjem stebru. Komisija ima dolgo zgodovino zagotavljanja finančne podpore¹³⁶ za preprečevanje konfliktov, krizno upravljanje in pokonfliktno obnovo. Kljub temu pa današnji trendi nakazujejo usmerjanje civilnega kriznega upravljanja s strani drugega stebra, ker Svet dobiva vse večjo kontrolo nad razvojem usposabljanja, načrtovanja, podpore civilnih operacij in države članice ohranjajo popolno kontrolo nad rekrutiranjem osebja za civilne operacije EU (Gourlay, 2004:413).

Leta 2000 so v Feiri določili štiri glavna področja zmogljivosti civilnega kriznega upravljanja: *policijske sile* za hitro posredovanje, *pravosodne organe*, *civilno zaščito* in učinkovite *upravne organe*. EU ima na voljo 5000 policistov z reakcijskim časom 30 dni, od leta 2003 jih je 1000 pripravljenih za hitro posredovanje¹³⁷. EU lahko *policijske sile* uporabi v lastnih

---

¹³⁴ Zelo verjetna je opcija, da bodo operacije v prihodnosti vodile koalicije držav. Države članice, katerih vojaške zmogljivosti izpolnjujejo višje kriterije in želijo v zvezi s tem sprejeti bolj zavezujoče obveznosti zaradi najzahtevnejših nalog, lahko vzpostavijo strukturirano sodelovanje v okviru Unije. Pri tem imam v mislih sodelovanje držav članic na področju povezljivosti in pri usklajevanju vojaških zahtev pod okriljem Unije. Strukturno sodelovanje bo pozitivno vplivalo na povečanje interoperabilnosti med vojskami držav članic, na izboljšanje zmogljivosti in omogočilo hitro izvajanje samostojnih operacij EU. Seveda v tem trenutku še ni gotovo, če se bo strukturno sodelovanje udeležilo v praksi. Lahko vodi v poglobljeno povezovanje na obrambnem področju, lahko omogoči hiter večnacionalen razvoj vojaških zmogljivosti v skladu z dogovori na ravni Unije, lahko ali pa vodi v 'ad hoc' povezave v skladu s pripravljenostjo držav in brez velikega integriranja nacionalnih sil.

¹³⁵ Komisija ima izkušnje z opazovanjem nad izvedbo volitev, zagotavljanjem civilne zaščite in zagotavljanjem osebja in podpore za operacije OZN, OVSE in nad operacijami nevladnih organizacij na področju pravosodnih organov, upravnih organov in policije. Prav tako nudi pomoč pri odkrivanju genocida, iskanju resnice in spravah. V skladu s kriznim upravljanjem in obnovo Komisija podpira veliko število aktivnosti pred nastankom krize in preprečuje nastanek konfliktov.

¹³⁶ Komisija ostaja odgovorna za finančno upravljanje operacij civilnega kriznega upravljanja in je odgovorna Evropskemu parlamentu za kontrolo proračuna. Čeprav to zagotavlja demokratični in zakonodajni nadzor, je ta proces oviran in ne pospešuje fleksibilnosti in hitrega financiranja, ki je potrebno pri odgovoru na krizo. Izjemo delno predstavlja mehanizem hitrega odziva (Rapid Reaction Mechanism).

¹³⁷ Reakcijski čas 30 dni.

operacijah civilnega kriznega menedžmenta ali na prošnjo Nata in OZN. *Pravosodni organi* naj bi vključevali preko 200 sodnikov, tožilcev in odvetnikov za uporabo v civilnih operacijah. Naloga pravosodnih organov v operacijah civilnega kriznega menedžmenta je uveljaviti vladavino zakona, kar naj bi bil tudi končni cilj teh vrst operacij. EU naj bi z *upravnimi organi* in skupinami strokovnjakov zagotovila nadzor nad izvedbo volitev, spoštovanjem človekovih pravic, izvajanjem izobraževalnega sistema, funkcioniranje državne uprave, zdravniške službe, oskrbo z vodo, energijo in telefonskim omrežjem itd. Za potrebe *civilne zaščite*, v mislih imamo operacije iskanja in reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč, si je EU zastavila sledeče cilje: v treh do sedmih urah mora zagotoviti dve do tri skupine desetih strokovnjakov za oceno razmer, moštva za civilno zaščito, ki štejejo 2000 ljudi in pomožne specializirane službe, sestavljene iz vladnih in nevladnih služb, ki so poslane v tednu dni (Gourlay, 2004: 414).

Na tem mestu je še potrebno poudariti, da boj proti terorizmu zahteva večdimenzionalen pristop, kjer glavne vloge ne smejo imeti vojaške sile, ampak obveščevalne službe, policijske sile in sodišča. Odzivi na terorizem morajo biti kompleksni, ker je terorizem pogosto povezan z organiziranim kriminalom. Zato običajno obsegajo policijsko delovanje, nadzor mej, obveščevalno dejavnost, ukrepe za nazor finančnih transakcij in ukrepe informacijske tehnologije (Fluri P. in Johnsson A.B., 2003: 107).

V operacijah civilnega kriznega upravljanja ima pri zagotavljanju varnosti pomembno vlogo tudi Europol. Europol¹³⁸ ali Evropski policijski urad je bil ustanovljen leta 1992 za izmenjavo informacij o kaznivih dejanjih na področju celotne Evrope. Naloga Europola je krepiti in podpirati dejavnosti policijskih organov držav članic in drugih služb kazenskega pregona ter medsebojno sodelovanje pri preprečevanju in boju proti hudim oblikam kriminala, ki vplivajo na dve ali več držav članic, proti terorizmu in oblikam kriminala, ki vplivajo na skupni interes politike Unije. Europol vsa svoja operativna dejanja izvaja v povezavi in v dogovoru z organi držav članic, katerih ozemlje to zadeva. Europol ponuja državam članicam naslednje storitve: nacionalnim organom pregona pomaga pri izmenjavi informacij, zagotavlja operativne analize, pripravlja poročila in analize kriminalitete ter zagotavlja strokovno in tehnično podporo pri preiskavah in operacijah. EU je v tretjem stebru z Europolom ustanovila organ za izmenjavo operativnih informacij s področja kriminala (Muller-Wille, 2004: 65).

---

¹³⁸ Gre za organizacijo s sedežem v Haagu, ki se ukvarja z obveščevalno dejavnostjo na področju kriminala.

Eurojust je bil ustanovljen leta 2002, da bi povezal pravosodne organe EU v boju proti čezmejnemu organiziranemu kriminalu, vključno z računalniškim kriminalom, s primeri prevar in korupcije, s pranjem denarja in z okoljskim kriminalom. Državnim oblastem tako olajša izmenjavo informacij, zagotovitev medsebojne pravne pomoči in izročitev posameznikov za zaslišanje. V skladu z Ustavo EU evropski zakoni določijo Eurojustovo strukturo, delo, obseg ukrepanja in naloge. Vključuje po enega predstavnika tožilcev, sodnikov ali policistov iz vsake države. Naloga Eurojusta je podpirati in krepiti koordinacijo in sodelovanje med nacionalnimi organi kazenskega pregona pri hudih oblikah kriminala (izmenjava informacij iz sodnega registra), ki se nanaša na dve ali več držav članic, ali terja skupni pregon na podlagi operacij, ki jih izvajajo, in informacij, ki jih posredujejo organi držav članic in Europol. Potrebna je tudi izmenjava podatkov o izgubljenih in ukradenih potnih listih z Interpolom¹³⁹. Zaradi boja proti hudim oblikam kriminala s čezmejnimi posledicami, kakor tudi kriminala, ki vpliva na interese Unije, se lahko z evropskim zakonom Sveta ministrov iz Eurojusta ustanovi Evropsko javno tožilstvo (Osutek pogodbe o Ustavi za Evropo, 2003: 154-157).

6.4.3 *PREPREČEVANJE KONFLIKTOV*

Glavni namen preprečevanja konfliktov je zmanjšati verjetnost nasilnih oboroženih spopadov, s tem pa se prepreči človeško trpljenje in visoki stroški. V okviru tega poskušajo države EU uresničevati sledeče cilje: bolj sistematično in usklajeno uporabljati resurse, identificirati in odpravljati vzroke konfliktov, podpirati mednarodno sodelovanje na področju preprečevanja konfliktov, izboljšati zmogljivosti za boj proti konfliktom. Širjenje EU je stimuliralo številne države kandidatke, da so začele spoštovati zakone in oblikovati demokratične institucije, kar je vodilo in vodi v preprečevanje konfliktov. Tudi politika dobrih sosedskih odnosov, prav tako kot širjenje EU, lahko prispeva k preprečevanju konfliktov in stabiliziranju razmer. Pospeši lahko tudi medsebojno pomoč v boju proti organiziranemu kriminalu in terorizmu. Pomembno vlogo pri preprečevanju konfliktov lahko igra tudi pomoč, ki jo EU nudi Natu, OVSE in OZN¹⁴⁰. Za preprečevanje konfliktov ima EU na voljo tudi številne ukrepe

---

¹³⁹ Interpol je mednarodna organizacija s sedežem v Lyonu, h kateri je pristopilo že več kot 170 držav. Osnovna namena te organizacije sta zagotoviti in pospeševati najširše možno sodelovanje med vsemi policijskimi organi držav članic, ob spoštovanju njihovih notranjih predpisov, ter ustanavljati in razvijati institucije, ki lahko učinkovito prispevajo k preprečevanju in odpravi kaznivih dejanj. V okviru Interpola od leta 1987 deluje posebna skupina, katere naloga je koordiniranje in pospeševanje sodelovanja v boju proti mednarodnemu terorizmu.

¹⁴⁰ Nekatere članice EU pomagajo v misiji pod mandatom OZN v Afganistanu. Pomoč, ki jo nudi EU Afganistanu, je namenjena okrepitvi vlade v Kabulu, razvoju podeželja, obnovi, izpeljavi volitev, razminiranju, pomoči policiji v boju proti trgovanju z drogo.

preventivne diplomacije. V ta namen se je v praksi uveljavilo imenovanje visokega predstavnika v kriznih področjih, ki deluje v imenu Unije. Uspeh visokega predstavnika je v veliki meri odvisen od njegove osebnosti in ugleda, ki ga ima na kriznem področju. Podpora demokratizaciji je postala glavna točka politike preprečevanja konfliktov na ravni Unije. Oblikovanje demokratičnih institucij je povezano tudi s sledečimi aktivnostmi, kot so: demobilizacija, vrnitev beguncev, gospodarska obnova, nadzor spoštovanja človekovih pravic, reforma varnostnega sektorja in pomoč pri volitvah. V konfliktnih državah je bila praviloma v zadnjih letih humanitarna pomoč EU veliko večja kot pa napor za oblikovanje demokratičnih institucij (Young, 2004: 537).

6.5 RAZVOJ EVROPSKIH VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI

Za EU lahko rečemo, da je druga najmočnejša vojaška sila na svetu¹⁴¹, ki mora razvijati vojaške koncepte in strukture, ki so osnovani na njeni moči, interesih, vrednotah in viziji. Za reševanje kriznih situacij v današnjem soodvisnem svetu, ko postane uporaba sile neizbežna, je potrebno imeti na voljo sile, ki so se sposobne hitro in učinkovito odzvati na nove in stare grožnje varnosti. Za te vrste nalog morajo biti vojaške sile po obsegu majhne, samozadostne, opremljene z najsodobnejšo tehniko, visoko mobilne, povezljive¹⁴², prilagodljive in sposobne hitro delovati kjerkoli in kadarkoli je potrebno. Zavedati se je potrebno, da evropska varnost ni samoumevna in da obstajajo številne grožnje in izzivi varnosti, na katere ni mogoče odgovoriti le z vojaškimi sredstvi.

6.5.1 EVROPSKE SILE ZA HITRO POSREDOVANJE (ESHP)

Decembra 1999 v Helsinkih so države članice EU sprejele akcijski načrt¹⁴³ o ESHP in določile kvantitativne ter kvalitativne zahteve zanje. Do leta 2003 naj bi bile te sile sposobne izvajati vse Petersberške naloge, vključno z najzahtevnejšimi na ravni korpusa (do 15 brigad ali 50000-60000 vojakov). Te sile morajo biti samozadostne s potrebno logistiko, poveljevanjem, nadzorom, obveščevalnimi sposobnostmi in ostalimi službami za podporo

---

¹⁴¹ To dokazuje tudi dejstvo, da je v svetu le 12 letalonosilk, ki niso v lasti ZDA, 8 teh ladij je v lasti držav članic EU. Evropske države imajo od leta 1999 stalno 50000 do 100000 vojakov v operacijah v tujini.

¹⁴² Na ravni evropskih vojska je že postala norma skupna nabavna politika, evropske sile pa izvajajo tudi skupna urjenja. Prizadevanje za skupne vojaške zmogljivosti EU vplivajo tudi na razvoj vojsk v članicah. Obrambni ministri držav članic so se oktobra 2003 v Rimu zavzeli za povečanje povezljivosti, združevanje sredstev in usklajevanje vojaških doktrin.

¹⁴³ Akcijski načrt (Headline goal) je bil prvi korak v ustanavljanju vojaških zmogljivosti EU in je kot takšen bolj politični dogovor kot vojaški načrt. Zato tudi ni tako natančen in vsebuje kar nekaj pomanjkljivosti in nejasnosti.

bojevanju, vključno z letalskimi in mornariškimi elementi. Te enote morajo biti polno pripravljene v 60 dneh za napotitev na krizna žarišča, kjer bodo izvajale vojaške aktivnosti za obdobje najmanj enega leta. V okviru tega morajo tudi zagotoviti manjše enote hitrega odziva, ki so v visoki pripravljenosti za izvajanje najtežjih nalog (Ulriksen, 2004: 458, 459).

Temu je sledila konferenca v Bruslju novembra 2000, kjer so sprejeli akcijski katalog zmogljivosti¹⁴⁴ in katalog sil¹⁴⁵. V akcijskem katalogu zmogljivosti so določili potrebne zmogljivosti, ki jih EU potrebuje za realizacijo akcijskega načrta. V katalogu sil pa so zapisali zmogljivosti sil, ki so jih ponudile države za uresničitev cilja. Analiza kataloga sil nakazuje, da bo EU dosegla kvantitativne cilje, vendar je potrebno doseči tudi kvalitativne izboljšave v zvezi z mobilnostjo, uporabnostjo, samozadostnostjo, razpoložljivostjo in povezljivostjo. Temu je junija 2001 sledil razvojni katalog¹⁴⁶, v katerem so natančno opredeljene zmogljivosti, ki jih je še potrebno razviti in določene razlike med obstoječimi in potrebnimi zmogljivosti. Novembra istega leta je sledila konferenca za izboljšanje zmogljivosti¹⁴⁷ in februarja 2002 je bil oblikovan akcijski načrt evropskih zmogljivosti¹⁴⁸, kjer so predstavili pomanjkljivosti na področju vodenja in poveljevanja, na obveščevalnem področju in zagotavljanju strateškega, pomorskega in zračnega transporta. Maja 2003 je sledila nova konferenca za izboljšanje zmogljivosti z namenom da bi začeli izvajati različne programe za soočanje s pomanjkljivostmi.

ESHP ne predstavljajo evropske vojske v klasičnem smislu, saj izročitev nacionalnih sredstev posamezne države članice EU za namen vojaških operacij EU temelji na njihovih prostovoljnih odločitvah, prav tako tudi odločitev, ali bodo oborožene sile posamezne države sodelovale v Petersberških nalogah pod okriljem EU. ESHP so v nasprotju z Natovimi silami za hitro posredovanje¹⁴⁹ (NSHP), ki so namenjene uporabi v visoko intenzivnih spopadih, namenjene za operacije stabilizacije razmer. Kljub temu morajo biti napori usmerjeni v

---

¹⁴⁴ Headline goal catalogue.

¹⁴⁵ Force catalogue.

¹⁴⁶ Progress catalogue.

¹⁴⁷ Capabilities Conference.

¹⁴⁸ European capability action plan.

¹⁴⁹ NSHP so pripravljene sodelovati kjerkoli v svetu v petih dneh in so lahko na terenu brez logistike do 30 dni. Morajo biti samozadostne, vključno na območjih kjer se lahko znajdejo pred jedrskimi, kemičnimi in biološkimi grožnjami. NSHP bodo oblikovane za konkretno operacijo, sestava pa bo sposobna za izvajanje naloge sama ali v sodelovanju z drugimi silami. Sestavljene so iz kopenskih, pomorskih in letalskih sil ter naj bi polno operativno zmogljivost dosegle leta 2006.

'obojestransko okrepitev'¹⁵⁰ sil EU in Nata, kar pomeni, da imajo države, ki so članice obeh organizacij, le eno vrsto oboroženih sil, ki so enako primerne in razpoložljive za Nato kot EU.

Novembra 2003 je bila sprejeta Deklaracija o okrepitvi evropskega sodelovanja na področju varnosti in obrambe¹⁵¹. Dosegli so še dogovor, da mora biti EU sposobna in pripravljena reagirati samostojno¹⁵² v petnajstih dneh na prošnjo OZN. Naloga teh vrst operacij je stabiliziranje razmer, da lahko pridejo na pomoč enote ohranjanja miru OZN. Za te operacije mora EU zagotoviti bojne skupine po 1500 vojakov, ki morajo biti samozadostne in imeti možnost transporta. Te sile lahko ponudi posamezna država ali pa so te enote večnacionalne sestave (Ulriksen, 2004: 469).

EU je v skladu s predlogom Francije in VB februarja 2004 razvila koncept bojnih skupin (1500 vojakov), ki so specializirane in visoko mobilne. Za delovanje morajo biti pripravljene v desetih dneh, vključno s podpornimi elementi. Sposobne morajo biti bojno delovati vsaj 30 dni (120 dni z rotiranjem). Izvajale naj bi operacije visoke intenzivnosti v veliki oddaljenosti od Evrope, zato morajo biti maksimalno popolnjene, opremljene in izurjene. Do konca leta 2005 naj bi bile operativne 2 - 3 bojne skupine hitrega odziva, do leta 2007 pa 7- 9 teh skupin. Te enote bodo zelo specifične in ne bodo namenjene izključno za uporabo na prošnjo OZN. Kljub temu naj bi pripravile razmere za prihod številčnejših mirovniških enot EU. Bojne skupine so lahko sestavljene iz vojakov ene države, iz ene glavne države in ostalih, ki zagotovijo določene zmogljivosti, ali iz več držav, ko posamezna država ne more sama zagotoviti bojne skupine. Bojne skupine morajo biti sposobne izvajati visoko intenzivne operacije samostojno ali sodelovati kot začetne sile v širši operaciji. S tem se pomembno poveča fleksibilnost oboroženih sil Unije (Schmitt, 2005: 33).

---

¹⁵⁰ Mutually reinforcing.

¹⁵¹ Declaration on Strengthening European Cooperation in Security and Defence

¹⁵² V skladu s sedmim poglavjem UL OZN.

6.6 PRIČAKOVANJA NA PODROČJU SKUPNE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE PO MOREBITNI VELJAVNOSTI EVROPSKE USTAVE

Pogodbo o Ustavi za Evropo¹⁵³ je sprejelo 25 predsednikov držav in vlad v Bruslju 17. in 18. junija 2004. V Franciji so 29. 05. 2005 izvedli referendum o ratifikaciji evropske ustavne pogodbe, kjer se je 54,7% volivcev odločilo proti Ustavi. Prav tako je proti novi pogodbi Unije 1. 06. 2005 glasovalo 62% volivcev na Nizozemskem¹⁵⁴. Čeprav se proces ratifikacije¹⁵⁵ nadaljuje, bo to verjetno precej vplivalo tudi na nadaljnji razvoj SZVP in SEVOP, ki bo verjetno upočasnen. Tudi brez ustavne pogodbe je mogoče sprejeti in uveljaviti nekatere nadaljnje ukrepe SZVP/SEVOP ter nadaljevati politiko odprtih vrat do držav kandidatk za članstvo v EU. Ustavna pogodba predvideva ratifikacijo s strani vseh držav članic v skladu z njihovimi ustavnimi pravili¹⁵⁶. Če jo bo po dveh letih od podpisa ratificiralo le štiri petine vseh držav članic, bo o njej razpravljala Evropski svet.

Po mojem mnenju bi bilo ustavo potrebno ratificirati, ker mora EU sprejeti pravila za delovanje v prihodnosti, kajti v nasprotnem primeru ne bo mogla učinkovito legitimno delovati, pod vprašaj se bo postavila njena kredibilnost in njen razvoj se bo bistveno upočasnil. Vendar pa se nekateri predpisi (koncept bojnih skupin, solidarnostna klavzula v primeru terorističnega napada in ustanovitev Evropske obrambne agencije), ki jih vključuje tudi Ustavna pogodba, že izvršujejo in so stopili v veljavo ne glede na to, če bodo Ustavno pogodbo ratificirale vse države članice Unije.

V Ustavi je zapisano, da lahko Unija določa in izvaja SZVP, vključno s postopnim oblikovanjem obrambne politike. Prav tako prevzema večino obstoječih institucionalnih določb, hkrati pa uvaja dva nova institucionalna elementa: stabilnejše predsedstvo Evropskega sveta in ministra za zunanje zadeve (Brok, 2004: 3).

---

¹⁵³ Ustava je eno samo besedilo, ki naj bi v interesu razumljivosti in transparentnosti nadomestilo vse dosedanje pogodbe. Pogodba o Ustavi za Evropo obsega 448 členov in je razdeljena na 4 dele:

1. temeljne določbe: opredelitev EU, njenih ciljev, pristojnosti, institucij in organov ter postopkov sprejemanja odločitev;
2. listina EU o temeljnih pravicah;
3. politike in delovanje EU;
4. splošne in končne določbe, med katerimi so tudi postopki sprejetja in spreminjanja te pogodbe.

¹⁵⁴ Parlament se je obvezal, da bo spoštoval voljo volivcev in ne bo potrdil evropske ustave.

¹⁵⁵ Po določilih izjave, ki je priložena novi pogodbi Unije, se v primeru če štiri petine članic dve leti (do oktobra 2006) po podpisu ratificira ustavo, ena ali več članic pa bi imelo težave, o zadevi razpravlja Evropski svet.

¹⁵⁶ S potrditvijo parlamenta in/ali z referendumom.

Ustavna pogodba na področju SZVP vsebuje precej izboljšav:

- sprejetje novih razlag, načel in ciljev zunanjepolitičnega delovanja Unije, posebej tistih ki zadevajo skladnost SZVP z mednarodnim pravom in temeljnimi določbami Ustanovne Listine OZN;
- uvrstitev členov sedanjih pogodb, ki pokrivajo različne vidike zunanjepolitičnega delovanja Unije, znotraj novega naslova V dela III;
- dodelitev statusa pravne osebe EU, predvsem pa vzpostavitev nove funkcije zunanjega ministra, ki bo odgovoren tako Evropskemu parlamentu kot tudi Evropskemu svetu;
- vzpostavitev Evropske službe za zunanjepolitično delovanje.

Kot sem že omenil Pogodba o Ustavi za Evropo uvaja tudi ministra za zunanje zadeve EU¹⁵⁷, ki bo predsedoval Svetu ministrov za zunanje zadeve, obenem pa bo eden od podpredsednikov Evropske komisije. Zunanjega ministra¹⁵⁸ bo imenoval Evropski svet s kvalificirano večino ob odobritvi predsednika Komisije. Njegova naloga bo vodenje SZVP EU, zagotavljanje doslednega zunanjepolitičnega delovanja EU in z lastnimi predlogi prispevati k razvoju SZVP. Izvajal bo naloge, ki sta jih doslej opravljali dve osebi: generalni sekretar Sveta EU, visoki predstavnik za SZVP, in komisar, pristojen za zunanje odnose. Funkcija ministra za zunanje zadeve bo zagotovila več politične in gospodarske usklajenosti v zunanjepolitičnem delovanju Unije, saj bodo druge države lažje prepoznale stališča Unije. Prav tako naj bi minister za zunanje zadeve EU vplival na bolj usklajeno delovanje med institucijami. Na področju upravljanja in preprečevanja konfliktov se pričakuje, da bo okrepil povezavo med vojaškimi ter civilnimi zmogljivostmi in kratkoročnimi ter dolgoročnimi ukrepi. Minister bo neposredno sodeloval z državami članicami na področju zunanjepolitičnih zadev (splet¹⁵⁹).

Ustavna pogodba vključuje seveda tudi številne izboljšave na področju SEVOP:

- dopolnjene Petersberške naloge¹⁶⁰;

---

¹⁵⁷ V primerjavi s sedanjo funkcijo visokega predstavnika za SZVP ima nova funkcija ministra za zunanje zadeve obsežnejša pooblastila, saj bo lahko predlagal uporabo zmogljivosti EU. Minister za zunanje zadeve bo deloval po pooblastilu Sveta EU in bo v stalnem stiku z Političnim in varnostnim odborom ter bo zagotavljal usklajevanje med civilnimi in vojaškimi sredstvi za operacije.

¹⁵⁸ Ustava predvideva ustanovitev Zunanje službe (ang. External Action Service) za pomoč Ministru za zunanje zadeve.

¹⁵⁹ <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3221&l=1>, 7.12.2005

¹⁶⁰ Unija naj bi izvajala tudi operacije razoroževanja in vojaške podpore, aktivno naj bi sodelovala pri stabilizaciji razmer po končanih konfliktih, prispevala k boju proti terorizmu, izvajala podporo državam tretjega sveta, ki se s terorizmom spopadajo na lastnem ozemlju.

- mednarodne sile, ki so jih države članice namenile za izvajanje nalog v okviru SEVOP;
- obveza postopnega izboljšanja vojaških sposobnosti;
- ustanovitev Evropske agencije za oborožitev, raziskave in vojaške zmogljivosti;
- evropski sklepi¹⁶¹ kot nov inštrument za izvajanje SZVP in SEVOP;
- vzpostavitev skupine držav članic za izvajanje misije SEVOP v okviru Unije;
- stalno strukturirano sodelovanje med državami članicami, ki izpolnjujejo zahtevane kriterije v zvezi z vojaškimi sposobnostmi v okviru Unije za najzahtevnejše naloge;
- medsebojna solidarnostna klavzula¹⁶²;
- solidarnostna klavzula za medsebojno pomoč za preprečitev terorističnih groženj ali terorističnih napadov v primeru katastrof (Brok, 2004: 10).

Po podpisu Ustavne pogodbe morata komisar za zunanje odnose in visoki predstavnik za SZVP upoštevati nove standarde tako, da obveščata Evropski parlament in se z njim posvetujeta o vseh vprašanih SZVP in SEVOP. Svet EU se mora redno posvetovati s Parlamentom o glavnih vidikih in osnovnih odločitvah SEVOP. Boj proti terorizmu bo ostal prednostna naloga Unije in ključni element njene politike zunanjih odnosov. Večja pozornost se bo namenila skladnosti in odločnosti protiteroristične politike Unije v zvezi s tretjimi državami. V zvezi s tem se bo:

- spodbujal politični dialog o terorizmu s partnerji iz tretjih držav;
- spodbujala okrepitev sodelovanja z mednarodnimi in regionalnimi organizacijami in predvsem s protiterorističnim odborom OZN;
- spodbujalo izvajanje deklaracije o boju proti terorizmu med EU in ZDA;
- spodbujalo povečanje uporabe mehanizma za hitro ukrepanje;
- spodbujalo strogo izvajanje protiteroristične klavzule, vključene v sporazume držav.

Odločanje s soglasjem, pri katerem bodo države članice ohranile možnost uporabe veta, ostaja na redkih področjih¹⁶³, kot so na primer davki ter skupna zunanja in varnostna politika.

---

¹⁶¹ Sklepe o izvajanju SEVOP predlaga minister za zunanje zadeve ali država članica ter jih sprejme Svet EU s soglasjem.

¹⁶² Določa, da so v primeru oboroženega napada na ozemlju ene izmed držav članic druge države članice obvezane, da nudijo pomoč in podporo napadeni članici (brez poseganja v varnostno in obrambno politiko nekaterih držav članic ali vloge, ki jo za nekatere države članice igra zveza Nato).

¹⁶³ Kvalificirana večina bo od 1. novembra 2009 dosežena, če bo za odločitev glasovalo 55 % članov Sveta ministrov iz 15 držav, ki bodo zastopali vsaj 65 % celotnega prebivalstva EU.

7 BOJ PROTI TERORIZMU NA RAVNI EU S Poudarkom NA SEVOP

Pojav sodobnega terorizma zahteva širok razpon odzivov¹⁶⁴, ki obsegajo vsa tri deljena področja nastajanja politik EU: ekonomsko in monetarno politiko, SZVP in notranje zadeve. Ta delitev politik predstavlja tri stebre politične arhitekture EU. V nalogi sem se posvetil predvsem drugemu stebri, čeprav je verjetno pomembnejši tretji steber, ki je najbolj dejaven v boju proti terorizmu. Zato bo seveda potrebno predstaviti tudi nekatere ukrepe, ki so bili sprejeti v okviru prvega¹⁶⁵ in tretjega stebra¹⁶⁶. Boj proti terorizmu ne sme biti omejen le na vojaško silo, čeprav ne sme biti izključena. EU je zato oblikovala širši pristop vključno s političnimi, pravnimi in ekonomskimi inštrumenti. Za uspešen boj proti terorizmu so med slednjimi (političnimi, finančnimi, policijskimi, zakonodajnimi, administrativnimi itd.) zmogljivostmi potrebni tudi mednarodni in nacionalni vojaški inštrumenti, kar kaže tudi na pomen SEVOP v boju proti mednarodnemu terorizmu.

V boju proti terorizmu je potrebno jasno in odločno poudariti, da gre za spopad med demokratičnimi narodi in državami ne glede na veroizpoved ali raso na eni strani in tistimi, ki so izbrali terorizem in ubijanje nedolžnih ljudi kot sredstvo za doseganje svojih ciljev, na drugi strani. Zanimivo je, da so demokratične države bolj dovzetne za terorizem, ker tolerirajo različna, tudi skrajna mnenja, svobodo obveščanja in združevanja. Kajti kljub temu se pojavijo nezadovoljni posamezniki in skupine, ki se zatečejo k reševanju svojih problemov s pomočjo terorizma, demokratičnost držav pa jim takšno dejavnost v marsičem olajša. Za sodobne družbe je problematično in paradoksalno to, da se večina groženj varnosti širi transnacionalno prek obstoječih komunikacijskih sredstev. Sodobni terorizem postaja vse bolj globalen, saj mu obstoječa komunikacijska sredstva olajšujejo mednarodno financiranje, sodelovanje in organiziranje akcij (Prezelj, 2002: 63). Opozoriti je potrebno, da gre pri terorizmu za dobro premišljeno dejanje, ki je usmerjeno k cilju, običajno političnemu. Politični motiv loči teroriste od kriminalcev (Tyagi, 2002: 567). Terorizem je tudi močno

---

¹⁶⁴ Za celoviti in sorazmerni odziv na terorizem je pomembno konsistentno delovanje vseh treh stebrov EU.

¹⁶⁵ Amsterdamska pogodba je temeljito spremenila vsebino tretjega stebra, od koder so se zadeve, povezane s prostim pretokom oseb, prenesle v prvi steber. Gre za naslednja področja: politika vizumov in nadzor na zunanjih mejah, azil in priseljevanje, pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah, carinsko sodelovanje, boj proti finančnemu kriminalu.

¹⁶⁶ V tretjem stebri sta tako ostali dve področji: policijsko sodelovanje in sodno sodelovanje v kazenskih zadevah. Cilji delovanja so terorizem, tihotapljenje drog, orožja in ljudi, kazniva dejanja proti otrokom, korupcija in prevare.

odvisen od zmožnosti, predvsem od razpoložljivosti sredstev in dostopnosti tarč. Moderni svet industrijskih držav ponuja torej teroristom neomejene možnosti. Paradoks pri vsem tem pa je, da se teroristi borijo proti proizvodom zahodnega sveta, sami pa jih s pridom uporabljajo (internet, mediji, transportna sredstva itd.) (Rizman, 2004: 616-630). Demokratične družbe v izhodišču ne zatirajo različnih ideoloških in političnih gibanj, kot to večinoma počnejo totalitarne družbe. Zato lahko rečemo, da je terorizem v nekem smislu bolezen sodobne demokracije, ki spretno izkorišča prednosti odprte družbe (Prezelj, 2002: 63). Moderni mednarodni terorizem je potrebno obravnavati skupaj z globalizacijo, kajti iz nje pravzaprav izhaja njegova moč. Pri tem imam v mislih dostop do orožja za množično uničevanje, globalnih medijev in različnih možnosti finančnih in komunikacijskih sredstev. Mehanizme globalizacije¹⁶⁷ je potrebno uporabiti za preprečitev globalizacije terorizma. Prednosti globalizacije je potrebno gledati tudi v luči, da je mednarodni odziv na terorizem globalen z mednarodnim sodelovanjem varnostnih organov, s sodelovanjem obveščevalnih služb in kontrolo finančnih transakcij (Cronin, 2004: 472, 473). Moderni teroristi so profesionalno izurjeni, dobro financirani, opremljeni in sposobni uporabljati širok spekter modernih tehnologij¹⁶⁸ (Kupperman in Opstal, 1993: 2725). Terorizem deluje tudi kot strateško sredstvo, zlasti če ga podpira država. V teh primerih je terorizem nadomestek klasičnemu vojskovanju, ko vojna postane preveč tvegana ali predraga. Pomoč države se lahko kaže v propagandi, politični podpori, financiranju, obveščanju, urjenju, oskrbi z orožjem in z neposredno prikrito vključitvijo (Woodbredge, 2002: 33).

Potrebno je tudi pojasniti, da mora imeti v boju proti terorizmu pomembno mesto odpravljanje vzrokov, ki spodbujajo nasilje in terorizem. Pri tem imam v mislih odpravljanje revščine in razlik v razvitosti. Obstaja povezava med mirom, varnostjo, socialno-ekonomskim razvojem in človekovimi pravicami. Zato se je potrebno prizadevati za reševanje konfliktov, končanje okupacij, zatiranje, zmanjševanje revščine, pospeševanje dobrega vladanja in človekovih pravic, izboljšanje razumevanja ter zagotovitev spoštovanja religij. V boju proti glavnemu sovražniku 21. stoletja je potrebna akcija na več ravneh in sicer v okviru mednarodnih organizacij na globalni in regionalni ravni ter na nacionalni ravni v obliki ustrezne zakonodaje in njene učinkovite implementacije. Zaradi okrepljene skrbi za varnost pa ne smejo biti prizadeti doseženi in splošno veljavni standardi varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Zavedati se je potrebno, da polno spoštovanje vrednot, kot so demokracija, človekove pravice in vladavina prava, predstavlja najučinkovitejše, dolgoročno

---

¹⁶⁷ Mednarodne norme, vladavina zakona, mednarodna ekonomska moč itd.

¹⁶⁸ Satelitske komunikacije, kemične, jedrske in biološke snovi.

orožje proti terorizmu (Ulriksen: 2004, 462). Namesto parcialnega pristopa k vidikom človekove varnosti postaja vse bolj pomemben globalni vidik človekove varnosti. V boju proti terorizmu se začneta tradicionalna koncepta zunanje in notranje politike prekrivati, zato je potrebna na ravni EU popolna vključitev boja proti terorizmu v zunanjo politiko EU. EU je eden najpomembnejših svetovnih gospodarskih partnerjev, ki ima različne sporazume z več kot 122 državami. EU¹⁶⁹ ima lahko odločilen glas v boju proti terorizmu, če dosledno uporabi neizmerno moč in vpliv, ki izhajata iz njenih povezav na področju gospodarstva, trgovine in pomoči.

Kar bi nas danes moralo skrbeti, sta nacionalizem in islamizem. Premagati ga moramo ideološko in pri tem ne smemo storiti napake ter ga zamenjati s splošno zavrnitvijo posameznikov in političnih organizacij, ki te ideologije zakonito izvajajo. Enako krivi so tisti, ki z dejanjem ali opustitvijo dejanj upravičujejo, utemeljujejo, branijo ali spodbujajo sistematično kršitev vseh človekovih pravic in demokratičnih vrednot. Zato je izjemno pomembno ozavestiti družbo o resničnem zlu terorističnih dejanj in potrebi, da brez pridržkov obsodimo, grajamo in družbeno osamimo tiste, ki izvajajo ali upravičujejo taka dejanja.

Za boj proti terorizmu se zapravljajo velike količine denarja, veliko časa in energije pa je porabljene za snovanje varnostnih strategij ter za aktualno reševanje tega problema. Problem terorizma je potrebno zato globlje proučiti in najti strategijo, ki se bo tako na kratki kot dolgi rok z njim uspešno spopad(a)la.

7.1 MEDNARODNE SPREJETE KONVENCIJE IN ZAKONODAJA S PODROČJA BOJA PROTI TERORIZMU

V tem sestavku bom na kratko predstavil, kateri pomembni mednarodnopravni dokumenti v zvezi s terorizmom so bili doslej sprejeti. Ker gre pri sodobnem mednarodnem terorizmu za dejanja, ki presegajo državne meje, je potrebno skupno delovanje držav s ciljem preprečevanja teh dejanj. To teroristom onemogoča, da zlorabijo vrzeli, ki nastanejo zaradi razlik v notranjih pravnih sistemih posameznih držav. Tudi Slovenija je podpisnica številnih dvostranskih in multilateralnih pogodb oziroma konvencij s področja boja proti terorizmu. Iz teh pravno zavezujočih pogodb izhajajo obveznosti, ki jih Slovenija z ustreznimi

---

¹⁶⁹ EU proizvede 25 % svetovnega BDP, nudi več kot 50 % svetovne uradne pomoči za razvoj in plačuje 40 % proračuna OZN.

zakonodajnimi in praktičnimi ukrepi tudi izvaja. Poleg konvencij, ki jih bom naštel v nadaljevanju, so relevantni pravni viri še bilateralne meddržavne pogodbe o izročitvi, ter Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih in Dunajska konvencija o konzularnih odnosih. S specifičnimi aspekti mednarodnega terorizma se ukvarja tudi precej resolucij Varnostnega sveta in Generalne skupščine. Vendar je potrebno opozoriti, da je od vseh 191 članov OZN ratificiralo vseh 13 glavnih konvencij OZN proti terorizmu le 57 držav članic, 47 držav pa takšnih, ki so ratificirale manj kot 6 konvencij (Vries, 2005: 7). Najpomembnejši mednarodni dokumenti s področja boja proti terorizmu, ki so bili sprejeti, so naslednji:

- a) Mednarodna konvencija o preprečevanju in kaznovanju kaznivih dejanj zoper osebe pod zaščito, vključno z diplomatskimi agenti¹⁷⁰ (New York, 14. 12. 1973).
- b) Mednarodna konvencija proti jemanju talcev (New York, 17. 12. 1979).
- c) Mednarodna konvencija za zatiranje terorističnih bombnih napadov¹⁷¹ (New York, 15. 12. 1997).
- d) Mednarodna konvencija o zatiranju financiranja terorizma¹⁷², 1999 (velja od aprila 2002).
- e) Konvencija o zatiranju kaznivih dejanj proti varnosti plovbe¹⁷³, 1980.
- f) Konvencija o kaznivih dejanjih in nekaterih drugih dejanjih, storjenih na letalih (Tokio, 14. 9. 1963).
- g) Konvencija o zatiranju nezakonite ugrabitve zrakoplovov (Haag, 16. 12. 1970).
- h) Konvencija o zatiranju nezakonitih dejanj zoper varnost civilnega zračnega prometa (Montreal, 23. 9. 1971).
- i) Protokol o zatiranju nezakonitih dejanj na letališčih za mednarodni civilni promet¹⁷⁴, s katerim se dopolni Konvencija o zatiranju nezakonitih dejanj zoper varnost civilnega zračnega prometa, sestavljena v Montrealu 23. septembra 1971 (Montreal, 1. 3. 1991).
- j) Konvencija o fizičnem varovanju jedrskega materiala¹⁷⁵ (Dunaj, 3. 3. 1980).
- k) Evropska konvencija o zatiranju terorizma (Strasbourg, 27. 1. 1977).
- l) Resolucija 1368, ki jo je Varnostni svet OZN sprejel 12. septembra 2001.

V resoluciji 1368 Varnostni svet najostreje obsoja teroristični napad 11. 9. 2001 v ZDA in ga smatra kot grožnjo mednarodnemu miru in varnosti, izraža sočutje z žrtvami in

---

¹⁷⁰ Posledica številnih napadov na diplomate in diplomatska predstavništva.

¹⁷¹ Teroristični napad v smislu te konvencije zagreši oseba, ki dostavi, razpošlje ali aktivira eksploziv ali drugo smrtonosno orožje na javnem mestu, v oz. proti državni ali vladni stavbi, sistemu javnega prevoza ali mestu kjer se Zagotavljajo javne dobrine.

¹⁷² Prekršek zoper to konvencijo zagreši oseba, ki posredno ali neposredno, protipravno in namenoma zagotovi ali zbira sredstva z namenom ali vednostjo, da bodo v celoti ali delno porabljena za kaznivo dejanje terorizma.

¹⁷³ Obravnava teroristična dejanja na ladjah.

¹⁷⁴ O označevanju plastičnih eksplozivov z namenom njihovega odkrivanja.

¹⁷⁵ Želi preprečiti nezakonito posest, uporabo, promet...jedrskega materiala.

njihovimi družinami, ameriškim ljudstvom in vodstvom, poziva države k sodelovanju pri iskanju vseh, ki so odgovorni za napad, in izraža pripravljenost za boj proti vsem oblikam terorizma v skladu s svojimi obveznostmi po Ustanovni listini OZN.

m) Resolucija 1373, ki jo je Varnostni svet OZN sprejel 28. septembra 2001.

V resoluciji 1373 Varnostni svet poziva, naj vse države preprečijo in preganjajo financiranje terorističnih dejanj, naj ne nudijo nikakršne podpore, naj ustavijo dobavo orožja terorističnim skupinam, naj poskrbijo, da pridejo pred sodišča vsi, ki so kakorkoli vpleteni v teroristična dejanja, sodelujejo pri medsebojni izmenjavi podatkov in informacij, sprejemajo konvencije s področja boja proti terorizmu. Varnostni svet je ustanovil tudi protiteroristični odbor, ki nadzoruje izvrševanje te resolucije (splet¹⁷⁶).

n) Mednarodna konvencija o zatiranju dejanj jedrskega terorizma¹⁷⁷ (New York, 13. april 2005) (splet¹⁷⁸).

Leta 2004 je Varnostni svet OZN sprejel štiri resolucije v povezavi s terorizmom:

- Resolucijo 1526, katere namen je okrepiti sankcije proti posameznikom in skupinam, ko so povezane s Talibani in Al Qaeda.
- Resolucijo 1530, ki obsoja kot teroristično dejanje bombni napad marca 2004 v Madridu.
- Resolucijo 1535, ki ustanavlja Izvršni direktorat protiterorističnega odbora.
- Resolucijo 1540, ki zahteva da si vse države prizadevajo za preprečevanje razraščanja orožij za množično uničevanje.

Članice Sveta Evrope¹⁷⁹ so leta 1977 sprejele Evropsko konvencijo o zatiranju terorizma¹⁸⁰, ki je v veljavo stopila dne 4. 8. 1978. To je prva mednarodna pogodba, ki je na generičen¹⁸¹ način opredelila pojem terorističnega dejanja. Pomemben je še Protokol o dopolnitvah

---

¹⁷⁶ <http://untreaty.un.org/english/terrorism.asp>, 23. 6. 2005

¹⁷⁷ V skladu s to konvencijo morajo stranke sodelovati pri preprečevanju dejanj jedrskega terorizma z izmenjavo točnih in preverjenih informacij z namenom odkrivanja, ustavitve in preprečitve teh dejanj. Konvencijo bo mogoče podpisati s strani držav od 14. septembra 2005 do 31. decembra 2006.

¹⁷⁸ <http://untreaty.un.org/English/Terrorism.asp>, 12.6.2005

¹⁷⁹ Svet Evrope ni ustanova EU, temveč medvladna organizacija, katere cilji so varstvo človekovih pravic, uveljavljanje evropske kulturne raznolikosti in boj proti socialnim problemom, kot so rasni predsodki in nestrpnost. Ustanovljen je bil leta 1949 in eden od njegovih zgodnjih dosežkov je bil oblikovanje Evropske konvencije o človekovih pravicah.

¹⁸⁰ European Convention on the Suppression of Terrorism
(<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>, 5.1.2006)

¹⁸¹ V mislih imamo dejanja, ki jih pogodbenice ne štejejo za politična kazniva dejanja, kadar odločajo o izročitvi določene osebe.

Evropske konvencije o zatiranju terorizma¹⁸² iz leta 2003. Svet Evrope je dne 16. 5. 2005 sprejel dve novi konvenciji o terorizmu: Konvencijo o preprečevanju terorizma¹⁸³ in Konvencijo o pranju, preiskovanju, aretaciji in zaplembi dohodka kriminalnih organizacij in proti financiranju terorizma¹⁸⁴. Konvencija o preprečevanju terorizma med drugim vse evropske države poziva, naj terorističnim skupinam preprečijo pridobivanje novih članov, žrtvam terorističnih napadov pa zagotovijo vladno odškodnino. Druga konvencija o preprečevanju financiranja terorizma poziva države, naj onemogočijo pranje denarja in zagotovijo hiter dostop do podatkov o premoženju kriminalnih organizacij, vključno s terorističnimi skupinami (splet¹⁸⁵).

V okviru PEU je boj proti terorizmu omenjen v 29. členu¹⁸⁶, torej v okviru SZVP. Na regionalni ravni so bile sprejete še Arabska konvencija o preganjanju terorizma, konvencija proti čečenskemu terorizmu, konvencija v okviru Organizacije afriške enotnosti in v okviru držav Commonwealtha.

V skladu z Ustavno pogodbo o EU temelji pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah v Uniji, na načelu vzajemnega priznavanja sodb sodnih odločb¹⁸⁷ in vključuje približevanje zakonov in drugih predpisov držav članic na področjih: terorizma, trgovine z ljudmi in spolne zlorabe žensk in otrok, nedovoljenega prometa s prepovedanimi drogami in orožjem, pranja denarja, korupcije, ponarejanja plačilnih sredstev, računalniškega kriminala in organiziranega kriminala (Osnutek pogodbe o Ustavi za Evropo, 2003: 153, 154).

---

¹⁸² Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism (ETS No.190) (<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>, 5.1.2006)

¹⁸³ Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No.196) (<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>, 5.1.2006)

¹⁸⁴ Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (CETS No. 198) (<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>, 5.1.2006)

¹⁸⁵ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>, 5.1.2006

¹⁸⁶ Terorizem je označen kot resna oblika kriminala, ki ga je potrebno preprečevati in se boriti proti njemu s skupnimi močmi na tri različne načine: s sodelovanjem med policijami vključno z Europolom, s sodelovanjem sodnih in ostalih pristojnih institucij držav članic in z usklajevanjem pravil na področju kriminala.

¹⁸⁷ Da bi olajšali vzajemno priznavanje sodb in sodnih odločb ter policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah s čezmejnimi posledicami, lahko evropski okvirni zakoni določijo minimalna pravila glede: vzajemne dostopnosti dokazov med državami članicami, pravic posameznikov v kazenskem postopku, pravic žrtev kaznivega dejanja, drugih posebnih oblik kazenskega postopka, ki ga je Svet ministrov predhodno odobril v evropskem sklepu. Svet ministrov odloča soglasno po pridobitvi privolitve Evropskega parlamenta. Sprejetje teh minimalnih pravil državam članicam ne preprečuje, da ohranijo ali uvedejo višjo raven zaščite pravic posameznikov v kazenskem postopku.

7.2 KRONOLOGIJA RAZVOJA BOJA PROTI TERORIZMU NA RAVNI EU

Varnostni organi lahko sprejmejo, izvajajo tri vrste ukrepov s ciljem zaščititi družbo in državne institucije pred terorističnimi napadi:

- protiteroristični ukrepi: njihov cilj je zmanjšati ranljivost ljudi, javnega življenja, zgradb in infrastrukture;
- ukrepi odvratanja terorizma: njihov cilj je odkrivanje teroristov in preprečiti njihove napade;
- krizno upravljanje: reševanje in urejanje razmer po terorističnem napadu (Fluri P. in Johnsson A.B., 2003: 111).

Večina protiterorističnih ukrepov v svetu je povezanih z nacionalnimi zakonodajami, razporeditvijo sredstev, notranjo varnostjo, migracijami, nadzori mej, s tujci, financami, mednarodnim sodelovanjem ter z jedrskimi, biološkimi in kemičnimi grožnjami. Tudi na ravni EU je večina protiterorističnih ukrepov povezanih s temi področji.

V EU so bila z Maastrichtsko pogodbo iz leta 1992 in kasneje z Amsterdamsko pogodbo iz leta 1997 v odločnejši obliki na podlagi medvladnega sodelovanja v skladu s tretjim stebrom prvič podeljena pooblastila za boj proti terorizmu (Gonzalez, 2004: 4).

Zaradi napadov 11. septembra 2001 v Združenih državah, ki so tragično dokazali, da pojava terorizma ni mogoče omejiti ali razrešiti na nacionalni ali regionalni ravni, je bila za učinkovit boj in izkoreninjenje terorizma nujna koordinacija ukrepov na evropski in mednarodni ravni. Na izrednem zasedanju Evropskega sveta 21. septembra 2001 in na zasedanju Sveta za pravosodje in notranje zadeve, 20. septembra 2001, je bilo izpostavljeno, da je boj proti terorizmu prioriteta EU. Voditelji držav članic EU so pozvali k sklenitvi globalne koalicije proti terorizmu in natančno usmerjene ukrepe proti terorizmu označili za legitimne. Teroristični napad na Svetovni trgovinski center in Pentagon je vplival predvsem na razvoj tretjega stebra EU in ne toliko oziroma zgolj na drugi steber (Prezelj, 2005: 465).

Drugi steber EU oz. SZVP ni bila sposobna igrati zelo aktivne vloge v odzivu EU na teroristični napad 11. 9. 2001 v ZDA zaradi problemov doseganja konsenza o operativnih zadevah SEVOP. Kljub temu pa je v okviru drugega stebra bilo dogovorjeno sodelovanje

med obveščevalnimi službami in dogovori o preprečevanju širjenja orožij za množično uničevanje in kontroli oborožitve (Gregory, 2005: 112).

Do največjih sprememb je prišlo v tretjem stebru (na področju notranjih in pravosodnih zadev), vendar je EU na zasedanju v Seville sprejela sklep, da bo protiteroristična dejavnost na interdisciplinaren način zajemala vse politike EU, vključno z SZVP in SEVOP. To eksplicitno nakazuje, da so lahko instrumenti iz drugega stebra uporabijo za boj proti terorizmu. Nujna je večja koordinacija med zunanjimi odnosi in pravosodnimi ter notranjimi zadevami (drugi in tretji steber). Sodobno varnostno okolje očitno zahteva povečano sodelovanje med vsemi tremi stebri, vendar pa so se hkrati pojavili tudi vzorci tekmovanja znotraj strukture EU (Prezelj, 2005: 478,480).

Voditelji EU so v juniju 2002 sprejeli tudi akcijski načrt¹⁸⁸ za boj proti terorizmu in EU je takoj začela z uresničevanjem zastavljenih ciljev. V akcijskem načrtu je jasno razvidno, da se v praksi boj proti terorizmu dotika vseh področij delovanja EU. Uspešno soočanje s terorizmom zato zahteva razumljivo uporabo policijskih, sodnih, obveščevalnih, vojaških in drugih instrumentov. Posamezni instrumenti se med seboj dopolnjujejo tudi prekrivajo zato je težko določiti najpomembnejšega in jih včasih natančno uvrstiti v tri stebre delovanja EU. Za celoviti in sorazmerni odziv na terorizem je pomembno konsistentno delovanje vseh treh stebrov EU.

Na tem mestu je še enkrat potrebno omeniti sprejetje Evropske varnostne strategije 12. decembra 2003 saj opredeljuje terorizem kot glavno strateško grožnjo Uniji. Uspešno soočanje s to grožnjo je mogoče le z združevanjem številnih pristopov in sredstev ter medstebnim sodelovanjem v okviru EU. Evropska varnostna strategija je zgodovinski dokument EU, saj je prvič v zgodovini prišlo do oblikovanja krovnega dokumenta na varnostnem področju (Prezelj, 2005: 466).

EVS presega tudi stebrno strukturiranost EU, kar pomeni, da identificira grožnje in odzive s področij drugega in tretjega stebra. Bistveno je, da se je EU zavestno odločila za bolj proaktivno delovanje v smeri preprečevanja nastanka kriz in konfliktov in da groženje zahtevajo specifično kombinacijo instrumentov EU. Tako spopadanje s terorizmom zahteva

---

¹⁸⁸ EU Plan of Action on Combating Terrorism, ([http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/pdf, 1.6.2005](http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/pdf,1.6.2005)).

npr. kombiniranje obveščevalnih, policijskih, pravosodnih, vojaških in drugih instrumentov EU (Prezelj, 2005: 466-467).

Po terorističnem napadu v ZDA 11. septembra 2001 in po bombnem napadu v Madridu¹⁸⁹, ki je bil prvi napad Al-Kaide v Evropi, je EU začela razmišljati o grožnji terorizma tudi na strateški ravni in se je odzvala z deklaracijo o solidarnosti predsednikov držav in vlad. Napad v Madridu je pokazal na ranljivost Evrope in nakazal, da za zagotovitev varnosti ni dovolj le uradni politični kompromis o sprejetih ukrepih¹⁹⁰ boja proti terorizmu. Deklaracije so se izkazale kot ničelne, če jim ne sledi dejansko uresničevanje sprejetih obveznosti v državah članicah Unije. Dejstvo je, da si obveščevalne službe držav članic EU izmenjujejo obveščevalne podatke, vendar je med njimi še premalo zaupanja in zato ne pride do potrebne izmenjave in kroženja najboljčutljivejših informacij, ki bi bile osnova za učinkovito protiteroristično delovanje (Thieux, 2004: 59).

Po terorističnem napadu v Madridu je morala EU pokazati svojo učinkovitost. Okrepila je izvajanje sprejetih ukrepov in izboljšala koordinacijo in operativnost politik. Za zagotovitev teh ciljev so se pokazale kot zelo primerne združene preiskovalne skupine¹⁹¹, ki so koristne v boju proti globalnemu terorizmu. Svet EU se je 17. maja 2004 odločil, da bo dopolnil seznam terorističnih organizacij in oseb, ki so povezane s terorističnimi aktivnostmi. Prvi seznam je bil narejen v decembru 2001 in nazadnje dopolnjen 2. aprila 2004.

Evropski Svet EU je 25. marca 2004 sprejel deklaracijo o boju proti terorizmu¹⁹² in kmalu zatem, 16. junija 2004, odobril revidirani akcijski načrt¹⁹³ za boj proti terorizmu, ki je vključeval 60 ciljev na protiterorističnem področju. Prav tako so bili določeni strateški cilji v boju proti terorizmu, ki pa niso bili novi, ampak so poudarjali potrebo po okrepitevi ukrepov sprejetih po napadu 11. septembra v ZDA. Na podlagi slednjega je bil imenovan koordinator¹⁹⁴ za boj proti terorizmu v okviru EU, ki bo pospeševal izmenjavo informacij med policijskimi in sodnimi organi.

---

¹⁸⁹ 11. marec 2003.

¹⁹⁰ Po napadu v Madridu je komisar Antonio Vitorino predlagal nov akcijski načrt za boj proti terorizmu, katerega glavni cilj je bila okrepitev ukrepov, ki jih je sprejela EU po napadih 11. septembra 2001.

¹⁹¹ Joint investigation teams.

¹⁹² Declaration on Combating Terrorism, marec 2004, (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79635.pdf>, 26.11.2005).

¹⁹³ (EU Plan of Action on Combating Terrorism – Update) Akcijski načrt se bo pregledoval dvakrat letno, od decembra 2004 dalje (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79.pdf>, 1.6.2005).

¹⁹⁴ Koordinator za boj proti terorizmu bo deloval v okviru sekretariata Sveta EU in bo usklajeval delo Sveta EU na področju boja proti terorizmu. Izvajal bo tudi pregled nad instrumenti, ki jih ima Unija na razpolago ter

V revidiranem akcijskem načrtu je podana kritična ocena ukrepov, sprejetih na področju boja proti financiranju¹⁹⁵ terorizma, prav tako pa je poudarjeno pomanjkanje izvrševanja konvencij OZN. Kljub temu pa je bil dosežen določen napredek pri usklajevanju zakonov in pri uporabi ter ratificiranju mednarodnih pogodb in konvencij, povezanih z bojem proti terorizmu. Predlaga se vpeljava mejne kontrole finančnih transakcij in ustanovitev elektronske baze organizacij in oseb, za katere se domneva, da so vključene v teroristične aktivnosti. Akcijski načrt poudarja tudi potrebo po koordinaciji in izboljšanju učinkovitosti organov in institucij, ki so zadolženi za različna področja v okviru boja proti terorizmu. Evropski Svet je po 11. septembru ustanovil Odbor strokovnjakov za terorizem¹⁹⁶ in Delovno skupino za terorizem¹⁹⁷, ki je bila zadolžena za zbiranje in obdelovanje relevantnih informacij in strateške ocene ter operativne analize. V okviru tretjega stebra EU pa je bila ustanovljena protiteroristična skupina znotraj Europolu. Medtem se je pristojnost Europolu razširila in tako lahko sodeluje v združenih preiskovalnih skupinah. Pomanjkanje koordinacije med Europolom in Eurojustom predstavlja pomembno oviro pri doseganju napredka v boju proti globalni teroristični mreži (Thieux, 2004: 62, 63).

Akcijski načrt¹⁹⁸ se sooča s problemom terorizma predvsem kratkoročno, primanjkuje pa preiščljena dolgoročna strategija. Strokovnjaki s celega sveta so na seminarju v Oslu 2003 prišli do sledečih zaključkov: povezava med revščino in terorizmom ni neposredna, teroristi ne prihajajo iz najbolj odrinjenih delov družbe, tudi religije ne smemo razumeti kot vzrok za samomorilske napade, čeprav večkrat služi kot opravičilo za takšne napade. Ti strokovnjaki so prišli do zaključka, da je glavni vzrok za terorizem pomanjkanje demokracije, državljanske svobode in vladavine prava (Thieux, 2004: 69).

Evropski svet je 1. 5. 2004 pozval k sprejetju direktive Sveta EU o pomoči žrtvam terorističnega napada. Evropski Svet je 5. 11. 2004 odobril 'Haaški program'¹⁹⁹ o okrepitvi svobode, varnosti in zakonitosti EU. V njem je poudarjen boj proti terorizmu in uvaja načelo notranje razpoložljivosti informacij, ki lahko pomaga pri meddržavnemu boju proti terorizmu.

---

pravočasno poročal Svetu EU in sledil njegovim odločitvam. Na splošno lahko rečemo, da je naloga koordinatorja za boj proti terorizmu stimuliranje, usklajevanje in poskušanje doseči večjo učinkovitost subjektov, ki delujejo v sitemu boja proti terorizmu.

¹⁹⁵ Pogosto je učinkovitost finančnih ukrepov za boj proti terorizmu precenjena.

¹⁹⁶ Committee of Experts on Terrorism.

¹⁹⁷ Council Working Party on Terrorism.

¹⁹⁸ Akcijski načrt dokazuje, da se boj proti terorizmu praktično dotika vseh aspektov delovanja EU.

¹⁹⁹ Hague Programme, <http://www.statewatch.org/news/2004/oct/hague-programme-draft.pdf>, 12.7.2005.

Predvidel je ambiciozne ukrepe na področju izmenjave informacij²⁰⁰, mejne kontrole, varnosti dokumentov in policijskega ter sodnega sodelovanja. Svet EU je 13. decembra 2004 potrdil poročilo o Integriranju boja proti terorizmu v politiko zunanjih odnosov EU in prišel do naslednjih ugotovitev: boj proti terorizmu zahteva hitro izboljšanje kvalitete izmenjave informacij iz kazenskih registrov; čim hitreje je potrebno sprejeti deklaracijo o zadržanju podatkov s strani telekomunikacijskih služb; oceniti je potrebno protiteroristične ukrepe posameznih držav; povečati je potrebno kvaliteto ocen groženj in analiz; povečati je potrebno politično in operativno pripravljenost ter sposobnost za soočanje s posledicami; povečati učenje, urjenje, vaje in preučiti povezljivost; zagotoviti je potrebno izmenjavo informacij v primeru terorističnega napada in zagotoviti optimalno usklajevanje javnih informacij med meddržavno krizo. Junija 2004 je Evropski svet sklenil, da bo od svojega zasedanja decembra 2004 dalje izvajanje akcijskega načrta obravnaval dvakrat letno.

V prvi polovici leta 2005 je Svet EU sprejel naslednje pomembne dokumente s področja boja proti terorizmu: Okvirno odločitev Sveta o napadih na informacijske sisteme dne 16. 3. 2005; Okvirno odločitev Sveta EU o zaplembi s kriminalom povezanega dohodka, sredstev in lastnine dne 15. 3. 2005; Odločitev Sveta EU v zvezi z uvajanjem nekaterih novih funkcij Schengenskega informacijskega sistema v boju proti terorizmu dne 15. 3. 2005; Skupno stališče Sveta o izmenjavi določenih informacij z Interpolom dne 29. 1. 2005 (Vries, 2005: 3).

Voditelji EU ter držav severne Afrike in Bližnjega vzhoda so 27. in 28.11.2005 vrhunsko zasedanje²⁰¹ ob deseti obletnici evro-sredozemskega partnerstva sklenili le s skromnim uspehom. Evropskim voditeljem ni uspelo prepričati arabskih sogovornikov, naj sprejmejo močne zaveze za skupen boj proti terorizmu. Zato so iz besedila morali izpustiti vse sporne elemente, glede katerih se jim ni uspelo uskladiti. Kljub temu pa so dosegli dogovor o skupnem pravilniku o boju proti terorizmu²⁰² (Council of the European Union, 2005: 1-4).

---

²⁰⁰ Na področju izmenjave informacij s strani obveščevalnih služb, je potrebno povečati izmenjavo med službami v posameznih državah in med državami. Čezmejno sodelovanje se mora razvijati v skladu z načelom razpoložljivosti in uporabnosti.

²⁰¹ Na vrhu so potrdili tudi program za Evro-sredozemsko partnerstvo za naslednjih 5 let.

²⁰² V pravilniku o boju proti terorizmu so sklenili:

- da bodo popolno izvajali vse resolucije Varnostnega sveta v zvezi z bojem proti terorizmu, da bodo zagotavljali spoštovanje Ustanovne listine OZN, mednarodnega prava in mednarodnega humanitarnega prava;
- da se bodo prizadevali za ratificiranje in izvajanje vseh trinajstih protiterorističnih konvencij OZN;
- da bodo pospeševali popolno izvajanje ukrepov namenskih sil proti financiranju terorizma;
- da si bodo prostovoljno izmenjevali informacije o teroristih in njihovi podporni mreži v skladu z mednarodno in nacionalno zakonodajo;

Pravosodni ministri EU so na zasedanju v Bruslju 2.12.2005 dosegli dogovor o skupnih pravilih za hranjenje telekomunikacijskih podatkov²⁰³, enem od ključnih, a spornih ukrepov za boj proti terorizmu. Operaterji bodo morali podatke o telefonskih stikih (klicih in sporočilih) in elektronski pošti hraniti najmanj šest mesecev do dveh let. Direktiva o hrambi podatkov naj bi z meddržavno izmenjavo informacij pravosodnih in policijskih organov omogočala učinkovitejše zatiranje teroristične dejavnosti in drugih hudodelstev. Sledenje komunikacijskih podatkov, vključno z neodgovorjenimi klici, naj bi bilo bistvenega pomena pri preprečevanju teroristične dejavnosti. Sprejetje dogovora je bila ena prioriteta britanskega predsedstva EU, ki je dodatno spodbudo dobilo po terorističnem napadu na London 7. junija (Mašanović, 2005: 32).

-
- da bodo dvostransko sodelovali v skladu z nacionalnimi zakonodajami in tako poskušali učinkovito in operativno sodelovati z namenom razbitja terorističnih povezav in privedbo teroristov pred sodišče;
  - da ne bodo dajali zavetišče teroristom in bodo z njimi ravnali v skladu z mednarodnimi zakoni;
  - da si bodo prostovoljno izmenjevali strokovno znanje in praktične izkušnje v boju proti terorizmu, vključno s tehničnim področjem;
  - da bodo spoštovali človekove pravice v boju proti terorizmu v skladu z mednarodnim pravom;
  - da bodo obsojali terorizem v vseh oblikah brez omejitev;
  - da bodo zavračali vse poskuse povezovanja terorizma z določenim narodom, kulturo ali religijo;
  - da bodo prepovedali in preprečevali spodbujanje k terorizmu s pomočjo sprejetja primernih ukrepov v skladu z mednarodnim pravom in nacionalnimi zakonodajami;
  - da si bodo še naprej prizadevali za sprejetje skupne splošne konvencije o mednarodnem terorizmu, vključno z zakonito definicijo terorističnega dejanja, pred koncem šestdesete obletnice zasedanja Generalne skupščine OZN;
  - da bodo spodbujali zmernost, tolerantnost, posvetovanje in razumevanje med družbami;
  - da bodo usklajevali delo pri zaznavi dejavnikov, ki prispevajo k teroristični grožnji;
  - da bodo okrepili nacionalne in skupne mehanizme za soočanje s posledicami terorističnih napadov;
  - da si bodo izmenjevali izkušnje v soočanju s terorističnimi napadi in vzdrževali zveze;
  - da bodo premislili o povabilu drugih držav na sodelovanje in opazovanje protiterorističnih in drugih vaj;
  - da bodo pomagali žrtvam terorizma in zagotovili pomoč pristojnim oblastem v soočanju s posledicami velikega napada (Council of the European Union; 27. - 28. 11. 2005: 1 - 4).

²⁰³ Telekomunikacijski operaterji bodo podatke o klicnih in klicanih številkah ter avtorjih, ne pa o vsebini sporočil ali pogovorov, morali hraniti od šestih mesecev do dveh let.

7.3 KONCEPTUALNI OKVIR SEVOP NA PODROČJU BOJA PROTI TERORIZMU

Na pomen boja proti terorizmu tudi v okviru SEVOP nakazujejo naslednji sprejeti dokumenti, ki predstavljajo Konceptualni okvir dimenzije SEVOP na področju boja proti terorizmu: Akcijski načrt za boj proti terorizmu (21. 9. 2001), Evropska varnostna strategija (12. 12. 2003), Deklaracija o boju proti terorizmu (25. 3. 2004), Revidirani akcijski načrt (17. 6. 2004), Strategija boja proti terorizmu (1. 12. 2005). V konceptualni okvir lahko uvrstimo tudi kazni na področju terorizma ter zagotavljanje, da bodo teroristična dejanja učinkovito in sorazmerno kaznovana. Kot neposreden rezultat pospešuje policijsko in sodno sodelovanje ter tesnejše sodelovanje s tretjimi državami (splet²⁰⁴).

Evropski svet je junija 2002 začel analizirati prispevek SEVOP v boju proti terorizmu oz. uporabo civilnih in vojaških zmogljivosti za zaščito prebivalcev pred terorističnimi napadi, vključno s kemičnim, biološkim, radiološkim in jedrskim orožjem. V ta namen je vojaški štab izdelal podatkovno bazo vojaških zmogljivosti, ki je relevantna za zaščito civilistov²⁰⁵ pred morebitnim jedrskim napadom.

V zvezi z vojaškimi zmogljivostmi je bila prioriteta na sredstvih za obveščanje²⁰⁶ in zveze. Razmišljati se je začelo tudi o zaščiti enot, ki izvajajo operacije kriznega upravljanja v primeru terorističnega napada. EU mora obdržati vojaške in civilne inštrumente, ki ji omogočajo učinkovito delovanje pri upravljanju kriznih situacij. Z učinkovitim reagiranjem v različnih situacijah z instrumenti SEVOP lahko EU pomembno prispeva k dolgoročnemu preprečevanju terorizma. SEVOP lahko prispeva k boju proti terorizmu z akcijami na naslednjih področjih: preprečevanje, zaščita, odziv/soočanje s posledicami in podpora tretjim državam v boju proti terorizmu. To nakazuje na dejstvo da EU poskuša povečati sposobnost in koordinacijo med različnimi organi in inštrumenti, ki so vključeni v boj proti terorizmu in povečati razvoj skupnih civilnih ter vojaških sposobnosti kriznega upravljanja.

---

²⁰⁴ Conceptual Framework on the ESDP dimension of the fight against terrorism, 18.11.2004 (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/ESDPdimension.pdf>, 7.2.2006).

²⁰⁵ EU je prav tako po 11. septembru ustanovila Enoto civilne zaščite²⁰⁵, ki je odgovorna za mobilizacijo medicinske oskrbe, reševalnih skupin, zaščito občutljive infrastrukture in potrebščin, nadzor in kontrolo širjenja nalezljivih bolezni, zaščito vodnih virov v primeru terorističnega napada.

²⁰⁶ Optični sateliti za opazovanje, radarji, izvidniška letala, analiza podatkov.

7.3.1 OSNOVNA NAČELA

Na ravni EU se uporabljajo, veljajo naslednja osnovna načela na področju boja proti terorizmu:

- solidarnost med državami članicami EU;
- prostovoljnost prispevkov držav članic EU;
- sodelovanje z ustreznimi partnerji;
- usklajevanje med stebri v boju proti terorizmu;
- jasno razumevanje terorističnih groženj in popolna uporaba analiz o grožnjah;
- komplementarna narava prispevka SEVOP in polno spoštovanje odgovornosti držav članic v boju proti terorizmu (splet²⁰⁷).

7.3.2 PODROČJE DELOVANJA

SEVOP, ki obsega civilne in vojaške operacije kriznega upravljanja, kot tudi ostale napore Unije, lahko dodatno pomaga v boju proti terorizmu neposredno ali s podporo ostalih inštrumentov. EU v operacijah kriznega upravljanja deluje na štirih glavnih področjih boja proti terorizmu:

- Preprečevanje:

države članice EU morajo zagotoviti, da so operacije kriznega upravljanja podprte z informacijami, ki se zbirajo na vseh nivojih.

- Zaščita:

v primeru teroristične grožnje mora zaščita zmanjšati ranljivost osebja EU, opreme, premoženja, civilnih tarč, vključno s kritično infrastrukturo na območju operacije.

- Odziv/soočanje s posledicami:

osebje na misiji mora zapolniti vrzel z vojaškimi in civilnimi sposobnostmi, dokler ne priskoči na pomoč mednarodna enota hitrega odziva civilne zaščite. V okviru Unije imajo lahko tudi vojaške zmogljivosti vlogo pri zaščiti civilnih sredstev. Tako že obstaja baza podatkov o vojaških zmogljivostih, ki so relevantni za zaščito civilne populacije v primeru terorističnega napada.

- Podpora tretjim državam v boju proti terorizmu:

ker velik spekter misij SEVOP pomaga tretjim državam v boju proti terorizmu, se povečuje tudi tveganje terorističnega napada na pripadnike, ki sodelujejo v teh misijah.

---

²⁰⁷ http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/14797Conceptual_Framework_ESDP.pdf, 10.10.2005

Potrebno je zagotoviti tudi pomoč državljanom EU, ki postanejo talci teroristov v tretjih državah in zagotoviti evakuacijo državljanov v primeru terorističnega napada (splet²⁰⁸).

7.4 STRATEŠKI CILJI EU V BOJU PROTI TERORIZMU

Evropski svet je 16. in 17. junija 2004 odobril revidirani akcijski načrt²⁰⁹ za boj proti terorizmu, ki ga je sestavil Svet EU in vključuje več kot 60 ukrepov ter izvajanje naslednjih strateških ciljev na visoki ravni:

- poglobljanje mednarodnega soglasja in krepitev mednarodnih prizadevanj za boj proti terorizmu;
- omejevanje dostopa teroristov do finančnih in drugih gospodarskih virov;
- povečanje sposobnosti znotraj organov EU in držav članic za odkrivanje, preiskovanje in preganjanje teroristov ter preprečevanje terorističnih napadov;
- ščitenje varnosti mednarodnega prevoza in zagotavljanje učinkovitega sistema mejnega nadzora;
- krepitev sposobnosti držav članic za obravnavanje posledic terorističnega napada;
- obravnavanje dejavnikov, ki prispevajo k podpiranju terorizma in pridobivanju novincev;
- dejanja na podlagi zunanjih odnosov EU, usmerjena k prednostim tretjim državam, kjer je treba okrepiti sposobnost bojevanja proti terorizmu ali zavezanost k boju proti terorizmu (EU Plan of action on Combating Terrorism- Update²¹⁰).

Pomanjkljivost Evropske varnostne strategije je, da ne razlikuje med različnimi vrstami terorizma. Kajti različne oblike terorizma ne predstavljajo enake grožnje za varnost Evrope. Takšna generalizacija teži h krepitvi tistih, ki trdijo, da lahko terorizem premagamo le z zatiranjem (Thieux, 2004: 67). Verjetno pa bi lahko veliko več naredili s spoštovanjem človekovih pravic in odpravljanjem osnovnih vzrokov terorizma.

Ministri EU za pravosodje in notranje zadeve so 1. 12. 2005 odobrili celovito Strategijo boja proti terorizmu. Njena osnovna cilja sta oblikovanje jasnega okvirja za boj proti terorizmu na

²⁰⁸ http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/14797Conceptual_Framework_ESDP.pdf, 10.10.2005

²⁰⁹ EU Plan of action on Combating Terrorism- Update (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79.pdf>, 1.6.2005).

²¹⁰ <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79.pdf>, 1.6.2005

ravni EU in postavitev jasnih ciljev za ukrepanje, da bo boj proti terorizmu bolj razumljiv in transparenten tudi za javnost. Strategija pokriva štiri področja delovanja:

- *Preprečevanje*²¹¹: je namenjeno za odkrivanje vzrokov in dejavnikov, ki vodijo v radikalizacijo in novačenje teroristov v Evropi in na mednarodni ravni.
- *Ščitenje*: je namenjeno varovanju ljudi in infrastrukture z namenom zmanjšanja ranljivosti v primeru terorističnega napada. Aktivnosti so usmerjene v izboljšano varovanje mej, transporta in kritične infrastrukture.
- *Preganjanje*: se izvaja s ciljem izslediti teroriste preko meja EU in globalno. Aktivnosti so usmerjene v oviranje načrtovanja, potovanja, komuniciranje in prekinitev logistične podpore teroristom. Cilj je tudi prekinitev financiranja teroristov, dostopa do eksplozivnih sredstev in njihovo odgovarjanje pred sodiščem.
- *Reagiranje*: je namenjeno naši pripravi za zmanjšanje posledic terorističnega napada. Aktivnosti so usmerjene v izboljšanje zmogljivosti za soočenje s posledicami po napadu, za usklajevanje odziva na napad in za pomoč žrtvam.

Politični nadzor nad Strategijo boja proti terorizmu izvaja Evropski svet. Prav tako poteka politični dialog o boju proti terorizmu na visoki ravni vsaj enkrat med predsedovanjem držav EU in sicer v Evropskem svetu, Evropski komisiji in Evropskemu parlamentu. Napredek v zvezi s strategijo pa opazuje Odbor stalnih predstavnikov in Koordinator za boj proti terorizmu. Strategija poudarja boj proti terorizmu kot primarno odgovornost držav članic na nacionalni ravni, potrebo po kolektivni akciji na ravni EU in odločilno vlogo, ki jo mora imeti EU na globalni ravni, na tem področju (splet²¹²).

V skladu s Protiteroristično strategijo so na ravni EU dosegli dogovor o strategiji in akcijskem načrtu za boj proti radikalizmu in novačenju s strani teroristov. Zato je potrebno identificirati in se boriti proti metodam, propagandi in okoliščinam, ki vplivajo na podpiranje teroristov (The EU Counter-Terrorism Strategy²¹³, 2005: 6).

Na tem mestu bom predstavil še idejo o solidarnostni klavzuli²¹⁴, ki je nastala po terorističnih napadih v Madridu 11. marca 2004 z namenom, da bi preprečila teroristične grožnje in napade. Solidarnostna klavzula govori o tem, da si države članice zagotavljajo medsebojno

---

²¹¹ Aktivnosti so usmerjene predvsem v preprečevanje novačenja in hujskanja v okoljih, kot so zapori, molilnice, verske šole. Pospešuje se tudi medkulturni dialog v okviru Unije in preko njenih meja.

²¹² http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/Backgroundnote_JHA_Dec.pdf, 17.12.2005

²¹³ <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>

²¹⁴ Solidarity Clause.

pomoč v primerih terorističnih napadov, naravnih in drugih katastrof na zahtevo političnih organov države, ki je prizadeta. V ta namen se države članice usklajujejo med seboj v svetu ministrov, ki mu pomaga Politični in varnostni odbor s pomočjo struktur, oblikovanih v okviru SEVOP. EU bo v takih primerih mobilizirala vsa razpoložljiva sredstva, vključno z vojaškimi, ki jih države članice dajo na razpolago.

Unija in njene države članice ukrepajo skupaj v duhu solidarnosti, če je ena od držav članic žrtev terorističnega napada, naravne nesreče ali nesreče, ki jo je povzročil človek. Unija uporabi vse inštrumente, ki so ji na razpolago, vključno z vojaškimi sredstvi, ki jih dajo na voljo države članice, z namenom:

- preprečiti teroristično grožnjo na ozemlju držav članic;
- zavarovati demokratične institucije in civilno prebivalstvo pred vsakršnim terorističnim napadom;
- pomagati državi članici na njenem ozemlju v primeru terorističnega napada, na zahtevo njenih političnih oblasti;
- pomagati državi članici na njenem ozemlju v primeru nesreče, na zahtevo njenih političnih oblasti (Ortega, 2005: 37).

7.5 GLAVNI UKREPI BOJA PROTI TERORIZMU NA RAVNI EU

Ko govorimo o protiterorističnih ukrepih imamo v mislih tako defenzivne, ki so namenjeni za zmanjšanje ranljivosti in ofenzivne za preprečitev, odvrnitev in reagiranje na teroristične napade. Protiteroristični ukrepi zahtevajo in vključujejo preprečevalno dejavnost, ki poteka pred terorističnim napadom, odzivno dejavnost med napadom in dejavnost za zmanjšanje posledic po napadu. Če preprečevalna dejavnost ni učinkovita potem je potrebno imeti učinkovito zakonodajo, vojsko, službe za reagiranje ob nepredvidenih dogodkih in sodni sistem, ki omogoča kaznovanje krivcev. Protiteroristični odziv je odvisen od dveh kriterijev in sicer od učinkovitosti in sprejemljivosti. Vendar je potrebno opozoriti, da najbolj učinkoviti ukrepi proti terorizmu niso vedno sprejemljivi zato je potreben kompromis.

Ukrepi boja proti terorizmu, ki jih lahko uvrstimo v okvire SEVOP:

- ukrepi za učinkovito zbiranje in izmenjava vojaških informacij (vojaška obveščevalna dejavnost);
- povečano medstebrno in meddržavno sodelovanje na obveščevalnem področju (civilne in vojaške obveščevalne službe);
- uporaba vojaških in civilnih zmogljivosti za pomoč civilnemu prebivalstvu v primeru terorističnega napada;
- oblikovanje baze podatkov o vojaških zmogljivostih, ki so relevantne za zaščito civilne populacije v primeru terorističnega napada, vključno z napadom z orožij za množično uničevanje;
- zaščita državljanov EU v tretjih državah, kjer pomagajo pri boju proti teroristom;
- ukrepi za pomoč državljanom EU, ki postanejo talci teroristov;
- ukrepi²¹⁵ za zaščito vojaškega in civilnega osebja, ki sodeluje na misijah v okviru EU pred terorističnimi napadi;
- ukrepi za zaščito vojaških zmogljivosti in kritične infrastrukture doma in v tujini pred terorističnimi napadi;
- pomoč vojaških sil civilni zaščiti v primeru terorističnega napada;
- ukrepi za pomoč žrtvam terorističnih napadov;
- ocena potrebnih vojaških zmogljivosti za zaščito sil, ki opravljajo naloge kriznega upravljanja pod okriljem Unije,
- sporazumi o razoroževanju in nadzoru orožja;
- ukrepi proti širjenju in pridobitvi orožja za množično uničevanje²¹⁶ s strani teroristov;
- vključitev teroristične grožnje v vse operacije kriznega upravljanja;

---

²¹⁵ Fizična, operativna in taktična zaščita enot.

²¹⁶ Za soočanje s to vrsto grožnje je EU razvila strategijo proti širjenju orožja za množično uničevanje na ravni EU, ki je osnovana na večstranskemu pristopu. Ukrepi civilne zaščite so usmerjeni v izboljšanje sodelovanja med članicami Unije, v pripravljenost, odkrivanje in intervencijo za zmanjšanje posledic terorističnih napadov z orožji za množično uničevanje. EU je povečala sodelovanje z Mednarodno agencijo za atomsko energijo in z Organizacijo za prepoved kemičnega orožja. Povečali so napore za kontrolo izvoza in uvoza blaga s ciljem preprečitve širjenja jedrskih, bioloških in kemičnih snovi ter konvencionalnega orožja. Podpirajo tudi oblikovanje večstranskega zavezujočega dokumenta za identificiranje, sledenje in odkrivanje prepovedanega orožja.

- skupno delovanje proti terorističnim dejanjem v duhu solidarnostne klavzule;
- ustanovitev funkcije koordinatorja za boj proti terorizmu;
- poglobljanje mednarodnega²¹⁷ soglasja in krepitev mednarodnih prizadevanj za boj proti terorizmu (Deklaracija o boju proti terorizmu med EU in ZDA, sodelovanje z OZN, OVSE itd.);
- oblikovanje seznama strokovnjakov s področja terorizma za pomoč in svetovanje tretjim državam;
- izboljšanje zmogljivosti za soočanje s posledicami terorističnega napada;
- dialog, podpora in pospešeno regionalno sodelovanje s prednostnimi tretjimi državami;
- uporaba civilnih in vojaških zmogljivosti SEVOP za pomoč tretjim državam v boju proti terorizmu (urjenje pripadnikov SIPA v BIH);
- integriranje boja proti terorizmu v zunanjo politiko EU;
- ustanovitev SITCEN,²¹⁸ ukrepi za izboljšanje ocene razmer, ukrepi za skupno vrednotenje teroristične grožnje;
- usposabljanje in vaje za izboljšanje civilno-vojaškega sodelovanja;
- pregled²¹⁹ vseh zmogljivosti za boj proti terorizmu (civilnih in vojaških);
- združevanje instrumentov SEVOP z ostalimi relevantnimi mehanizmi EU;
- ustanovitev enot hitrega odziva za zaščito pred terorističnimi napadi;
- ukrepi za okrepitev nacionalnih vojaških zmogljivosti za boj proti terorizmu;
- ukrepi za izvajanje prikritih in tajnih operacij;

---

²¹⁷ EU v boju proti terorizmu sodeluje s številnimi mednarodnimi organizacijami, kot sta: Nato in OZN (predvsem s protiterorističnim odborom) Prav tako pa sodeluje tudi z regionalnimi organizacijami in ZDA pri pregonu teroristov ter na področju pravnih sistemov. EU se je zavzela tudi za okrepljeno sodelovanje s tretjimi državami v boju proti terorizmu. V ta namen je Evropski svet sprejel odločitev o ustanovitvi mreže strokovnjakov za boj proti terorizmu, ki bodo svetovali tretjim državam, kako izboljšati njihovo obrambo. Ukrepi bodo usmerjeni predvsem v razvoj tehnične pomoči tretjim državam na področju boja proti terorizmu, v zagotovilo, da bo boj proti terorizmu ključni element političnega dialoga s tretjimi državami na vseh nivojih in v analizo ter oceno vključenosti držav v boj proti terorizmu.

²¹⁸ Kompleksnost in zapletenost evropskih institucionalne zgradbe ni v prid učinkoviti in hitri koordinaciji. Za izboljšanje koordinacije in izmenjavo informacij med obveščevalnimi službami se je Svet EU odločil, da razširi pristojnosti SITCEN in oblikoval protiteroristično enoto in imenoval *koordinatorja za terorizem*. Nekateri skeptiki so bili v dvomih, če bo dobil podporo in zaupanje nacionalnih obveščevalnih služb (Thieux, 2004: 62). Uporabniki izdelkov SITCEN so: Generalni sekretar/Visoki predstavnik za SZVP, nacionalni ambasadorji, ki sestavljajo Politični in varnostni odbor in glavno telo za sprejemanje odločitev o SEVOP. Produkti SITCEN so bolj strateške kot operativne narave (Muller-Wille, 2004: 66). Naj na tem mestu še enkrat poudarim, da je potrebno še izboljšati dejansko izmenjavo informacij med SITCEN, obveščevalnimi službami in varnostnimi službami držav članic, Europolom in Eurojustom. Povečana izmenjava obveščevalnih informacij med državami članicami, med stebri in partnerji je ključna za uspeh boja proti terorizmu. SITCEN združuje znanje in vse dostopne civilne, vojaške in diplomatske podatke, na podlagi katerih je mogoče izdelovati ključne analize ozadja katerih koli razmer.

²¹⁹ Analiziranje povezljivosti vojaških in civilnih zmogljivosti vključno s civilno zaščito.

- oblikovanje specialnih sil za uničenje terorističnih celic, uničenje orožij za množično uničevanje njihovo proizvodnjo in transport;
- strogo izvajanje protiteroristične klavzule;
- oblikovanje usklajenega načrta kriznega upravljanja v primeru terorističnega napada;
- usposabljanje in rekrutiranje pripadnikov obveščevalnih služb za prodore v teroristične mreže;
- zbiranje, razvijanje in izvajanje najboljših praktičnih rešitev z namenom zaščite pred terorističnimi napadi;
- uporaba sredstev SEVOP za nadzor meje (zračni nadzor, nadzor vodnih površin).

7.5.2 GLAVNI UKREPI BOJA PROTI TERORIZMU V OKVIRU I. IN III. STEBRA EU

Zaradi številnih sprejetih sklepov, aktivnosti in pomena prvega²²⁰ in tretjega²²¹ stebra EU v boju proti terorizmu se ne moremo izogniti kratki predstavitvi nekaterih ukrepov.

1. *Ukrepi proti financiranju teroristov/terorizma*

Teroristi potrebujejo denar za pripravo in izvedbo terorističnega napada. Identificiranje in prekinitev mehanizmov, s katerimi se terorizem financira, je ena izmed pomembnih protiterorističnih strategij. EU se osredotoča tudi na področja, kot so pranje denarja, zamrznitev premoženja terorizma osumljenih posameznikov in organizacij in sodelovanje med finančnimi preiskovalnimi službami držav članic.

2. *Izboljšani mejni nadzor²²² in varnost dokumentov*

Uvaja se biometrični potni list, ki ga je težje ponarediti. Ob vstopu v državo se elektronsko odčita podatke na čipu (fotografijo in prstne odtise) in se jih primerja z videzom oziroma prstnimi odtisi osebe, ki predloži potni list. Do konca leta 2005 naj bi vzpostavili tudi sistem za izmenjavo informacij o ukradenih in izgubljenih potnih listih.

²²⁰ Prvi steber: socialni in ekonomski instrumenti, financiranje teroristov, pranje denarja, varnost transporta, kontrola gibanja ljudi, civilna zaščita, zdravstvena pomoč, varnost civilnega letalskega prometa itd.

²²¹ Večina protiterorističnih ukrepov sodi pod okrilje tretjega stebra oz. notranjih zadev (evropski zaporni nalog, skupne preiskovalne enote, Europol, Protiteroristična namenske sile itd.).

²²² Zunanje meje naj bi države EU varovale s skupnimi močmi.

Evropske vlade so okrepile sodelovanje in ukrepe proti ilegalnim in tajnim migracijam. V maju 2005 je s svojim delom pričela tudi Evropska agencija za nadzor meje²²³.

3. Usklajevanje pravnih sistemov²²⁴ držav članic

Konec leta 2001 nekatere države EU niso imele posebnih predpisov za preganjanje teroristov. V teh državah so bila teroristična dejanja priznana kot obča kazniva dejanja. V Franciji, Nemčiji, Italiji, na Portugalskem, Španiji in VB pa so imeli posebne zakone in zakonske instrumente o terorizmu. Besedi terorizem in terorist sta bili natančno definirani, prav tako pa so bila ponekod tudi teroristične dejanja natančno razvrščena (splet²²⁵).

Po mnenju Evropskega sveta ima zakonodajni okvir EU za boj proti terorizmu in izboljšanje sodelovanja na področju sodstva ključno vlogo pri soočanju s pojavom terorizma. Zato spodbuja države članice, da sprejmejo in začnejo izvajati pravočasno naslednje ukrepe: odločitev o evropskem zapornem nalogu, odločitev o združenih skupinah za preiskovanje, okvirno odločitev za boj proti terorizmu, odločitev o ustanovitvi Eurojusta, odločitev o izvajanju specifičnih ukrepov za policijsko in sodno sodelovanje v boju proti terorizmu, odločitev o pranju denarja.

4. Povečanje sodelovanja med organi pregona držav članic²²⁶ (pravosodno in policijsko sodelovanje, sodelovanje z obveščevalnimi službami, policijskimi silami in sodišči)

Evropski svet je 19. oktobra 2001 izjavil, da je odločen bojevati se proti terorizmu v kakršni koli obliki kjer koli na svetu in da bo nadaljeval s svojimi prizadevanji za okrepitev koalicije mednarodne skupnosti v boju proti terorizmu v vseh njegovih pojavnih oblikah, na primer z okrepljenim sodelovanjem med operativnimi službami, odgovornimi za boj proti terorizmu: Europol, Eurojust, obveščevalne službe, policijske službe in pravosodni organi.

---

²²³ European Border Agency.

²²⁴ Med sprejetimi pravnimi inštrumenti so najbolj revolucionarni in inovativni:

- Evropska konvencija o ustanovitvi Evropskega policijskega urada (Europol) iz leta 1995;
- Okvirni sklep Sveta EU z dne 13. junija 2002 o boju proti terorizmu;
- Okvirni sklep Sveta EU z dne 13. junija 2002 o evropskem pripornem nalogu in postopkih predaje med državami članicami;
- Okvirni sklep Sveta EU z dne 13. junija 2002 o skupnih preiskovalnih enotah;
- Sklep Sveta EU z dne 28. februarja 2002 o ustanovitvi urada Eurojust;
- Odločitev o izvajanju posebnih ukrepov za policijsko in sodno sodelovanje na področju boja proti terorizmu.
- Okvirni sklepi o preprečevanju financiranja terorizma;
- Okvirna odločitev o napadih na informacijske sisteme.

²²⁵ http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/doc/com_01_521.pdf, 13. 5. 2005

²²⁶ Ustava uvaja novosti na tem področju, saj ukinja tretji steber, umešča vse politike Unije v eno samo strukturo in uvaja postopke, ki so bolj demokratični, učinkovitejši in transparentnejši.

V boju proti terorizmu je bistvenega pomena, da imajo ustrezne službe čim bolj izčrpne in najnovejše informacije na svojem področju. Specializiranim nacionalnim službam držav članic, pravosodnim organom in ustreznim organom Evropske unije, kot na primer Europolu in Eurojustu, so za opravljanje nalog informacije nujno potrebne.

Izmenjavo informacij je treba razširiti na vse faze kazenskega postopka, vključno z obsodbami, ter na vse osebe, skupine ali organizacije, ki so predmet preiskave, se kazensko preganjajo ali so bile obsojene zaradi terorističnih kaznivih dejanj. Ta izmenjava informacij pa ne sme vplivati na vitalne interese nacionalne varnosti posameznikov oziroma na uspešnost tekočih preiskav oziroma posebnih obveščevalnih dejavnosti na področju državne varnosti.

Vsaka država članica mora ustanoviti posebno službo v okviru policijske službe ali drugih organov pregona, ki bo imela v skladu z nacionalnim pravom dostop do vseh zadevnih informacij glede kazenskih preiskav in izsledkov teh preiskav, opravljenih s strani njenih organov pregona v zvezi s terorističnimi kaznivimi dejanji, in bo te informacije zbirala ter jih pošiljala Europolu. Prav tako mora država članica imenovati enega ali, kjer tako določa pravni sistem, več organov kot nacionalnih korespondentov Eurojusta za področje terorizma ali ustrezni pravosodni ali drugi pristojni organ, ki te informacije lahko zbira ter jih pošilja Eurojustu.

Informacije, ki jih je treba poslati Eurojustu, so:

- a) podatki, s katerimi se ugotovi identiteta osebe, skupine ali organizacije, ki je predmet kazenske preiskave ali se kazensko preganja;
- b) zadevno kaznivo dejanje in posebne okoliščine tega dejanja;
- c) informacije o pravnomočnih obsodbah zaradi terorističnih kaznivih dejanj in posebne okoliščine teh dejanj;
- d) povezave z drugimi zadevnimi primeri;
- e) prošnje za pravno pomoč, vključno z zaprosili za pravno pomoč, ki so bile naslovljene na drugo državo članico ali jih je druga država članica poslala, ter odzivanje (Beckett, 2005: 2).

Informacije, ki jih je treba poslati Europolu, so:

- a) podatki, s katerimi se ugotavlja identiteta osebe, skupine ali organizacije;
- b) dejanja, ki se preiskujejo, in posebne okoliščine teh dejanj;
- c) zadevno kaznivo dejanje;
- d) povezave z drugimi zadevnimi primeri;
- e) uporaba komunikacijskih tehnologij (Beckett, 2005: 3).

Vsaka država članica sprejme potrebne ukrepe za zagotovitev, da so vse zadevne informacije, dostopne organom drugih zainteresiranih držav članic, v skladu z nacionalnim pravom in ustreznimi mednarodnimi pravnimi instrumenti, če se tam izvajajo preiskave ali bi se te lahko sprožile oziroma če tam poteka postopek kazenskega pregona v zvezi s terorističnimi kaznivimi dejanji. Države članice naj bi najkasneje do 30. junija 2006 sprejele ustrezne predpise.

Izdelana je bila tudi Enotna lista terorističnih organizacij, sprejet je bil evropski zaporni nalog²²⁷, povečal se je nadzor na mejah, nadaljuje se z osnovanjem skupnih preiskovalnih timov, povečujeta se vloga Europolu in Eurojusta prav tako tudi razvijanje tistih sredstev, preko katerih se lahko zagotovi večja izmenjava informacij²²⁸.

Unija je vzpostavila policijsko sodelovanje, ki vključuje vse pristojne organe držav članic, vključno s policijskimi, carinskimi in drugimi specializiranimi službami kazenskega pregona, pri preprečevanju, odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj²²⁹. Evropski parlament in Svet EU lahko določita skupne opredelitve in skupne kazni v zvezi z vrsto hudih oblik kaznivih dejanj s čezmejnimi posledicami. V ta namen lahko evropski zakoni ali okvirni zakoni določijo ukrepe glede: zbiranja, hrambe, obdelave, analize in izmenjave koristnih informacij; pomoči pri usposabljanju osebja in sodelovanju pri izmenjavi osebja, opreme in pri kriminalističnotehničnih raziskavah; skupnih preiskovalnih tehnik pri odkrivanju hudih oblik organiziranega kriminala.

---

²²⁷ Namen zapornega naloga je pospešiti predajo osebe iz ene države EU v drugo. Zasnovan je na medsebojnem priznavanju sodnih odločb med članicami EU in ob upoštevanju državljanstva Unije.

²²⁸ Države naj bi, če je pravno mogoče, drugim omogočile vpogled v svoje banke podatkov.

²²⁹ Gre za čezmejna kazniva dejanja (droge, terorizem, mednarodne goljufije, trgovanje z ljudmi, spolna zloraba otrok), ki se jih je mogoče učinkovito lotiti le s čezmejnimi sodelovanjem.

5. Okrepitev političnega in gospodarskega dialoga z deli svet,a kjer ima terorizem svoje korenine

Pri sprejemanju ukrepov²³⁰ za boj proti terorizmu je potrebno tudi paziti, da EU ne bo prekomerno omejevala človekovih pravic in posegala v svobodo ljudi in v kršenje pravic potencialno osumljenih terorističnih kaznivih dejanj. V tem primeru bi teroristi lahko dosegli svoj cilj, saj bi odpravili obstoječ demokratični politični sistem, tradicionalne vrednote svobode, enakosti in zakonitosti. Terorizem izhaja iz kompleksnih vzrokov, ki so močnejše prisotni v tretjih državah, kjer ima svoje korenine. Akcijski načrt podpira sodelovanje med Evropo in arabskim svetom predvsem z vzpostavitvijo dialoga med vladami in širšo civilno družbo, vključno z nenasilnimi islamskimi strankami. Zanimivo je, da takšno varnostno sodelovanje ne omenja konkretne finančne pomoči za razvoj kljub nenehnim poudarjanjem povezanosti revščine in terorizma.

Junija 2004 je Evropski svet sklenil, da bo od svojega zasedanja decembra 2004 dalje izvajanje akcijskega načrta obravnaval dvakrat letno. Uspešno soočanje s terorizmom je zato možno le z združevanjem številnih pristopov, sredstev, z okrepitvijo sodelovanja ter političnega in gospodarskega dialoga. EU si zato prizadeva odpravljati vzroke²³¹, ki spodbujajo nasilje in terorizem.

6. Ukrepi za zaščito prebivalstva in transporta

Komisija EU, Svet EU in države članice morajo razmišljati tudi o postopkih in politikah za okrepitev zaščite prebivalcev; bistvenih sredstev za oskrbo z vodo, energijo in komunikacijami; produkcijskih sistemov (proizvodnja hrane in ostale vitalne proizvodnje) in mehanizmov za soočanje s posledicami terorističnih napadov (zgodnje opozarjanje, nadzor, odzivni sistemi in postopki). Na področju transporta je potrebno posebno pozornost nameniti zaščiti pristanišč in ladijskega transporta. Povezati je potrebno tudi različne nacionalne službe za civilno zaščito, zdravstvene službe in strokovne ustanove, ki posedujejo specifična znanja. Naporji morajo biti usmerjeni tudi v zagotovitev učinkovite koordinacije in delujočega komunikacijskega ter informacijskega sistema v izrednih

---

²³⁰ Zato morajo biti pravni, zakonski ukrepi in omejitve, ki jih sprejemajo države in EU, v interesu državljanov, saj običajno krčijo njihov prostor svobode, morajo biti splošno znani in sprejeti s splošnim soglasjem, prav tako pa morajo biti nepristranski oz. nediskriminatorni in podvrženi neodvisni sodni kontroli.

²³¹ Revščina; razlike v razvitosti; izključitev iz družbe; nepravica; politične, religiozne, jezikovne, fizične, nacionalne in etnične prepreke; ekonomske in socialne spremembe.

razmerah. Program za zaščito kritične infrastrukture v primeru terorističnega napada je mogoče še izboljšati s povečanjem zaščite in varnosti potencialnih tarč.

Glavno vprašanje je, kako učinkovito organizirati, zagotoviti vzajemno pomoč. Potrebno je izboljšati sodelovanje nacionalnih in regionalnih mobilnih enot, ki so specializirane za soočanje s katastrofami, poplavami, plazovi, neurji, ognjem, potresi. Poleg uveljavitve standardov povezljivosti na ravni EU jih je potrebno doseči tudi na nacionalni in lokalni ravni, ker sta prav tako vključeni v krizno upravljanje in soočanje s posledicami. Na splošno državam članicam primanjkuje sredstev za soočenje s posledicami terorističnega napada in napada z orožji za množično uničevanje. Zato bi lahko bile skupne zmogljivosti policije, civilne obrambe in vojske uporabljene oz. poslane na območja, kjer so nacionalne zmogljivosti držav neučinkovite, v manjše države ali v najbolj izpostavljena območja vstopa in tranzita. Vojaška obramba, civilna obramba in notranje varnostne organizacije morajo delovati skladno in povezano na političnem in administrativnem nivoju v državah članicah in v okviru institucij Unije.

7. Reagiranje na najnovejše teroristične napade

Po poročanju bruseljskega spletnega biltena EUpolix naj bi EU predlagala stroge ukrepe za preprečevanje posrednega spodbujanja ali zagovarjanja terorizma in se tako odzvala na nedavne teroristične napade v Londonu. Novi ukrepi naj bi zajezili predvsem delovanje skrajnih pridigarjev, ki javno upravičujejo in opravičujejo teroristična dejanja, in spletnih strani s takšno vsebino. Pri oblikovanju ukrepov pa naj bi upoštevali tudi opredelitev hujskanja k terorističnim dejanjem, ki je navedeno v konvenciji Sveta Evrope o terorizmu. Ministri EU za pravosodje in notranje zadeve so 1.12. 2005 odobrili celovito Strategijo boja proti terorizmu. Njena osnovna cilja sta oblikovanje jasnega okvira za boj proti terorizmu na ravni EU in postavitev jasnih ciljev za ukrepanje, da bo boj proti terorizmu bolj razumljiv in transparenten tudi za javnost.

Ukrepe sprejete na ravni EU v zvezi z bojem proti terorizmu lahko razvrstimo tudi na naslednja področja, ki so primerljiva z zgoraj naštetimi klasifikacijami:

- *Sodstvo in notranje zadeve* (sprejet je bil Evropski zaporni nalog, medsebojno priznanje sodnih odločitev za zamrznitev in zaplembo premoženja, skupna definicija terorističnega dejanja, ustanovitev Eurojusta in Europol).

- Transport in varnost na mejah (ustanovitev Evropske agencije za upravljanje zunanjih mej²³², sprejetje minimalnih varnostnih ukrepov za dokumente in biometričnih potnih listov, sprejem Visa²³³ informacijskega sistema, sprejetje zakonodaje za povečanje kontrole na carinah, sprejetje zakonodaje za povečanje varnosti letališč/ letal in pristanišč/ladijskega prometa, izmenjava informacij o izgubljenih in ukradenih potnih listih).
- Financiranje terorizma (seznam oseb in organizacij, ki so osumljene financiranja terorizma; sprejetje nove direktive proti pranju denarja; okrepitev izmenjave informacij o sumljivih finančnih transakcijah; oblikovanje baze podatkov o finančnih sankcijah s strani EU).
- Zdravstveno varstvo in civilna zaščita (oblikovanje mehanizma za pomoč civilni zaščiti, izboljšanje pripravljenosti in odziva EU na napade pred orožji za množično uničevanje, ustanovitev Odbora zdravstvenega varstva²³⁴ za razvoj in izvajanje politike zdravstvenega varstva, oblikovanje hitrega alarmnega sistema za izboljšanje opozarjanja pred napadi za množično uničevanje, sodelovanje v mednarodnih programih kot so Globalna iniciativa zdravstvenega varstva²³⁵).
- Zunanji odnosi (izvrševanje mednarodnih protiterorističnih konvencij OZN in protokolov, sodelovanje z ostalimi²³⁶ mednarodnimi organizacijami in organi, sporazumi s tretjimi državami, tehnična pomoč tretjim državam pri soočanju s terorizmom, razvojna pomoč tretjim državam, financiranje razvoja regionalnih protiterorističnih zmogljivosti v Afriki in Aziji).
- Povečano sodelovanje med EU in ZDA (sporazum o izročitvi in vzajemni pravni pomoči, možnost oblikovanja skupnih preiskovalnih skupin, sporazum o odstopu seznama letalskih potnikov carini, sodelovanje pri osnovanju globalnih varnostni standardov na področju letalskega in ladijskega transporta, oblikovanje političnega posvetovanja o varnosti na mejah in o varnosti transporta, sodelovanje Europol in Eurojusta s podobnimi službami v ZDA).

²³² European Agency for Management of the External Borders.

²³³ Visa Information System.

²³⁴ Health Security Committee.

²³⁵ Global Health Security Initiative.

²³⁶ OVSE, Svet Evrope, G8, Protiteroristični direktorat OZN itd.

Kljub naporom na ravni EU ostaja glavno breme in odgovornost v zvezi z bojem proti terorizmu v rokah nacionalnih vlad. Kajti praktično vsi ukrepi, sprejeti na ravni EU so na nek način odvisni od izvajanj v državah članicah, skozi spremembo zakonov in postopkov, z imenovanjem strokovnjakov v organe EU in z izboljšanjem nacionalnih zmogljivosti. Samo nacionalne oblasti se lahko preko svojih ljudi infiltrirajo v teroristične celice, ujamejo in kazensko preganjajo teroriste. Različne oblike odziva na ravni EU lahko zelo pomembno vplivajo na oblikovanje nacionalnih odzivov in k oblikovanju bolj usklajenega pristopa v okviru EU. Raven EU pa je nedvomno mesto za sodelovanje med državami članicami in ostalimi akterji z namenom preprečevanja čezmejnih terorističnih aktivnosti (Gregory, 2005: 106).

Nemčija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Avstrija, Francija in Španija so dne 27. 05. 2005 v nemškem mestu Pruem podpisale sporazum o tesnejšem sodelovanju v boju proti terorizmu in drugim hudodelstvom. Države si bodo na podlagi sporazuma med drugim avtomatsko izmenjavale podatke iz genskih bank ter prstne odtise osumljencev kaznivih dejanj. Sporazum naj bi podpisnicam tako omogočal celo izmenjavo podatkov o DNK osumljenih oseb, države pa si bodo izmenjavale tudi podatke o navijaških huliganih in registrske podatke ukradenih vozil.

Po terorističnem napadu v VB 7. julija 2005 je italijanska vlada uvedla strožje varnostne ukrepe v boju proti terorizmu. Italijanske varnostne sile bodo tako lahko lažje pridržale in izgnale osumljence, lahko pa bodo jemale tudi vzorce DNK-ja osumljencem, ki ne bodo hoteli sodelovati. Omogočen bo večji nadzor nad medmrežjem in telefonskimi pogovori, večje pa bodo tudi kazni za dejanja, povezana s terorizmom. Sprejeli so tudi strožje predpise glede transporta, uvoza in prodaje eksploziva ter detonatorjev. Strožji so tudi pogoji za vpis na letalske šole. Konec septembra 2005 so v Milanu začeli urjenje za pripravo varnostnih organov in ostalih javnih služb za primer terorističnega napada. Na Milanskem letališču in na postajah so 23. septembra izvedli protiteroristično vajo, kjer so bili simulirani trije napadi na Milano. Sodelovalo je več kot 2000 udeležencev. V prihodnosti načrtujejo podobne vaje tudi v Rimu in Neaplju.

V Veliki Britaniji so nadomestili Protiteroristični in varnostni zakon iz leta 2001 z zakonom Preprečevanje terorizma, ki so ga sprejeli 11. marca 2005. S tem zakonom pa se pod vprašaj postavljajo osnovne človekove pravice. Posamezniki se bodo lahko pritožili nad ureditvijo in razmerami, vendar bo njihove izjave snemala kamera, brez navzočnosti odvetnika ali branilca. Prav tako kot v prejšnjem zakonu tudi v novem zakonu ostaja možnost pripora. Obveščevalne službe in drugi varnostni organi lahko v skladu s tem zakonom uporabljajo posebne preiskovalne metode. Zbrani obveščevalni podatki so lahko uporabljeni na sodišču, vendar so zaščiteni, kar je v nasprotju z običajnimi zakoni in pravicami demokracije in proti pravici do obrambe. Tako tisti, ki se brani, ne bo nikoli izvedel, kakšni dokazi so zbrani proti njemu, kako so zbrani in kdo jih je zbral. Notranji minister lahko sprejme vrsto ukrepov proti posameznikom, če se zanje sumi, da so povezani s terorističnimi aktivnostmi: prepoved posedovanja mobilnega telefona, prepoved dostopa do interneta, omejitev obiskov, omejitev gibanja na določeno področje ali regijo, omejitev druženja z določenimi osebami itd. Če oseba krši sprejete ukrepe, gre lahko v zapor do pet let. Po terorističnem napadu so začeli z vpoklicem upokojenih policistov za proučevanje forenzičnega materiala, analiziranje posnetkov televizij in posnetkov pogovorov po mobilnih telefonih. Devetega novembra 2005 je britanska vlada zavrnila predlog, po katerem bi še zaostri protiteroristično zakonodajo. Po njej bi policija lahko zadržala osumljenca terorističnega dejanja do 90 dni²³⁷, ne da bi ga obtožila. Parlament je nato podprl predlog, po katerem bodo lahko osumljence zadržali za 28 dni.

Decembra 2005 je francoski parlament sprejel strožji protiteroristični zakon, ki vključuje okrepitev video nadzora, daljše zaporne kazni za obsojene terorizma in tiste, ki jim nudijo podporo, okrepitev nadzora nad gibanjem določenih ljudi in spremljanje njihovih telefonov. Zakon uvaja videonadzor in okrepljen nadzor nad pogovori prek svetovnega spleta, dovoljuje pa tudi vzpostavitev videonadzora v javnem prevozu, na železniških postajah, trgovinah in lokalih ter prostorih za bogoslužje. Dlje bo potrebno tudi hraniti podatke o pogovorih preko prenosnih telefonov in po internetu. V skladu z novim zakonom bo lahko policija opazovala državljane, ki potujejo v države, ki nudijo zavetje teroristom oz. imajo poligone za njihovo urjenje.

Na Danskem so prepovedali delovanje radijskih postaj, ki so širile propagando proti muslimanom kot reakcijo na dogodke v Iraku. Verjetno bodo tudi v drugih državah EU

---

²³⁷ Daljši pripor naj bi preprečeval urjenje v terorističnih oporiščih. Tisti, ki pa nasprotujejo dolgemu priporu, pa uporabljajo argument, da bi z njegovim morebitnim sprejetjem še bolj tvegali odtujitev muslimanske skupnosti.

sprejeli nove, podobne ukrepe za boj proti terorizmu. Nadaljnji razvoj ukrepov je potreben tudi na ravni EU, če želi Unija zmanjšati verjetnost terorističnih napadov v prihodnje, ker so se dosedanji ukrepi izkazali kot ne povsem učinkoviti.

Poleg sprejetih zakonov in ukrepov za boj proti terorizmu v posameznih državah bi morali v posameznih državah razmišljati tudi o operativnih ukrepih na nižjih nivojih. Ker odziva na terorizem ni mogoče omejiti na nacionalno raven ali medvladno sodelovanje (raven EU) morata oba nivoja delovati skladno in se morata dopolnjevati. Za odziv na teroristične napade morajo vlade posameznih držav EU pripraviti nacionalne zmogljivosti za reagiranje na svojem ozemlju z oblikovanjem integriranega sistema opozarjanja, obveščanja in koordiniranja. Na nižjih ravneh, kot so pokrajine, regije in lokalna skupnosti bi morali uradniki oz. župani razmišljati o oceni groženj; o soočanjih terorističnimi grožnjami; o usposabljanju, postopkih in vajah za primer terorističnega napada; o usklajevanju glavnih virov; o medicinski in javni pomoči; o komunikacijah in sistemu obveščanja; o načrtovanju v primeru, da se zgodi izredni dogodek.

7.6 ČLOVEKOVE PRAVICE IN BOJ PROTI TERORIZMU

EU je dolžna spodbujati in ščititi človekove pravice in temeljne svoboščine ter evropskim državljanom zagotoviti, da bo izpolnila svoje obveznosti, zlasti tiste, ki izhajajo iz četrte alineje člena 2 pogodbe EU, ki določa, da je eden od ciljev Unije »ohranjanje in razvijanje Unije kot območja svobode, varnosti in pravice«.

Terorizem napada temeljne svoboščine in si z uporabo nasilja prizadeva za uničenje demokracije same ter povzroča ozračje, ki uničuje pravico prebivalstva do življenja brez strahu. Teroristična dejanja predstavljajo ne glede na svojo naravo neposreden napad na pravice in svoboščine državljanov (vključno z najbolj temeljno pravico, pravico do življenja, demokracije in načela do države). Teroristične dejavnosti ogrožajo državno varnost in poskušajo destabilizirati zakonito izvoljene vlade, oslabiti civilno in publicistično družbo ter imeti škodljive posledice za razvoj pluralizma. Zato so vsa teroristična dejanja, metode in ravnanja v vseh svojih oblikah in izrazih, kjer koli so zagrešena in kdor koli jih zagreši, ne glede na argumente, ki jih uporabljajo, ali razlog, ki ga navajajo, brez političnega in moralnega opravičila in morajo biti zato ostro obsojena. Objektivno ali subjektivno, zavestno ali nezavestno podpiranje ali upravičevanje organizacije ali osebe, ki odobrava ali spodbuja

nasilje kot sredstvo za reševanje političnih, gospodarskih, družbenih ali kateri koli drugih konfliktov, je prav tako vredno obsodbe.

Na drugi strani pa boj proti terorizmu zahteva določena omejevanja človekovih pravic in svoboščin s strani legitimnih organov oblasti, s čimer se organom, pristojnim za izvajanje boja proti terorizmu, omogoča učinkovitejše delo. Da je omejevanje človekovih pravic in svoboščin pogojeno tudi s krčenjem demokracije, ni potrebno posebej poudarjati. Terorizem torej neposredno ali posredno vpliva na omejevanje in kršenje človekovih pravic in svoboščin. Tako se po 11. septembru zastavlja vprašanje, ali bodo posledice za demokracijo in vladavino prava večje od škode na Manhattnu in Pentagonu. Zato mora biti osnovni cilj protiteroristične strategije zaščita in ohranjanje svobodne demokracije. Zato je potrebno zanesljivo spoštovati tri osnovne liberalne družbene vrednote: spoštovanje zakonov, civilne svoboščine in človekove pravice. V svetu so najpomembnejši mednarodni dokumenti s področja človekovih pravic Mednarodna konvencija OZN o civilnih in političnih pravicah, Mednarodna konvencija o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, Mednarodna konvencija o odstranitvi vseh oblik rasne diskriminacije, Konvencija o odstranitvi vseh oblik diskriminacije žensk, Konvencija o pravicah otrok, Konvencija proti mučenju in krutemu nehumanemu ravnanju in kaznovanju, Evropska konvencija za zaščito človekovih pravic in svoboščin. Najbolj znana pa je Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948 (Michaelsen, 2005: 131, 132).

Boj proti terorizmu je sprožil vrsto pojavov, ki ogrožajo pridobitve demokracije: zapora informacij, povečana pooblastila preiskovalnih in obveščevalnih služb, za javnost zaprta sojenja, vojaška sodišča, vnovično uvajanje načela smotrnosti. Osumljeni teroristi zahtevajo spoštovanje človekovih pravic, nekatere od njih so primerljive s tistimi, ki so jih sami kršili v svojih dejanjih. Vendar naj takoj opozorim na dejstvo, da morajo tudi tisti, ki so obsojeni terorizma, imeti priznane človekove pravice, ker moramo biti vsi enaki pred zakonom. Države lahko v času izrednih razmer omejijo določene človekove pravice, vendar ne vseh (mučenje, pošteni sodni postopek itd.). Represivni ukrepi, ki praviloma sledijo terorističnim dejanjem, so v nekaterih primerih izvedeni tako, da rušijo notranjo harmonijo, omejujejo človekove svoboščine in pravice; mednje spada: povečan nadzor tujcev, podaljšanje pripora, hišne preiskave opozicijskih politikov v vsakem času brez njihove prisotnosti, prisluškovanje zasebnim telefonskim razgovorom, prisluškovanje v prostoru brez ustrezne odobritve in drugi primeri kršenja človekovih pravic in svoboščin. Veliko skupin in posameznikov se sumi, da so povezani s terorizmom in so pod nadzorom, vendar jih je bilo do sedaj le malo obsojenih

za terorizem. V prihodnosti se pričakuje, da se bo ta nadzor še povečal. Naj na tem mestu opozorim še na dejstvo, da ni nikjer zagotovila, da se bodo izbrane informacije iz kartotek izbrisale, če bo oseba spoznana za nedolžno. Omejevanje človekovih pravic v imenu varnosti zagotavlja teroristom zmago, ki jo sami ne bi mogli doseči. Strogi ukrepi, kot so pripor brez sodnega postopka in zanikanje pravice do sodne preiskave bodo pripomogle k še večjemu članstvu in financiranju terorističnih organizacij. Kršenje človekovih pravic v boju proti terorizmu ni le moralno sporno, ampak na dolgi rok tudi neučinkovito. Posamezne države morajo zagotoviti, da so ukrepi, sprejeti za boj proti terorizmu, skladni z vsemi obveznostmi mednarodnega prava in morajo sprejeti takšne ukrepe, ki bodo skladni z mednarodnimi človekovimi pravicami (Schmid, 2005:29).

7.7 SODELOVANJE MED EU IN ZDA NA PODROČJU BOJA PROTI TERORIZMU

Teroristična dejavnost ne povzroča posledic ali sprememb le na političnem področju. Ker je jasno, da je terorizem pojav, ki ogroža svetovno varnost, se spremembe pojavijo tudi v mednarodnem vojaškem sodelovanju. Po 11. septembru 2001, ko so ZDA teroristični napad razglasile kot vojno proti ZDA, je prvič v zgodovini vojaško-politične zveze Nato prišlo do uveljavitve 5. člena severnoatlantskega sporazuma. Stopnjevanje ogrožanja varnosti v teroristični razsežnosti je povzročilo vojno napoved in začetek same vojne z vojaškimi sredstvi. Globalno organiziran teroristični napad je torej povzročil globalno organizirano in vodeno vojaško posredovanje (Prezelj, 2002: 66,67). ZDA so skupaj z zaveznicami oktobra 2001 izvedle vojaško operacijo v Afganistanu z namenom, da strmoglavijo talibanski režim, ki so ga ZDA neposredno obtožile, da podpirajo, tako da dajejo zatočišče, prostore za urjenje in podobno, teroristično organizacijo Al-Kajda (Al Qaeda), ki naj bi bila odgovorna za izvedbo terorističnega napada 11. septembra 2001 v New Yorku in Washingtonu.

To potrjuje, da so ZDA same pripravljene izvajati vojne operacije brez Nata. Danes je le majhen delež vojaškega osebja ZDA vključenega v Natove sile za hitro posredovanje. Za njihove stratege predstavlja Nato glavno korist za njihovo vplivanje na razvoj Evrope. Na drugi strani pa je še vedno za večino držav Evrope Nato osnova njihove obrambne politike in se močno identificirajo z zavezništvom (Ulriksen, 2004: 460, 461). EU mora zagotoviti, da Nato ostane relevanten tudi v interesu ZDA in da bo lahko Evropa delovala neodvisno ter da bo lahko kontrolirala enostranske poskuse ZDA.

EU in ZDA morata sodelovati na področju varnosti in obrambe, ker se danes nobena mednarodna organizacija ali skupnost držav ne more sama soočiti z današnjimi izzivi varnosti. To dokazujejo naslednja dejstva: ZDA sledijo enostranski strategiji v boju proti terorizmu, ki se je do sedaj izkazala kot ne najbolj uspešna, ZDA se tudi ne morejo uspešno soočiti z urejanjem razmer na kriznih območjih po končani vojni, ker jim primanjkujejo veščine, izkušnje in legitimnost, ki jo EU in nekatere posamezne evropske države iz teh vrst operacij imajo (Bono, 2004: 450). Preventivna strategija ZDA in njena enostranska politika je postavila Unijo v težak položaj. Tako je posredovanje v Iraku razdelilo EU, te razlike med njenimi ključnimi akterji so jo paralizirale in jo naredile nesposobno za delovanje. Ko najmočnejši akter v mednarodnem sistemu začne spreminjati pravila igre, ta pravila postanejo bolj krhka. Vendar kljub vsemu poudarjanje pomena OZN in spoštovanje mednarodnega prava ostajata najbolj priljubljena na poti delovanja Unije. Na drugi strani pa administracija ZDA daje velik pomen samostojnemu delovanju na podlagi lastne presoje in vpliva z uporabo vojaške sile (Gnesotto, 2004(a): 32). Na današnje izzive varnosti je mogoče poiskati odgovor le s skupnim transatlantskim sodelovanjem. Skupaj imata Evropa in ZDA veliko težo v svetu, saj skupaj ustvarita 2/3 svetovnega bruto družbenega proizvoda.

EU je leta 2001 z ZDA kot odgovor na teroristične napade podpisala sporazum o vzajemni pravni pomoči. Opozoriti je potrebno na problem, ki je nastal zaradi napovedi vojne ZDA proti Al Qaeda. Teroristične skupine so s tem postale strateško pomembne, dobile so ugled, globalni vpliv in moč v psihološkem smislu. Vključitev boja proti terorizmu v domeno obrambe je odziv na naravo terorizma, vendar na drugi strani prispeva k njegovi okrepitvi. Vojaška sredstva lahko zadenejo le zunanje znake mednarodnega terorizma, ne morejo pa osnovne bolezni oz. korenine, ki so povezane z socialno izključitvijo in nerazvitostjo (Thieux, 2004: 66).

EU in ZDA lahko očitno dosežeta dogovor o ključnih grožnjah varnosti, kot sta terorizem in orožje za množično uničevanje, ne moreta pa se uskladiti o inštrumentih za doseg varnosti, ki jih vsaka zagovarja. Ključne razlike²³⁸ v ukrepih in pristopu za doseganje mednarodne varnosti med ZDA in EU lahko po najslabšem scenariju vodijo do tekmovanja in sporov v zvezi z zakonitostjo uporabe sile za doseg varnosti. Vendar ni edini izziv za Unijo, kako se bo soočila z razlikami z ZDA, ampak tudi, kako se bo izognila notranjim nasprotjem in delitvam, kot v primeru Iraka (Quille, 2004: 423-435). Poleti 2003 so ZDA prišle do

---

²³⁸ Pri tem imamo v mislih razliko med Nacionalno varnostno strategijo ZDA in Evropsko varnostno strategijo

spoznanja, da potrebujejo pomoč Evrope, če se želijo uspešno soočiti s problemom mednarodnega terorizma in spopadov v Iraku. Sprememba politike s strani ZDA je vplivala na prevzem misije s strani Nata v Afganistanu. Na sodelovanje med EU in ZDA kaže tudi sprejetje Deklaracija o neširjenju orožja za množično uničevanje na vrhu EU - ZDA 28. junija 2004. Sodelovanje med EU in ZDA na področju boja proti terorizmu se je še okrepilo leta 2004, ko je bila sprejeta Deklaracija²³⁹ o boju proti terorizmu med EU in ZDA. V skladu z deklaracijo sta se EU in ZDA zavezali, da bosta v boju proti terorizmu ščitili in spoštovali človekove pravice, svoboščine in vladavino zakona. V njej so si zastavili sledeče cilje:

- zavzemali se bodo za tesno sodelovanje za okrepitev mednarodnega konsenza in povečanje naporov na področju boja proti terorizmu;
- zavzeli se bodo za popolno preprečitev dostopa teroristov do finančnih in ostalih ekonomskih virov;
- zavezali so se, da bodo sodelovali pri razvoju ukrepov za povečanje zmogljivosti za odkritje, izsleditev in preganjanje teroristov ter preprečevanje terorističnih napadov;
- poskušali bodo zagotoviti varnost mednarodnega transporta, zagotoviti učinkovit sistem mejne kontrole;
- sodelovali bodo pri razvoju sposobnosti za soočanje s posledicami terorističnih napadov;
- sodelovali bodo pri odpravljanju vzrokov za novačenje teroristov in sicer s promoviranjem demokracije, razvoja, sodstva, svobodne trgovine, svobode ljudi (splet²⁴⁰).

Dobro sodelovanje v zadnjem času med EU in ZDA na področju boja proti terorizmu dokazujejo tudi letna srečanja na ministrski ravni in delovne skupine, ki se srečajo vsakih šest mesecev z namenom razpravljanja o policijskem in sodnem sodelovanju proti terorizmu. Europol je prav tako že poslal dva uslužbenca za zvezo v Washington. FBI pa naj bi tudi kmalu poslal uslužbenca za zvezo na sedež Europa, da bo sodeloval s protiteroristično namensko enoto²⁴¹ EU. V letih 2001 in 2002 sta ZDA in Europol že dosegla sporazum o izmenjavi strateških informacij in osebnih podatkov. V marcu 2003 je Evropska komisija podpisala sporazum z ZDA o možnosti dostopa do seznamov vseh potnikov, ki letijo v ZDA, skozi in iz ZDA. Junija 2003 so ZDA in EU podpisale dva sporazuma o izročitvi in

---

²³⁹ EU-US Declaration on Combating Terrorism.

(http://europa.eu.int/comm/external_relations/us/sum06_04/decl_terr.pdf, 23.6.2005).

²⁴⁰ http://europa.eu.int/comm/external_relations/us/sum06_04/decl_terr.pdf, 23.6.2005

²⁴¹ Naloge protiteroristične namenske enote so: zbiranje relevantnih obveščevalnih in drugih podatkov o trenutnih grožnjah, zagotovitev operativnih in strateških analiz, načrtovanje ocen groženj.

medsebojni zakonski pomoči, da bi se olajšale izročitve. V novembru 2004 so uradniki EU in ZDA dosegli sporazum o izmenjavi informacij v zvezi z varnostjo letal in letališč ter s tem povezane tehnologije. ZDA si prizadevajo tudi za bolj neposreden dostop do Schengenskega²⁴² informacijskega sistema (Archick, 2005: 8). Pomembna je tudi Deklaracija med EU in ZDA o povečanem sodelovanju na področju proliferacije in boja proti terorizmu, ki so jo podpisali v Washingtonu 20.6.2005.

Kljub dobremu sodelovanju pa se pri nekaterih pojavljajo tudi dvomi. Posamezni uradniki ZDA dvomijo o prednosti sodelovanja FBI in CIA z nacionalnimi policijami in obveščevalnimi službami posameznih članic EU. Po njihovem mnenju Europolu in Eurojustu primanjkujejo zmogljivosti in moč, nacionalne policije in obveščevalne službe pa nasprotujejo izmenjavi informacij. Na drugi strani pa se evropski uradniki pritožujejo, da ZDA pričakujejo obveščevalne informacije od njih, niso pa pripravljene posredovati svojih informacij. Razlike v ščitenju podatkov prav tako otežujejo boljše sodelovanje pri mejni kontroli in varnem potovanju. V prihodnosti bi zato bilo dobro zagotoviti skladnost med ukrepi EU in željami ZDA.

7.7.1 RAZLIKE V KONCEPTUALNIH POGLEDIH BOJA PROTI TERORIZMU MED EU IN ZDA

Osnovna razlika med EU in ZDA je predvsem njuno razlikovanje v odzivu oz. reagiranje na teroristične grožnje. Po 11. septembru 2001 so ZDA pripravljene in prepričane, da morajo vojaško posredovati, če obstaja zgolj 1% verjetnosti, da nekdo poseduje orožje za množično uničevanje oz. nudi zatočišče teroristom. Američani so popolnoma prepričani o realnosti grožnje uporabe orožja za množično uničevanje s strani teroristov, na drugi strani pa je večina Evropejcev prepričanih, da veliko tveganje za človeštvo predstavljajo klimatske spremembe, genetsko spremenjena hrana itd. Seveda je zaznava grožnje in posledic globalnega terorizma odločilna za izvajanje protiukrepov (Archick, 2005: 5).

Iz primerjave dokumentov Nacionalne varnostne strategije ZDA in Evropske varnostne strategije je razvidna razlika v jeziku, globini in dolžini obeh tekstov. Nacionalna varnostna

---

²⁴² S podpisom Schengenskega sporazuma se je začel proces ukinjanja mejnih kontrol med državami podpisnicami. Začelo se je izvajanje enotne vizumske politike, enotnih standardov zunanjih meja EU in boj proti ilegalnemu priseljivanju. Države podpisnice so vse članice EU z izjemo VB in Irske. Za vseh 10 novih članic velja prehodno obdobje.

strategija ZDA je več kot dvakrat daljša, bolj dodelana v zvezi s ključnimi vprašanji in bolj odločna. V Nacionalni varnostni strategiji ZDA je vojna proti terorju postavljena za ključno po koncu hladne vojne. Evropska varnostna strategija pa je del dolgoročnega procesa izgradnje SZVP in težnje postati kredibilnejši partner v svetu.

ZDA so se oklicale za globalnega branitelja liberalnih idej, zato naj bi bile odgovorne za svobodo in pravico, ker so to načela, ki so pravična in prava za vse ljudi na svetu. Beseda svoboda je v EVS omenjena le dvakrat, medtem ko je v Nacionalni varnostni strategiji ZDA omenjena sedeminpetdesetkrat. Status globalnega igralca EU je označen s številom ljudi, procentom svetovnega BDP²⁴³ in ne z idejami. Glavna grožnja, identificirana v Nacionalni varnostni strategiji ZDA, je globalni terorizem, poleg tega pa še problematične države (države, ki teroristom nudijo zatočišče, brutalno ravnajo s svojimi državljani, ne spoštujejo mednarodnega prava, zavračajo osnovne človekove pravice) in orožje za množično uničevanje. Terorizem naj bi izviral zunaj svobodnega sveta in kot tak zunaj ameriške civilizacije. Nacionalna varnostna strategija ZDA domneva, da problem terorizma izvira iz muslimanskih držav. Opozarja tudi na dejstvo, da največja grožnja predstavlja zanikanje terorizma in neuspešno soočenje z njim, kar je celo večji problem kot radikalizem in tehnologija. EVS na drugi strani ugotavlja, da je v zadnjem desetletju varnost Evrope narasla in da Evropa ni bila nikoli tako varna. Največjo grožnjo za Evropo predstavlja razraščanje orožja za množično uničevanje, državljanske vojne in regionalni konflikti. Čeprav terorizem predstavlja naraščajočo strateško grožnjo za Evropo, nima dominantne vloge, kot jo ima v Nacionalni varnostni strategiji ZDA. EVS domneva, da so vzroki terorizma lahko prisotni tudi znotraj evropske družbe, kar je v nasprotju s stališči Busheve administracije. EVS tudi jasno zavrača enačenje terorizma z arabskim in muslimanskim svetom. V skladu z Nacionalno varnostno strategijo ZDA grožnje izhajajo iz odklonilnega vedenja, osnovna grožnja v skladu z EVS pa izhaja iz nestabilnosti in konfliktov (glej tabelo 7.7.1.1: Primerjava varnostnih strategij ZDA in EU).

---

²⁴³ Bruto družbeni produkt.

Tabela 7.7.1.1: Primerjava varnostnih strategij ZDA in EU

	NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA ZDA	EVROPSKA VARNOSTNA STRATEGIJA
ODGOVORNOST	globalna/univerzalna <ul style="list-style-type: none"> • liberalna ureditev • človekovo dostojanstvo vzdrževanje prevlade ZDA	v glavnem regionalna <ul style="list-style-type: none"> • multilateralna ureditev • stabilnost v Evropi ohranjanje kredibilnosti EU
GROŽNJE	neprimerno prepričanje/ravnanje <ul style="list-style-type: none"> • terorizem • neposlušne države • napetosti v muslimanskih državah 	konflikt kot takšen <ul style="list-style-type: none"> • širjenje orožja za množično uničevanje • propadle države • terorizem, organiziran kriminal
SREDSTVA	vojaška/liberalne ideje <ul style="list-style-type: none"> • preventivna vojna • prostovoljne zveze • mandat ZDA 	v glavnem civilna <ul style="list-style-type: none"> • preprečevanje konfliktov • mednarodna ureditev • mandat OZN

Vir: (Berenskoetter, 2005: 88)

Večina članic EU vidi terorizem bolj kot problem, ki ga je potrebno rešiti zakonsko in s pomočjo političnega sodelovanja, s pogajanjem, prepričevanjem, diplomacijo, sodelovanjem (nevojaškimi sredstvi), ne kot takega, ki ga je mogoče rešiti z vojaško silo. Izvidovanje iz zraka in zračni napadi ne bodo izsledili teroristov ter jih odvrnili od delovanja in napadov. V skladu z Nacionalno varnostno strategijo ZDA je edina pot k miru in varnosti pot akcije, ki uporablja vsa sredstva nacionalne in mednarodne moči, vključno z vojsko, zmogljivosti obveščevalnih služb, finančno kontrolo in uveljavljanje prava. Vojska pa je označena kot najprimernejši element boja proti terorizmu, tako za samoobrambo kot za pomoč zaveznikom. ZDA so pripravljene uporabiti vojaško silo tudi za pomoč drugim državam. EU svoje napore v skladu z EVS usmerja predvsem v preprečevanje sporov in groženj. EU ne vidi sebe v vojni s terorizmom, ampak se proti tej grožnji le bojuje s sredstvi, ki se ji zdijo najprimernejši (mednarodno sodelovanje, uveljavljanje prava, izmenjava obveščevalnih podatkov). EU se usmerja na odpravljanje socialnoekonomskih vzrokov terorizma in na pokonfliktno urejanje

razmer, manj pa se zateka k napadalnim vojaškim akcijam. Cilj EU je razvitje močne mednarodne družbe, dobro delujočih mednarodnih institucij in vzpostavitev mednarodnega reda na temelju zakonov (Berenskoetter, 2005: 71-90). EU si prizadeva za okrepitev OZN in poudarja njeno centralno vlogo, ker mora biti listina OZN osnovni okvir mednarodnih odnosov.

7.8 BOJ PROTI TERORIZMU V PRIHODNOSTI

V prihodnosti bo potrebno učinkoviteje izvajati glavne odločitve, sprejete v EU, prav tako pa resolucije OZN s področja boja proti terorizmu. Kajti niti deklaracija o boju proti terorizmu niti revidirani akcijski načrt iz leta 2004 nista predpisala velikih novosti. Oba zagovarjata, da je nujno potrebno okrepiti ukrepe in predloge, ki so že bili sprejeti. Pri tem imamo v mislih področje uveljavljanja zakonov²⁴⁴ in izmenjavo informacij, kjer bi moral biti napredek najbolj viden (Thieux, 2004: 63). Na ravni posamezne države EU morajo imeti varnostni organi in obveščevalne službe dostop do istih baz podatkov, ki se nanašajo na mednarodni terorizem. Ta dostop pa mora biti strogo omejen po načelu » need to know« in mora biti urejen v skladu z varovanjem tajnih podatkov. Potrebno bi bilo tudi izboljšati učinkovitost informacijskih sistemov, da bi povečali kompatibilnost med nacionalnimi in meddržavnimi bazami podatkov ter obstoječimi in informacijskimi sistemi v prihodnosti (Schengenski informacijski sistem, Visa informacijski sistem). Seveda je potrebno tudi omogočiti nacionalnim agencijam dostop do sistemov in baz EU. Potrebno je tudi povečati uporabo varnostnih analiz in reagirati nanje zaradi čim hitrejši zaznave potencialnih groženj. V okviru tega bi bilo potrebno izdelovati skupne varnostne ocene in organizirati zgodnje opozarjanje o terorističnih grožnjah proti državam članicam EU in silam v okviru SEVOP, ki izvajajo operacije kriznega upravljanja v tujini, vključno z uporabo orožij za množično uničevanje.

EU je v deklaracijah delno vključila potrebo po odpravljanju vzrokov terorizma, vendar so njene akcije na tem področju še vedno zelo omejene. EU se mora v ta namen boriti proti pomanjkanju demokracije, svobode in prava. Boj proti odpravljanju vzrokov terorizma zahteva mobilizacijo različnih ekonomskih, socialnih in političnih instrumentov za okrepitev nestabilnih držav in obnovo držav, kjer so se razrasle teroristične mreže in njihove povezave z organiziranim kriminalom. Eden od pglavitnih ciljev bo opredeliti vzroke, zaradi katerih prihaja do pojava in obstoja terorizma, saj bo le z jasno opredelitvijo vzrokov in z njihovim

---

²⁴⁴ Nekaterе države še vedno niso sprejele Evropskega zapornega naloga, ki bi moral biti v veljavi že od januarja 2004.

odpravljanjem možno vplivati na pojav terorizma. Akcija boja proti terorizmu dolgoročno ne more biti uspešna, če ni sprejetih ukrepov, ki bi omejili proces rekrutiranja teroristov. Po mnenju Haralda Mullerja²⁴⁵ bi bilo potrebno redefinirati Evropsko varnostno strategijo, ker zahodne države podcenjujejo odločilno vlogo religije, ki jo ima v procesu motiviranja mlajše zahodne populacije, da postanejo posamezniki člani terorističnih skupin. Vendar to ni pravo mesto za zgodovinski pregled ideologij, ki so bile uporabljene kot osnova za teroristične organizacije. Korenini, ki bi nas morali skrbeti sta predvsem nacionalizem in islamizem. Po napadu v Madridu so sicer bili opazni premiki v Franciji in Španiji, kjer so postali pozorni na ideološke elemente mednarodne teroristične mreže. V Franciji so tako organi oblasti začeli nadzirati radikalne islamske verske voditelje, ki so širili nestrpnost med verniki. Poskuša se tudi izvajati kontrola nad šolanjem islamskih verskih voditeljev. Tudi v Španiji so organi oblasti dosegli konsenz o oblikovanju mehanizmov za kontrolo aktivnosti v mošejah (Thieux, 2004: 60, 61). Na tem mestu je potrebno opozoriti, da je potrebno biti previden pri vzpostavljanju direktnega nadzora nad verskimi aktivnostmi, ker se lahko hitro pojavijo problemi²⁴⁶ zaradi napačne predstave o islamu in z enačenjem islama s terorizmom. Potrebno si je zapomniti, da je le manjši del muslimanov članov skrajnih islamskih organizacij, ki so pripravljeni uporabiti vse metode in sredstva za širjenje svojega vpliva in dosego političnih ciljev. Za uspešnejši boj proti terorizmu je potrebno izdelati dolgoročno strategijo, ki bo usmerjena v odpravljanje vzrokov radikalizacije in novačenje teroristov. Eden izmed izzivov je tudi izboljšanje odnosov z muslimanskimi državami po svetu (Severno Afriko, Srednjim vzhodom, Azijo) in še posebno z muslimani, ki živijo v Evropi.

V prihodnosti bo mogoče prišlo do uresničitve ideje o oblikovanju skupne evropske obveščevalne službe²⁴⁷ na ravni EU, ki bi skrbela za zbiranje in izmenjavo obveščevalnih podatkov med članicami. Izmenjavo ovira tudi zgradba nacionalnih obveščevalnih služb, ki so strukturirane na različne načine, zato včasih ni podobne službe v drugi državi. Zato je včasih težko določiti, katere službe naj sodelujejo in s katerimi organi EU naj bodo povezane. Sodelovanje je še težje zaradi rivalstva med nacionalnimi službami držav. Možnost o skupni obveščevalni službi EU je Svet 19. februarja 2004 zavrnil, ker se je državam članicam zdela preveč ambiciozna. Dobro bi bilo sprejeti tudi zakonodajo za uporabo posebne tehnike za zbiranje obveščevalnih informacij, oblikovanje nacionalnih mehanizmov za usmerjanje in

---

²⁴⁵ Direktor Inštituta za raziskovanje miru, ki ima sedež v Frankfurtu.

²⁴⁶ Sprejeti ukrepi in aktivnosti se lahko napačno interpretirajo in se prikazujejo kot napadalni do določenih verskih skupin.

²⁴⁷ Glavna problema, ki bi se verjetno pojavila, bi bil povezana z zaupanjem med državami in z različnimi interesi držav članic EU.

ustanovitev nacionalnih načrtov kriznega upravljanja. Še večjo pozornost bo potrebno nameniti tudi zaščiti ranljive infrastrukture za transport, komunikacije, energijo. Pravzaprav je ironično, da razvoj tehnologije in interneta omogoča tistim, ki nasprotujejo ekonomskim in tehničnim spremembam, večji dostop do podatkov, ki jih lahko uporabijo za pripravo terorističnega napada na informacijsko, komunikacijsko, transportno infrastrukturo in infrastrukturo za oskrbo z energijo. V prihodnosti bo potrebno pozornost nameniti sledečim tehnološkim spremembam in razvoju, če bomo hoteli zaščititi ranljivost infrastrukture: razvoj biotehnologije in farmacije omogoča teroristom preprosto izdelavo smrtonosnih bioloških orožij, napredni informacijski sistemi in njihovo združevanje v svetovni trgovinski in finančni sistem povečujejo ranljivost za terorizem in kibernetično vojno, z napredkom globalnih transportnih povezav se prav tako povečuje njihova ranljivost (Lindstrom, 2004(b): 63). Čeprav je veliko ranljive infrastrukture v rokah privatnega sektorja in so zanjo odgovorne države članice, je potrebno na ravni Unije zaščititi meddržavne povezave. S pomočjo vaj je potrebno izboljšati odzivnost zdravstvenih služb in celotne civilne zaščite.

Kljub odločnim načrtom na področju boja proti terorizmu EU vseh zastavljenih ciljev ni uresničila, zato mora vztrajati in nadaljevati načrtano pot. Terorizem je potrebno premagati ideološko in pri tem ne smemo storiti napake ter ga zamenjati s splošno zavrnitvijo posameznikov in političnih organizacij, ki so podobne vere, kot obsojeni terorizma. Če hoče EU resnično prevzeti odgovornost in opraviti svojo dolžnost, da svojim državljanom in tistim, ki živijo na njenem ozemlju, zagotovi spoštovanje in uživanje človekovih pravic, mora biti bolj odločna, kooperativna in operativna, kot da sprejme nekaj deklaracij in posamezne ukrepe. V prihodnosti bi morali na ravni EU v okviru boja proti terorizmu razmišljati o naslednjih predlogih: o vključitvi terorizma med kategorije kaznivih dejanj, ki so v pristojnosti Mednarodnega kazenskega sodišča; o ustanovitvi Evropske fundacije za žrtve terorizma²⁴⁸; da bi bili ukrepi za boj proti terorizmu in čezmejna kazniva dejanja predmet postopka soodločanja pri Evropskem parlamentu; o glasovanju s kvalificirano večino v Svetu EU in sodnemu nadzoru Sodišča; da se iz Eurojusta ustanovi Urad evropskega državnega tožilstva,²⁴⁹ o preoblikovanju Europol v evropsko agencijo, ki bo pod demokratičnim nadzorom Evropskega parlamenta in Sveta EU ter pod sodnim nadzorom sodišča, zato da bi ga spremenili v pravo zvezno policijo za EU; o sodelovanju med obveščevalnimi službami držav članic in z Europolom; o ustanovitvi Sodišča z neomejeno kazensko pristojnostjo za

---

²⁴⁸ Evropski svet je 17.12.2004 Komisiji predlagal, naj pripravi Evropski program zaščite za pomoč in zaščito žrtev terorističnih napadov ter prič v terorističnih primerih.

²⁴⁹ Odgovoren naj bi bil za preiskovanje, preganjanje in kaznovanje storilcev in udeležencev težjih čezmejnih kaznivih dejanj, zlasti terorističnih.

sojenje najhujšim čezmejnimi kaznivimi dejanjem, zlasti terorizmu; da vse članice takoj uporabijo²⁵⁰ vse pravne instrumente, ki jih je sprejela Unija za boj proti terorizmu; o podrobnih in javni oceni uporabe revidiranega akcijskega načrta 2004 za boj proti terorizmu; da vsi mediji posredujejo točne informacije; o novih pravnih instrumentih, ki bodo omogočili preprečevanje zbiranja in razdeljevanja sredstev za financiranje terorističnih dejavnosti, pri katerih se uporabljajo zakonito ustanovljene finančne ustanove (Gonzalez, 2004: 7).

Uporaba vojaških sredstev za boj proti terorizmu se je zaenkrat pokazala kot neučinkovita, saj so islamske teroristične povezave daleč od uničenja, ker so se le prestavile iz Afganistana v Pakistan, centralno Azijo, Kavkaz in Čečenijo in, kot kaže, tudi v Evropo. Vojaške sile so sicer lahko primeren instrument za zastraševanje ali kaznovanje držav, ki podpirajo teroriste. Vendar pa na drugi strani velike vojaške sile ne morejo preprečiti napadov, kot se je zgodil v ZDA, kajti teroristi niso klasični nasprotniki, ki bi se jih dalo zastrašiti s klasično vojaško močjo. Zato bo v prihodnje potrebno razmišljati o uporabi vojaških sredstev na drugačen način in o uporabi drugih sredstev. Kljub temu EU potrebuje vojaške sile, ki se lahko borijo in lahko hitro reagirajo na krizo. Ker teroristi niso takšen sovražnik, za katerega so izurjene in namenjene vojaške sile, bo potrebno v svetu in na ravni EU dati večji poudarek specialnim silam. Le-te morajo biti izurjene za reševanje talcev, za hitre napadalne bojne akcije v primeru vojne. Specialne sile se morajo za boj proti teroristom uporabljati, ko se pričakuje veliko nasilja, kot je bilo to v Afganistanu. V prvi fazi odkrivanja teroristov, ki je ključna za uspeh operacije, morajo specialne sile teroristom omejiti gibanje, pretrgati njihove oskrbovalne poti in jih onemogočiti. Pri tem imamo v mislih predvsem izoliranje teroristov in onemogočanje podpore iz sosednjih držav. V drugi fazi pa se teroriste napade z namenom uničenja. Vse te aktivnosti specialnih sil lahko pripomorejo k preprečevanju terorističnih napadov. Vendar pa, če dejavnost specialnih sil in njihovo preprečevanje napadov ni uspešno, je urejanje razmer prepuščeno civilni zaščiti, gasilcem, policiji in zdravstvenemu osebju (Lidstrom, 2005: 26). Vojaške in civilne zmogljivosti za hitro osvoboditev in takojšnji začetek obnove so zato najpomembnejše. Vendar mora biti uporaba teh sil načrtovana, pripravljena in usklajena vnaprej. Potrebna je še nadaljnja okrepitev sposobnosti civilne zaščite za preprečevanje, pripravljenost in reagiranje na teroristične napade. Zdi se, da je EU videla boj proti terorizmu bolj kot vprašanje notranje varnosti in uveljavljanja zakonov in manj kot spremenljiv položaj zunanje politike.

---

²⁵⁰ V celoti in pravilno.

8 UGOTOVITVE IN DILEME

Na tem mestu bom podal nekaj poudarkov oziroma dilem in ugotovitev, do katerih sem prišel v zvezi z : SEVOP, vojaškimi silami EU, obveščevalno dejavnostjo EU ter izmenjavo podatkov in bojem proti terorizmu.

1. SEVOP

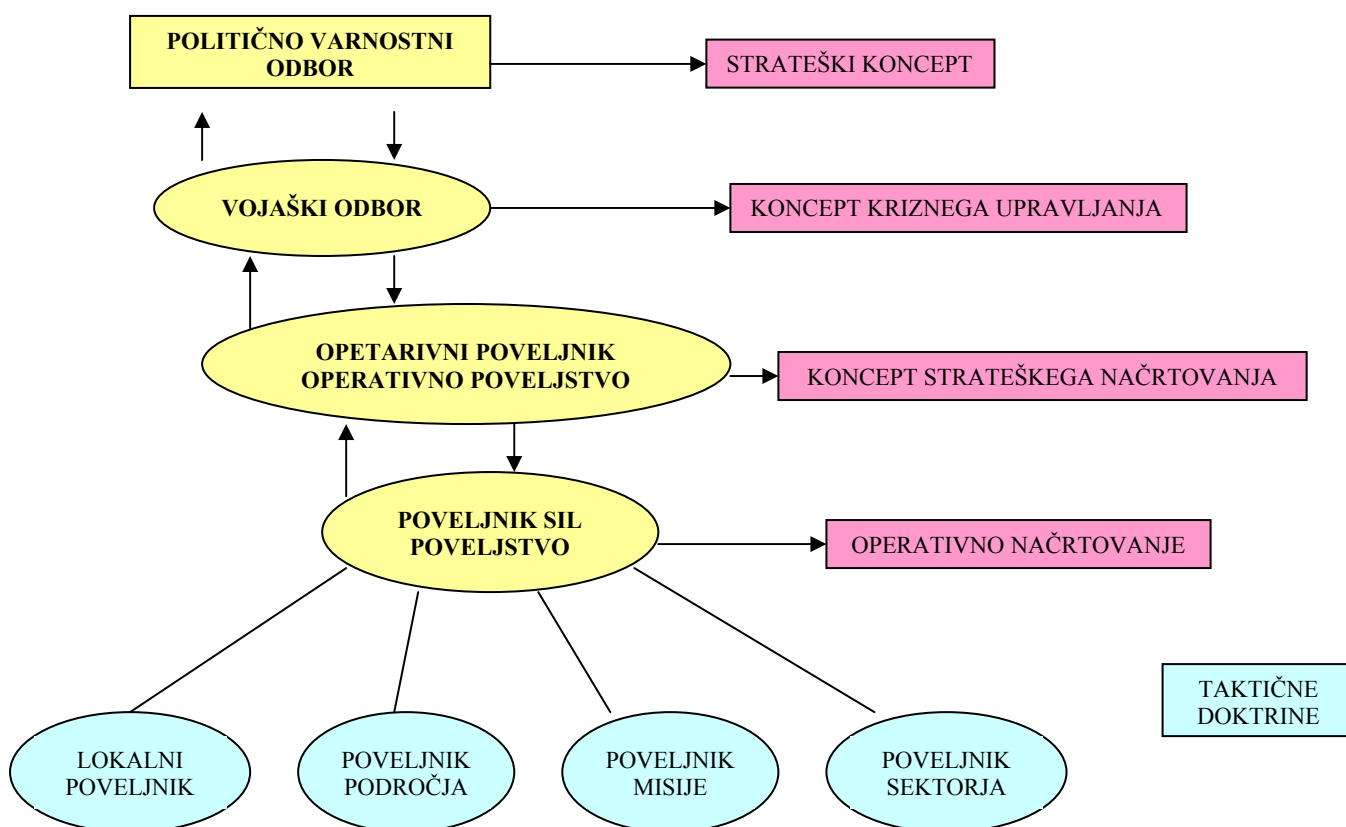
Od sprejetja SEVOP leta 1999, s katero je dobila EU dostop do vojaških struktur in sil, so postali evropski in nacionalni uradniki vključeni v razvoj oblikovanja vojaške doktrine EU. Razvoj vojaške doktrine EU ni potekal po običajni poti²⁵¹, ki velja za liberalne demokratične države, zaradi kompleksnosti in dinamike pri razvoju SEVOP. To je tudi eden izmed razlogov, da do danes še ni bila uradno sprejeta vojaška doktrina EU. Kljub temu pa je razvila procedure za izvajanje operacij kriznega upravljanja, tudi vojaških, na posameznih nivojih linije poveljevanja (glej shemo 8.1).

---

²⁵¹ Evropska obrambna doktrina se je začela oblikovati preden je bil dosežen konsenz o varnostni strategiji ali obrambni politiki (Varnostna strategija EU sprejeta leta 2003, vojaško načrtovanje se je začelo leta 2000, prva operacija pa se je začela leta 2003).

Shema 8.1: Vojaška doktrina na različnih nivojih sprejemanja odločitev

Vir: (Bono, 2004(b): 440)

Evropska vojaška doktrina ne bo nikoli popolnoma neodvisna od nasprotujočih si pogledov držav članic na varnost in obrambo ter bo v prihodnje pod stalnim pritiskom ZDA, da zagotovi podporo v boju proti terorizmu. Nastanek avtonomne vojaške doktrine se ne bo zgodil kmalu, če se ne bo omejil vpliv oz. prevlada Nata v evropski varnosti (Bono, 2004(b): 439-456).

Svet za splošne zadeve in zunanje odnose je 17. septembra 2004 odobril Evropsko žandarmarijo²⁵², ki bi lahko odigrala pomembno vlogi pri prehodu iz čisto vojaške faze operacije v mešano ali popolnoma civilno fazo.

²⁵² Svoje naloge je prevzela v januarju leta 2006 in je sposobna za delovanje v tridesetih dneh. Evropsko žandarmarijo sestavljajo pripadniki policijskih sil z vojaškim statusom iz Francije, Italije, Nizozemske, Španije in Portugalske. Opremljena in namenjena je za tri vrste posredovanj: preprečevanje konfliktov, za podporo vojaškemu posredovanju in za pokonfliktno urejanje razmer po vojaškem posredovanju. Žandarmarija lahko deluje pod okriljem OZN, OVSE ali Nata ter pod vojaškim ali civilnim poveljstvom. Njena hibridna narava ima prednosti pri premestitvi razkoraka med vojaškimi silami in civilno policijo. Njeni pripadniki bodo sodelovali v operacijah, ki so prenevarne za civilne operacije, hkrati pa ne zahtevajo visoke stopnje vojaške usposobljenosti. Evropska žandarmarija je sposobna sodelovati z ostalimi akterji na kriznem območju, vključno z vojsko in lokalno policijo. V operacijah naj bi žandarmarijo sestavljale tri komponente: operativna komponenta, ki skrbi za

Ustanovljena je Evropska obrambna agencija, ki naj bi se ukvarjala z nadaljnjim razvojem obrambnih zmogljivosti²⁵³ na področju kriznega upravljanja, z racionalizacijo stroškov raziskav in razvoja v državah članicah in naj bi prispevala k ustvarjanju evropskega trga z orožjem. Glavna naloga agencije je ugotavljanje operativnih potreb, pospeševanje ukrepov za zadovoljevanje teh potreb, prispevati k določanju in po potrebi izvajanju vseh ukrepov, ki so potrebni za krepitev industrijske in tehnološke baze obrambnega sektorja, sodelovanje pri opredeljevanju evropske politike na področju zmogljivosti in oborožitve ter pomagati Svetu ministrov pri ocenjevanju izboljšanja vojaških zmogljivosti. Politični in varnostni odbor svetuje Svetu EU glede vodenja Evropske obrambne agencije. Agencijo sestavljajo štiri uprave: za orožje, zmogljivosti, obrambno industrijo/trg in raziskave/urjenje. Potrebno je zagotoviti demokratično odgovornost in preglednost vseh dejavnosti, ki jih je prevzela Evropska obrambna agencija. Vzpostavitev Agencije v tako kratkem času je pomemben dosežek, čeprav bo potrebno še nekaj časa, da bo postala operativna in da bodo bolj vidni njeni dosežki. Prihodnji dosežki Evropske obrambne agencije bodo odvisni predvsem od politične volje držav članic in dostopnosti zadostnih proračunskih sredstev.

Izvajanje operacij kriznega upravljanja EU je pokazalo učinkovitost institucionalno določenih odnosov medsebojnega strateškega sodelovanja med EU ter Natom in izvajanje samostojnih akcij s strani EU. Unija je nedvomno v zadnjih nekaj letih prevzela večjo odgovornost za varnost v svetu. Malo držav zagotavlja strokovnjake za izvajanje operacij civilnega kriznega upravljanja izven civilnih služb, ker je večina nacionalnih sistemov omejenih na izbor²⁵⁴ državnih civilnih uslužbencev in tako so nevladni strokovnjaki v večini izključeni iz civilnih operacij. Ker ni nobenega organa, ki bi skrbel za koordinacijo²⁵⁵ prispevkov posameznih držav, se v prihodnosti lahko pojavi problem pomanjkanja in zastojev v zagotavljanju osebja za civilne operacije. Institucionalna nepovezanost med Svetom EU in Komisijo pri izpolnjevanju medvladnih odločitev in politiki zunanjih odnosov vodi v neučinkovit in razdrobljen pristop pri načrtovanju, izvajanju, podpori, urjenju in izboru za civilne operacije kriznega upravljanja. Institucionalna delitev med medvladnimi in skupnostnimi postopki in

---

javni mir in varnost; komponenta za boj proti kriminalu in terorizmu, ki jo sestavljajo strokovnjaki za odkrivanje, preiskovanje, zbiranje, analiziranje informacij in logistična enota za podporo. Njeno jedro sestavljajo enote hitrega odziva v velikosti 800 ljudi, ki so sposobne za delovanje v tridesetih dneh.

²⁵³ S pomočjo agencije bi se lahko izboljšala kvaliteta in kvantiteta evropskih zmogljivosti.

²⁵⁴ Za izbor najprimernejših ljudi za izvajanje operacij civilnega kriznega upravljanja se mora proces izbire kadra preoblikovati, da bo omogočal sodelovanje državnim in nedržavnim strokovnjakom.

²⁵⁵ Države EU pa se kljub vsemu prizadevajo za skupno usposabljanje in za izvajanje nadzora nad urjenji s strani odbora za civilno krizno upravljanje.

instrumenti predstavlja resno strukturno oviro, da bi EU postala bolj jasen in učinkovit udeleženec v kriznem upravljanju (Gourlay, 2004: 419, 420).

Lahko zatrdimo, da je EU precej napredovala na poti k skladni zunanji politiki in SEVOP ter k učinkovitemu kriznemu upravljanju. EU je odigrala pomembno vlogo pri razvoju in izvajanju novih idej o vključevanju političnih reform v začetni fazi operacij vzpostavljanja miru. To ni bila praksa OZN, ki je začela s političnimi reformami, ko je bil mir že dosežen. Vendar je potrebno doseči še višji nivo sodelovanja, usklajenosti, sposobnosti, predvsem pa mora postati še dejavnejša in uspešnejša pri reševanju finančnih, političnih²⁵⁶, organizacijskih in vojaških težav. V prihodnosti bo EU morala zato še vedno veliko pozornosti nameniti normativnim, strukturalnim in organizacijskim problemom.

Opazen je napredek SEVOP na področju zmogljivosti in infrastrukture, čeprav se še vedno srečuje z strukturalnimi ovirami. V mislih imam strukturalne ovire, kot so število držav članic, razlika med tako imenovanimi 'velikimi' in 'malimi' državami, primanjkljaj v vojaških zmogljivostih, nizki obrambni proračuni, neustreznost financiranja raziskav in opreme, kar vodi v zastoje in postavlja resne omejitve za razvoj SEVOP. Na drugi strani pa obstajajo ovire, ki so povezane z nacionalno suverenostjo, ker spoštovanje nacionalne suverenosti in kolektivna učinkovitost²⁵⁷ vedno ne sovpadata. Ta stalna napetost med nacionalno suverenostjo in povečano potrebo po evropski integraciji je brez dvoma značilna poteza varnostne politike Unije.

2. VOJAŠKE SILE EU

Ko je EU začela sodelovati in posredovati v kriznih razmerah, se je pojavil problem vrste posegov, ki naj bi jih EU izvajala. Petersberške naloge obsegajo širok spekter aktivnosti, od humanitarnih operacij do bojnih nalog kriznega upravljanja. Problem se pojavi v operacijah, kjer je potrebna večja vojaška sila zaradi problema ustreznosti vojaških sil EU in pripravljenosti držav. Zaenkrat je, kot kaže primer Iraka, doseganje enotnih stališč in skupen nastop EU v določeni krizi mnogo bolj verjeten v operacijah nizke intenzivnosti, manj pa kadar gre za uporabo sile. Pripravljenost za sodelovanje v operacijah pada, kjer je večja verjetnost, da bo prišlo do žrtev med vojaki. Na drugi strani pa je v sodobnih mirovnihih operacijah, kot so npr. KFOR, SFOR, uporaba sile dokaj verjetna, saj imajo mandat za

---

²⁵⁶ Glavni politični problem predstavlja neenotna zunanja, obrambna in varnostna politika držav EU.

²⁵⁷ Poteka transformacija oboroženih sil v številnih državah Unije in sicer od teritorialne obrambe do zmožnosti za posredovanje in ekspedicijsko vojskovanje.

uporabo oborožene sile na podlagi VII. Poglavja Ustanovne listine OZN. V začetnih operacijah, ki so in bodo vodene izključno s strani EU, je pričakovati, da bodo omejene predvsem na humanitarne in reševalne naloge. V skladu z Evropsko varnostno strategijo mora biti osnovni okvir za mednarodne odnose UL OZN in Varnostni svet mora nositi glavno odgovornost za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Vendar pa ostaja nejasno, v katerih okoliščinah bi se bilo pri ukrepih EU legitimno zateči k sili kot zadnji rešitvi. EU mora doseči notranji konsenz v zvezi z interesnimi področji in nositi posledice za uporabo sil, če hoče zagotoviti potrebno raven in namen vojaških zmogljivosti (Schmitt, 2004: 6).

Odprto ostaja vprašanje v zvezi geografskimi območji, kjer naj bi EU vojaško posegala. S širitvijo zunanjih mej EU se je razširilo in se bo ob morebitni priključitvi Turčije, Bolgarije in Romunije še razširilo območje, ki bo za EU varnostno pomembno. Vendar pa morebitnih posegov EU za obvladovanje kriz ne smemo omejiti nujno na območja v njeni neposredni bližini, če želi okrepiti svojo mednarodno vlogo (Vegič, 2004: 593, 594). Pregled ukrepov SZVP in SEVOP, med leti 1993 in 2003 po geografskih področjih, kaže prednost, ki so jo imela nekatera področja. Opozoriti je treba, da je bilo najpomembnejše področje zahodni Balkan in vzhodna Evropa, sledi podsaharska Afrika, Azija, Sredozemlje in Bližnji vzhod, Skupnost neodvisnih držav, medtem ko je bila regija z najmanj ukrepi Latinska Amerika in Karibi. V prihodnje je potrebno popraviti nesorazmerje med različnimi geografskimi področji. V skladu z EVS so prioriteta področja EU sosednje mejne države, rešitev arabsko-izraelskega konflikta, južni Kavkaz, Balkan, Mediteranske države in Afrika ter dobri odnosi z Rusijo. EU pa si prizadeva tudi za zmanjšanje jedrskih aktivnosti Severne Koreje, jedrskih aktivnosti v južni Aziji in Srednjem Vzhodu. Danes lahko realno pričakujemo, glede na zmogljivosti vojaških sil EU, da bodo delovale v bližini meja in v področjih, kjer je nizka stopnja modernih oborožitvenih sistemov, kot na primer v podsaharski Afriki.

Ključno se mi zdi naraščanje napetosti med dvema vrstama vojaških potreb EU. Na eni strani EU potrebuje zelo mobilne, fleksibilne in odzivne sile za hitro posredovanje. Na drugi strani pa se pojavlja potreba po razvoju in dolgoročnem vzdrževanju močnih, trajnih mirovnih sil za krizno upravljanje. Obe nalogi je potrebno izvršiti, saj sta potrebni in nevarni ter se lahko v posamezni vojaški operaciji tudi dopolnjujeta. Vendar obe nalogi zahtevata različen tip evropskih sil, organiziranost, doktrino in urjenje.

Čeprav so bile ESHP 19. maja 2003 razglašene za operativne, se pojavlja vprašanje številčnosti in odziva sil. Hitra uporaba in vzdrževanje 60000 vojakov ostaja velik problem, ker to v realnosti pomeni, da bi morala EU imeti na voljo 180000 vojakov za normalno izvajanje vojaških aktivnosti. Težavo predstavlja tudi vprašanje koncepta hitrega odziva oz. njegova uresničitev, ko imamo opravka s petindvajsetimi državami in s petindvajsetimi različnimi nacionalnimi procesi odločanja o uporabi sile. Dokler ne bo soglasja o tem, čemu so pravzaprav sile namenjene, je težko razviti doktrino in koncepte, po katerih bi lahko oblikovali primerne sile (Quille, 2004: 433).

Unija se še vedno preveč opira na Natove zmogljivosti, čeprav bo svoje operativne enote uporabila le tedaj, ko se o določeni operaciji ne bo mogla dogovoriti z Natom oz. ko ne bo nujno, da se z zadevo ukvarja celotni Nato. Iz tega izhaja, da Unija tudi v bodoče ne bo imela svojega stalnega vojaškega poveljstva. Zato je v Bruslju le manjša enota za vojaško načrtovanje in še ta naj bi delovala občasno.

Pomanjkljivost na področju vojaških zmogljivosti predstavljajo tudi različni interesi med državami članicami EU ter prostovoljnost nacionalnih prispevkov in še vedno je, kot sem že omenil, nerešeno vprašanje financiranja operacij. Prav tako predstavljajo problem vojaški izdatki, ki se ne povečujejo. Več pozornosti bo zato potrebno nameniti predvsem večji fleksibilnosti²⁵⁸ sil, povezljivosti²⁵⁹, sposobnosti razvrščanja sil²⁶⁰, podpori, oskrbovanju, razvoju napredne tehnologije²⁶¹ za komunikacije, nadzor in vodenje. Veliko težavo predstavlja tudi nepopolna povezanost civilnih in vojaških zmogljivosti za delovanje v

---

²⁵⁸ Fleksibilnost sil se lahko poveča s pomočjo modularnosti.

²⁵⁹ Vojaško tehnološki razkorak (področje poveljevanja, nadzora, komuniciranja, obveščanja, kaliber orožja, logistika) je precejšen med ZDA in zavezniki v Evropi in tudi med samimi državami članicami EU. Pri povezljivosti imamo v mislih sposobnost sil za skupna urjenja, vaje in učinkovito skupno delovanje in izvrševanje misij ter nalog. To področje je tesno povezano s poveljevanjem in nadzorom, opremo, strukturami, postopki. Obsega pa tudi naslednje dimenzije: povezljivost v okviru služb in rodov ko morajo sodelovati skladno sile različnih držav; med različnimi rodovi in zvrstmi, ko morajo učinkovito komunicirati; in med različnimi državami, ki morajo uporabljati iste enake standarde. Ključna je standardizacija orožja in komunikacijskih sistemov, ker bo večina vojaških misij večnacionalnih oz. pod okriljem OZN, v okviru Nata ali pa kot samostojna večnacionalna operacija EU. Pomanjkljivost v operacijah za podporo miru kjer so sodelovale vojaške enote EU, se kaže tudi v nezadostni koordinaciji, usklajevanju in sodelovanju med mirovnimi silami, aktivnostmi zahodnih humanitarnih organizacij in nevladnih organizacij pri reševanju političnih in ekonomskih problemov (Bono, 2004: 400). Evropske vojaške sile sestavljajo vojaki iz skoraj trideset različnih držav, ki se zelo razlikujejo po kulturi, urjenju, jeziku in opremi. Zato je tudi praktično nemogoče pričakovati, da bi v kratkem času oblikovali skladne sile, ki bi bile po bojnih zmogljivostih primerljive z standardi vojske ZDA (Ulriksen, 2004: 463).

²⁶⁰ EU mora razviti zmogljivosti strateškega transporta neodvisno od zaveznikov in povezljivo s svojimi zavezniki. Ta sposobnost je kritično pomembna za koncept bojnih skupin.

²⁶¹ Na ravni EU je opazno pomanjkanje vojaških programov, ki so povezani z vesoljem in vesoljsko tehnologijo. Izjema je le GPS sistem Galileo (sistem za določanje položaja), ki se bo lahko uporabljal od leta 2008 za civilne in vojaške namene, če bo postal operativen.

skupnem okviru. Nekatere izmed teh pomanjkljivosti so strukturalne, druge pa izhajajo iz pomanjkanja vojaških in civilnih zmogljivosti, a se lahko izboljšajo s povečanjem politične volje. Težava je tudi v tem, da EU še nima veliko praktičnih izkušenj v vodenju kriznih operacij. Seveda pa obstaja velika verjetnost, da bodo te pomanjkljivosti v prihodnje odpravljene in bodo vojaške zmogljivosti EU uporabljene za bolj zahtevne vojaške naloge kriznega upravljanja.

Vse te pomanjkljivosti so zelo pomembne, vendar se včasih zdi, da se jim posveča preveč pozornosti v primerjavi z ostalimi problemi, ki so mogoče še pomembnejši. Moderne operacije hitrega tempa in visoke intenzivnosti zahtevajo, da vsi sodelujoči, vključno z najnižjim častnikom razumejo, operativni koncept, doktrino in taktiko. Celotna organizacija mora deliti skupno razumevanje (Ulriksen, 2004: 468).

Na tem mestu bom podal še nekaj predlogov v zvezi z razvojem vojaških sil EU. Delovanje oboroženih sil v operacijah zunaj EU in pri soočanju s posledicami terorizma se mora povečati in izboljšati, kajti v Evropi je 1,5 milijona vojakov, vendar jih lahko izvaja Petersberške naloge le 150000. Prioriteto je potrebno nameniti sistemom C4ISR (poveljevanje, nadzor, obveščanje, računanje, razumevanje, nadzor in izvidovanje), ki so ključni za izvajanje vojaških nalog v okviru EU. Na področju raziskav in razvojnih aktivnosti bi bilo potrebno bolj usklajeno in boljše financiranje. Na ravni EU bi bilo dobro ustanoviti Svet obrambnih ministrov, kajti le redna srečanja lahko zagotovijo potrebno skladnost in kontinuiteto obrambne politike EU. Potrebno bi bilo oblikovati Evropsko obrambno akademijo, ki bi združila civilne in vojaške strokovnjake iz držav članic EU z namenom oblikovanja in usklajevanja skupne obrambne doktrine.

Vloga vojaških sil EU v boju proti terorizmu se je povečala leta 2002 z odločitvijo, da lahko vsa razpoložljiva sredstva SEVOP pripomorejo k boju proti terorizmu. Izvajanje vseh Petersberških nalog lahko tudi pomembno prispeva v boju proti terorizmu, vključno s podporo tretjim državam na njihovem ozemlju. V Pogodbi o Ustavi za Evropo je zapisana tudi ideja o solidarnostni klavzuli, ki govori o uporabi vseh inštrumentov, vključno z vojaškimi, v primeru terorističnega napada, na zahtevo prizadete države. Vojaške sile EU skrbijo tudi za lastno protiteroristično zaščito svojih enot in vojaških baz po svetu. V prihodnosti bo potrebno v svetu in na ravni EU dati večji poudarek specialnim silam, ker teroristi niso klasični nasprotniki, ki bi se jih dalo uničiti in zastrašiti s klasično vojaško močjo.

3. OBVEŠČEVALNA DEJAVNOST IN IZMENJAVA INFORMACIJ

Na ravni EU se je potrebno zavedati, da je učinkovita obveščevalna dejavnost ključna za njen uspeh na področju varnosti. Zato naj bi od 1. 1. 2008 imelo vseh 25 držav dostop do informacij drugih držav, kar se zdi zaenkrat še preveč utopično, saj zaenkrat še nimamo skupne Obveščevalne službe EU. Glavna naloga Obveščevalne službe EU bi bila zbiranje podatkov in informacij iz obveščevalnih služb držav EU in njihovo neodvisno analiziranje. S pomočjo teh analiz bi lahko svetovali Evropski komisiji in Svetu o zunanjih odnosih, varnostnih izzivih in verjetnih konfliktih. Prvi korak k večji izmenjavi informacij je bila ustanovitev Skupnega situacijskega centra²⁶² (SITCEN) za obveščevalne analize v okviru Sekretariata Sveta. Eden od njegovih ciljev je bila združitev strokovnjakov tako iz obveščevalnih kot varnostnih služb. Sodelovanje varnostnih služb v EU poteka na treh nivojih: bilateralno, preko protiterorističnih skupin²⁶³ in preko Situacijskega centra. V obveščevalno skupnost EU mora biti vključen tudi Svet ministrov, ki skrbi za primerno informiranje nacionalnih obveščevalnih služb. Ker je Svet ministrov uradni organ odločanja EU, mora prejeti poročila in analize obveščevalnih služb držav EU. Seveda se pri tem lahko pojavijo težave, ker ima lahko posamezen minister za zunanje zadeve probleme v zunanjih odnosih tudi v odnosu do drugih držav EU. Evropski parlament bi moral na obveščevalnem področju odločati o proračunu Obveščevalne službe EU in izvajati nadzor. Z Obveščevalno službo EU bi se zmanjšalo podvajanje in tesno sodelovanje med članicami bi omogočilo dobro priložnost za učinkovito sodelovanje na obveščevalnem področju. Za skupno Obveščevalno službo EU si v prvi vrsti prizadevajo predvsem majhne države, ki jim primanjkuje kvalitetnih obveščevalnih podatkov za uspešno soočanje s terorističnimi grožnjami. Na drugi strani pa so velike države (Italija, VB, Nemčija, Francija, Španija), ki imajo dobro razvito sodelovanje partnerskih služb in izmenjavo informacij. Naslednji bolj postopen korak na poti k oblikovanju Obveščevalne službe EU je razdelitev nalog v skladu z operativnimi in informacijskimi sposobnostmi posameznih nacionalnih služb. Tako je na primer francoska obveščevalna skupnost tradicionalno zainteresirana za Afriko, Španija za Južno Ameriko, medtem ko so nove članice EU do neke mere zainteresirane za bivše države Rusije, Balkan in Srednji vzhod. V prihodnje je prav tako potrebno bolj izrabiti nevladne

---

²⁶² Ustanovitev situacijskega centra EU (SITCEN) v okviru SEVOP omogoča združevanje vseh dostopnih civilnih, vojaških in diplomatskih podatkov in znanj, na podlagi katerih je mogoče izdelovati ključne analize ozadja katerih koli razmer. Njegova naloga je torej opazovanje potencialnih kriznih razmer in poročanje Svetu. Razširitev njegovih zmožnosti z vključitvijo protiteroristične enote je posledica potrebe po povečanem sodelovanju na obveščevalnem področju v okviru drugega stebra po terorističnemu napadu v Madridu (Muller-Wille, 2004: 69).

²⁶³ Protiteroristične skupine so zadolžene za oceno groženj, za pomoč operativnemu sodelovanju in oblikovanje ter zagovarjanje najboljših praktičnih rešitev.

analize, ki jih izvajajo številni raziskovalni centri, znanstvene in druge raziskave ter ostale odprte oz. javne vire. Problem izmenjave informacij med različnimi obveščevalnimi službami in državami se pojavlja zaradi poudarjanja nacionalne suverenosti preko izmenjave podatkov, straha pred poslabšanjem odnosa z drugimi partnerskimi državami, predvsem z ZDA, in zaradi zaupanja le v svoje podatke. Povezovanje med različnimi obveščevalnimi agencijami je prvi pogoj k razvoju metod, ki omogočajo obveščevalni skupnosti zaznavo novih groženj. S tem se tudi olajša proces sprejemanja ustreznih protiukrepov.

Izmenjava obveščevalnih podatkov med državami, članicami Unije, mora biti izvedena skladno z načeli tajnosti, da je lahko v celoti učinkovita in da ne pride do zlorab. Kajti obveščevalni podatki so v prvi vrsti pomembni za preprečevanje terorističnih napadov ter razkritje in odstranitev terorističnih mrež. Te vrste informacij so zelo občutljive. Na drugi strani pa je potrebna tudi večja izmenjava podatkov in sodelovanje med službami nacionalne varnosti, vojaškimi obveščevalnimi in kriminalističnimi službami ter službami za pomoč v sili znotraj držav in med državami, prav tako s službami in agencijami Unije. Seveda to ni lahka naloga, saj je potrebno odpraviti številne zakonske, tehnične in organizacijske ovire. Poudarek je potrebno dati predvsem operativnim oddelkom, ki zbirajo informacije s tajnimi sodelavci. Brez informacij, zbranih na ta način, bo tudi najbolj sofisticirana obveščevalna služba neuspešna v boju proti terorizmu. Ta vrsta obveščevalne dejavnosti je najpomembnejša na nacionalnem nivoju. Pozornost je potrebno nameniti tudi zasebnemu sektorju, ki je lahko pomemben člen v boju proti terorizmu, ker lahko pomaga s pomembnimi obveščevalnimi informacijami in običajno vključuje najsodobnejšo tehnologijo.

4. BOJ PROTI TERORIZMU

(glej tudi poglavje 7.8 Boj proti terorizmu v prihodnosti)

Čeprav ni dvoma, da bi današnje teroristične organizacije rade povzročile čimveč civilnih žrtev, dokazi iz Iraka nakazujejo, da so politiki in strokovnjaki pretiravali o obsegu možnosti terorističnih skupin za kemični, biološki in jedrski napad. Zato bi bila potrebna racionalna diskusija v zvezi z zmožnostmi teroristov za :

- ohranjanje dobro organizirane hierarhične strukture na lokaciji, ki je ugodna za razvoj orožja za množično uničevanje;
- pridobitev tehničnih veščin in znanj za uporabo bioloških, kemičnih in jedrskih materialov za izdelavo orožja;

- transport radioloških, bioloških ali jedrskih sredstev preko zemlje, zraka, morja in dostava do tarč (Ulriksen, 2004: 470).

Čeprav ni dvoma, da so teroristi, ki hočejo škodovati zahodnim civilistom, dobro organizirani, morajo evropske vlade ohraniti racionalen odnos in izbrati najprimernejšo metodo za soočenje s to grožnjo.

Vojna običajno narekuje strategijo, ki poudarja ofenzivne in preventivne ukrepe, medtem ko obvladovanje tveganj zahteva strategijo, ki poudarja defenzivne ukrepe. V vsakem primeru pa za uspešen boj proti terorizmu potrebujemo elemente obeh strategij. Uspešno soočanje s terorističnimi izzivi torej zahteva kombinacijo defenzivnih in ofenzivnih ukrepov. V tem kontekstu ofenzivni ukrepi ne pomenijo le uporabe sile, ampak celoten spekter vojaških in nevojaških zmogljivosti²⁶⁴. Z njimi lahko onemogočimo teroriste, njihovo organizacijo in podporno strukturo, ne da bi čakali na njihov ponovni napad. Vendar vojaška sredstva lahko zadenejo le zunanje znake mednarodnega terorizma, ne morejo pa osnovne bolezni oz. korenine, ki so povezane z socialno izključitvijo in nerazvitostjo (Thieux, 2004: 66). V veliko primerih bi naloge²⁶⁵, ki jih izvedemo z uporabo sile, lahko uspešno opravili s pomočjo diplomatskih sredstev in uveljavljanjem zakonov (McMillan, 2004: 2). Čezatlantska razhajanja o tem, kako se spopasti s terorizmom, odražajo tudi dejstvo, da imajo številne evropske države svoje lastne, zelo različne izkušnje s terorizmom, pa tudi številčne in slabo asimilirane islamske skupnosti, različne vezi z Bližnjim vzhodom in severno Afriko, različne stopnje protiameriškega razpoloženja ter različne poglede na izraelsko-palestinsko vprašanje.

Spodbujati je potrebno tesno sodelovanje EU z mednarodnimi organizacijami, ki imajo odgovornosti v zvezi z globalnimi in regionalnimi varnostnimi vprašanji. Na področju boja proti terorizmu bo EU učinkovitejša, ko bo čim tesneje sodelovala z OZN, Natom, OVSE in nenazadnje z ZDA. EU in države članice podpirajo in pripisujejo OZN ključno vlogo v boju proti terorizmu. Zato je notranja aktivnost EU osredotočena na ratificiranje in izvrševanje resolucij in konvencij OZN s področja boja proti terorizmu. Dobro bi bilo, če bi OZN v prihodnosti analizirala relevantne univerzalne dokumente s področja boja proti terorizmu. Države EU pa bi lahko analizirale kompatibilnost dokumentov OZN z bilateralnimi sporazumi EU, analizirale učinkovitost protiteroristične zakonodaje in organizirale regionalne delavnice za ocenitev nacionalnih zakonodaj. S pomočjo teh analiz bi lahko odkrili določene

²⁶⁴ Diplomatska sredstva, politična, ekonomska, kulturna.

²⁶⁵ Celo fizično uničenje terorističnih zmogljivosti.

pomanjkljivosti obstoječih mednarodnih struktur in nadgradili stare strukture ali jih zamenjali z novimi in zagotovili izobraževanje za osebje na specifičnih področjih. Države EU zagotavljajo tudi pomoč državam, ki so pripravljene izvrševati obveznosti OZN, vendar jim primanjkuje zmogljivosti.

Na tem mestu bom podal še nekaj ugotovitve v zvezi z bojem proti terorizmu:

- prizadevanja in ukrepi so potrebni na treh ravneh: nacionalni, regionalni, globalni;
- glavno odgovornost za boj proti terorizmu nosijo posamezne države;
- povečati je potrebno izmenjavo podatkov²⁶⁶, ocen groženj in analiz na vseh nivojih;
- večji poudarek je potrebno dati sistemom zgodnjega opozarjanja;
- zagotoviti je potrebno učinkovit sistem zvez in center za koordinacijo ter ukrepanje ob terorističnih napadih;
- povečanje interoperabilnosti in izogibanje nepotrebnemu podvajanju;
- potreba po vajah na vseh področjih (preprečevanje, zaščita, odpravljanje posledic) za odkrivanje šibkih točk in ugotavljanje najboljših postopkov;
- večkrat preučiti cel spekter zmogljivosti - vojaške in civilne;
- soočiti se je potrebno z vzroki kot zunanji znaki terorizma;
- okrepitev zračnega nadzora, meje na kopnem in morju;
- povečanje vpliva strokovnjakov za terorizem, ki lahko informirajo politike in ostale odločevalce o najprimernejših in preverjenih metodah in sredstvih;
- potrebno je reagirati na izzive migracije in usmeriti napore v reševanje problema novačenja teroristov;
- uskladitev razumevanja teroristične grožnje v svetu;
- potreben je dvig zavesti o teroristični grožnji in večja podpora ljudi;
- za učinkovitost je potreben skupek večjega števila ukrepov;
- ukrepi proti terorizmu morajo biti usmerjeni v odkrivanje, preganjanje, preprečevanje, zaščito in reagiranje na terorizem;
- rešitev vprašanja človekovih pravic²⁶⁷;

---

²⁶⁶ Potreba po poenostavitvi izmenjave informacij - krajši roki. Še vedno ni skupnega zakonskega okvira za učinkovito in hitro izmenjavo informacij. Potreba po izboljšani učinkovitosti, interoperabilnosti in usklajenosti med bazami podatkov držav EU na področju sodstva in notranjih zadev.

²⁶⁷ Še vedno obstaja nedorečenost glede tega, do katere meje je možno ali zaželeno osebam, osumljenim terorizma, priznati človekove pravice (drugačne ali morda v manjši meri). Veliko je sprejetih ukrepov boja proti terorizmu, ki omogočajo varnostnim organom zbiranje številnih osebnih podatkov, kjer je malo nadzora nad njihovo uporabo.

- potreba po prilagajanju v načinu razmišljanja in delovanja posameznih držav in institucij;
- terorizem mora biti opredeljen kot splošno kaznivo dejanje²⁶⁸;
- cilji in sredstva modernega mednarodnega terorizma se spreminjajo bistveno in hitreje kot cilji in sredstva strategije, namenjene proti terorizmu;
- potreba po dolgoročni strategiji, katere namen je preoblikovanje mednarodnega okolja, ki bo onemogočalo razvijanje terorističnih mrež.

---

²⁶⁸ Kajti, če dejanje sodimo kot politično motivirano se lahko storilci izmaknejo tako sojenju kot kaznovanju. Zakonodaje številnih držav namreč nudijo političnim prestopnikom poseben status, saj jim države lahko ponudijo politični azil.

9 ZAKLJUČEK IN SKLEPNA MISEL

V zaključku bom podal še verifikacijo hipotez in poskušal potrditi oz. preveriti zastavljene hipoteze s pomočjo ugotovitev, do katerih sem prišel z uporabo metod proučevanja in z analizo.

H1: Če si EU želi pridobiti ustrezno kredibilnost v mednarodni skupnosti in se uspešno zoperstaviti terorizmu, mora dosledno izvrševati sprejete ukrepe v praksi.

Problem učinkovitosti EU in v njenem okviru boja proti terorizmu predstavlja neskladje med sprejetimi ukrepi, sklepi in izvrševanjem le teh v praksi. Ni dovolj le sprejetje nekega sklepa na nadnacionalni ravni, če se uresničevanju na nacionalni ravni posveča premalo pozornosti. Institucionalni okvir EU in ambiciozno sprejeti sklepi na omenjenem področju odsevajo odločnost držav EU za vzpostavitev lastne varnostne arhitekture in krepitev vojaških zmogljivosti. Vendar pa zastavljenemu tempu ni sledilo izvrševanje sklepov v praksi. Tako je prišlo do poudarjanja relevantnosti že sprejetih sklepov ter do nadaljnjega spodbujanja držav k njihovemu uresničevanju tudi na nacionalni ravni. Z razvojem in vzpostavitvijo ustreznih institucij in mehanizmov za operativno delovanje SEVOP je moč zaznati intenzivnejše izvrševanje zastavljenih sklepov. SEVOP je sestavni del II. stebra EU, ki temelji na medsebojnem dogovarjanju in načelu prostovoljnosti. Zato veliko odlčitev, rešitev in ukrepov na področju SEVOP ni pravno zavezujočih in temeljijo predvsem na političnih zagotovilih. Kljub temu pa bi bilo potrebno te sekundarne pravne vire dosledneje izvrševati. Problemi na področju boja proti terorizmu se pojavljajo tudi zato, ker je potrebno ukrepe izvajati strogo v skladu z mednarodnim pravom in načeli Ustanovne listine OZN, vendar parlamenti držav EU še vedno niso ratificirali vseh konvencij OZN s področja boja proti terorizmu.

Za SEVOP lahko rečemo, da je večnivojska politika kajti varnostne in obrambne odločitve so običajno sprejete na ravni Unije, vendar se izvršujejo na nacionalni ravni oz. se opirajo na nacionalne zmogljivosti. Večnivojska narava SEVOP zato otežuje nadzor tako na nacionalni ravni kot na ravni Unije. To posledično vpliva na težave pri nadziranju in izvrševanju sprejetih odločitev. Oba nivoja se morata dopolnjevati, vendar sedanja institucionalna ureditev tega ne omogoča najboljše. Tudi spremembe v Ustavi za Evropo ne prinašajo institucionalne prenove, ki bi zagotovila stalno komunikacijsko povezavo med nacionalnim

nivojem in EU. Primeren zakonski okvir²⁶⁹ na ravni EU je bistven, da se potem spoštujejo odločitve tudi na nacionalnem nivoju. EU ni bila pasivna v boju proti terorizmu, vendar je bil napredek v izvajanju odločitev Sveta ministrov počasen in posamičen.

Države EU si morajo zato prizadevati za doseg skupnih ciljev predvsem z doslednim izvrševanjem sprejetih sklepov na nacionalni ravni. Zavedati se je potrebno, da je vloga posameznih držav EU ključna v boju proti terorizmu. Vsa našeta dejstva nam omogočajo potrditi hipotezo 1.

H2: Na področju boja proti terorizmu je vloga EU omejena, ker je operativno boj proti terorizmu prednostna naloga nacionalnih vlad.

Izpostaviti je potrebno dejstvo, da danes terorizem predstavlja resno grožnjo miru in stabilnosti tako posameznim državam kot celotnemu svetu. Na ravni Unije so evropski voditelji sprejeli številne ukrepe za boj proti terorizmu, npr.: Akcijski plan za boj proti terorizmu, sprejeli so ukrepe proti financiranju terorizma, okrepili varnost na mejah, letališčih, povečali izmenjavo podatkov z Europolom in Eurojustom, sprejeli strategijo za boj proti terorizmu itd. Vendar je večina odločitev in ukrepov splošnih, brez jasnih rokov ter sankcij in temeljijo predvsem na političnih zagotovilih. Seveda je potrebno imeti na ravni EU skupen okvir, kar je tudi skladno z načelom subsidiarnosti, kjer države dosegajo konsenz o obravnavanih zadevah. Vendar ostaja v prvi vrsti operativno boj proti terorizmu prednostna naloga nacionalnih vlad. Kajti praktično so vsi ukrepi, sprejeti na ravni EU, na nek način odvisni od izvajanj v državah članicah, skozi spremembo zakonov in postopkov, z imenovanjem strokovnjakov v organe EU, in z izboljšanjem nacionalnih zmogljivosti. Samo nacionalne oblasti se lahko preko svojih ljudi infiltrirajo v teroristične celice, ujamejo in kazensko preganjajo teroriste. Politikom na državni ravni je treba onemogočiti, da bi se distancirali od odločitev, ki jih sprejemajo v Bruslju. Obstaja razkorak pri izvršitvi med odločitvami sprejetimi s strani Sveta EU in odločitvami, ki jih izvršujejo nacionalne vlade in parlamenti. To se kaže tudi pri ratificiranju trinajstih konvencij OZN s področja boja proti terorizmu. Da je boj proti terorizmu uspešen, je potrebno ukrepe, sprejete s strani Sveta EU, učinkovito in razumljivo izvrševati v državah članicah. Potrebna je predvsem politična volja, da se izkoristi potencial struktur Unije. Obveščevalne službe, sodišča, policijske sile, vojska in ostali državni organi ostajajo inštrumenti v rokah nacionalnih vlad in sicer pod kontrolo

---

²⁶⁹ Potrebna je politična in institucionalna skladnost.

nacionalnih parlamentov. Vloga EU je podpiranje nacionalnih vlad ne pa njihova zamenjava ali podvajanje dela. Kljub temu pa se vloga EU na področju boja proti terorizmu še vedno povečuje. Jasno je, da države v prvi vrsti same skrbijo za svojo nacionalno varnost in se soočajo z viri ogrožanja. Kadar gre za vprašanje nacionalne varnosti, države pristojnosti in odgovornosti nočejo prenesti na druge. Iz tega izhaja tudi problem izmenjave obveščevalnih podatkov in oblikovanje skupne obveščevalne službe na ravni Unije. Tako je tudi v primeru terorizma, proti kateremu se bojujejo v vseh državah Evrope. V večini držav popravljajo zakonodajo za boj proti terorizmu, sprejemajo protiteroristične ukrepe, povečujejo aktivnosti obveščevalnih služb in poskušajo zagotoviti večjo varnost državljanov pred terorističnimi napadi. Vendar morajo države za uspeh v prvi vrsti analizirati in odpraviti družbene vzroke, ki jih teroristi izkoriščajo za svoje delovanje.

Potrditev hipoteze 2 nam omogoča tudi Strategija boja proti terorizmu, ki poudarja boj proti terorizmu kot primarno odgovornost držav članic na nacionalni ravni, potrebo po kolektivni akciji na ravni EU in odločilno vlogo, ki jo mora imeti EU na globalni ravni na tem področju.

H3: Države vse težje zagotavljajo individualno varnost državljanom, zato je EU v okviru vseh treh stebrov sprejela vrsto ukrepov tudi za boj proti terorizmu in terorizem označila za eno izmed glavnih groženj Unije.

V času globalizacije in odprtosti prihaja bolj kot doslej v ospredje soodvisnost mednarodne skupnosti in nedeljivost mednarodne varnosti, ker je v sodobnem varnostnem okolju mogoče opaziti vedno več groženj mednarodni varnosti, njihovo vedno večjo transnacionalnost in kompleksnost. V skladu z Evropsko varnostno strategijo predstavljajo terorizem, širjenje orožja za množično uničevanje, regionalni spori, organiziran kriminal in države, v katerih državne strukture ne delujejo, ključne grožnje globalne varnosti. Vse te grožnje so bolj raznolike kot v preteklosti, manj vidne in manj predvidljive, a tudi vedno bolj povezane med seboj, zato države vse težje zagotovijo individualno varnost svojim državljanom. Pomembna značilnost sodobnih varnostnih groženj je, da se njihovo število nenehno povečuje, spreminja se tudi raznolikost, kar zapleta iskanje mehanizmov za njihovo omejevanje, nadzorovanje in odpravljanje. Nobena od teh novih groženj ni popolnoma vojaška, niti se ne moremo boriti proti njim samo z vojaškimi sredstvi. Uspešno soočenje je mogoče le z združevanjem številnih pristopov in sredstev. Zato je bistveno in nujno učinkovito in hitro medsteborno sodelovanje v okviru EU. Za boj proti terorizmu so pomembni sprejeti ukrepi in aktivnosti

vseh treh stebrov. Tako boj proti terorizmu zahteva mešanico obveščevalnih, političnih, vojaških in drugih sredstev. Današnje okolje EU teroristi izkoriščajo za doseg svojih ciljev in v tem kontekstu je potrebna skupna in združena akcija Unije v duhu solidarnosti. Terorizem je spremenil vlogo in delovanje EU. Moderni terorizem je notranji in mednarodni problem, zato nobena država ne more sama zagotoviti varnost svojim državljanom, če ne sodeluje tesno z mednarodnimi partnerji bilateralno in multilateralno. Tako tudi Protiteroristična strategija zahteva delo na nacionalni, evropski in mednarodni ravni, da se lahko zmanjša nevarnost pred terorističnimi napadi. Zaradi zamegljenosti meja notranje in zunanje varnosti je potrebno najti novo razmerje med zagotavljanjem domače varnosti in operacijami v tujini. Ker pa sodobni terorizem predstavlja globalno grožnjo, je nanj potrebno odgovoriti z vsestranskim pristopom, ki se razteza od političnih in diplomatskih do vojaških operacij. Instrumenti SEVOP morajo biti na voljo za uporabo v okviru Unije in zunaj nje, ko je potrebno reagirati na teroristične napade.

Po 11. septembru je EU sprejela številne dokumente, ki se ukvarjajo z obravnavano problematiko. Sprejet je bil evropski zaporni nalog, sprejela je ukrepe proti financiranju terorizma in dosegla sporazum o skupni pravni pomoči z ZDA. Vendar je njihovo sprejetje le sledilo dejanskim razmeram, zato je bilo in je vedno korak za teroristi. Poleg tega pa resolucije, deklaracije, priporočila vsebujejo številna določila in ukrepe brez jasnih rokov in sankcij. Verjetno EU ne bo uspela zatreti terorizma z agresivno in represivno zakonodajo. Zato bo v prihodnosti potrebno učinkoviteje izvajati glavne sprejete odločitve s strani EU, prav tako pa konvencije OZN s področja boja proti terorizmu. Kajti niti deklaracija o boju proti terorizmu niti revidirani akcijski načrt iz leta 2004 nista predpisala velikih novosti. Oba zagovarjata, da je nujno potrebno okrepiti ukrepe in predloge, ki so že bili sprejeti. Problem bi morali začeti reševati pri iskanju, definiranju in odpravljanju vzrokov, ki so veliko bolj zapleteni. EU je v deklaracijah delno vključila potrebo po odpravljanju vzrokov terorizma, vendar so njene akcije na tem področju še vedno zelo omejene. EU se mora v ta namen boriti proti revščini, pomanjkanju in izključenosti iz okolja.

Potrditev hipoteze 3 nam omogočajo številni sprejeti ukrepi proti terorizmu na ravni Unije, dejstvo, da je v Evropski varnostni strategiji opredeljeno, da terorizem predstavlja naraščajočo strateško grožnjo, in nenazadnje - tudi zadnji teroristični napadi v Evropi.

Za konec naj povem, da terorizma verjetno ni mogoče ustaviti na enostaven način in v kratkem času. Če bi bilo to možno, bi ga verjetno ustavili že pred stotimi, tristoletimi ali celo tisočimi leti. Seveda pa lahko zmanjšamo število terorističnih napadov, število smrtnih žrtev in omilimo posledice napadov. Boj proti terorizmu bo zato dolgotrajen, predvsem pa bo zahteval spremembo miselnosti predvsem najbogatejših držav. Vsak odziv na terorizem mora biti omejen, dobro razložen, usmerjen mora biti samo proti teroristom in mora biti kredibilen v luči širše javnosti. Protiteroristični ukrepi morajo biti pod stalnim parlamentarnim in sodnim nadzorom ter morajo dolgoročno prispevati k procesu demokratizacije. Terorizem je torej potrebno zaustaviti, vendar ne le z orožjem, nadvlado, aroganco, ali vsiljevanjem svojih prepričanj in navad, temveč z dialogom, spoštovanjem pravic drugih narodov, s spoštovanjem njihove vere in kulture, s pravično delitvijo naravnih virov in dobičkov iz teh, skratka s tistimi vrednotami, ki so pravzaprav temelji vseh civilizacij. Zato je pomembna komponenta boja proti terorizmu na ravni EU pospeševanje socialnih in političnih pravic ter regionalne stabilnosti. Bistveno je, da imamo na ravni EU pravi zakonski okvir. Seveda pa države članice ohranjajo popolno odgovornost za zagotovitev primernih nacionalnih struktur in instrumentov, ki jim omogočajo učinkovito doseganje osnovnih ciljev boja proti terorizmu.

10 SEZNAM KRATIC

SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika - SZVP <i>(angl. Common Foreign and Security Policy)</i>
ESHF	Evropske sile za hitro posredovanje <i>(angl. European Rapid Reaction Forces)</i>
NSHF	Natove sile za hitro posredovanje <i>(ang. Nato Rapid Reaction Forces)</i>
EVOI	Evropska varnostna in obrambna identiteta <i>(angl. European Security and Defence Identity)</i>
SEVOP	Evropska varnostna in obrambna politika <i>(angl. European Security and Defense Policy)</i>
EVS	Evropska varnostna strategija <i>(angl. European Security Strategy)</i>
EU	Evropska unija <i>(angl. European Union)</i>
EUSC	Satelitski center Evropske unije <i>(angl. The European Union Satellite Centre)</i>
Nato	Organizacija severnoatlantskega sporazuma <i>(angl. North Atlantic Treaty Organization)</i>
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi <i>(angl. Organization for Security and Co-operation in Europe)</i>
OZN	Organizacija združenih narodov <i>(angl. Organization of United Nations)</i>
SITCEN	Združen situacijski center <i>(angl. Joint Situation Centre)</i>
PEU	Pogodba o Evropski uniji <i>(angl. Treaty of European Union)</i>
ZEU	Zahodnoevropska unija <i>(angl. Western European Union)</i>
PES	Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti <i>(ang. Treaty of Europaen Economic Community)</i>

11 SEZNAM SHEM IN TABEL

Shema 4.1.1: Transnacionalno teroristično omrežje

Shema 5.3.1: Zgradba Evropske unije

Shema 6.3.1: Stebri EU in politike

Shema 6.4.1: Koncept kriznega upravljanja

Shema 6.4.2: Organi kriznega upravljanja EU

Shema 8.1: Vojaška doktrina na različnih nivojih sprejemanja odločitev

Tabela 6.1.1: Kronologija razvoja SEVOP

Tabela 6.4.3: Sestava in naloge organov kriznega upravljanja EU v okviru SZVP in SEVOP

Tabela 6.2.1: Kronologija odnosov EU - Nato

Tabela 7.7.1.1: Primerjava varnostnih strategij ZDA in EU

12 VIRI

1. Archik, Kristn (2005): U.S.- EU Coopetation Against Terrorism, Congerssional Research Service, 19. januar 2005 (<http://www.fas.org/man/crs/RS22030.pdf>, 25.08.2005);
2. A secure Europe in a better World: European security strategy (2003), European Council, 12. 12. 2003, (<http://www.rjordancizelj.si/ep/Dokumenti/itre/sec-strategy1.pdf>, 13.7.2005);
3. Beckett, M. (2005): Sklep Sveta o izmenjavi informacij in sodelovanju na področju terorističnih kaznivih dejanj, Uradni list Evropske Unije, str. 22-24, 20. september 2005;(http://europa.eu.int/eurlex/lex/LexUriServ/site/sl/oj/2005/l_253/l_25320050929sl00220024.pdf , 12.12.2005)
4. Berenskoetter, Felix Sebastian (2005): Mapping teh Mind Gap: A comparison of US and European Security Strategies, Security Dialogue, volume 36, str. 34-49, 2005;
5. Bono, Giovanna (2004(a)): The Role of the EU in External Crisis Management.V: International Peacekeeping, volume 11, number 3, A Frank Cass Jouranl, str. 395-403, 2004;
6. Bono, Giovanna (2004(b)): The EU's Military Doctrine: An Assessment.V: International Peacekeeping, volume 11, number 3, A Frank Cass Jouranl, str. 439-456, 2004;
7. Brok, Elmar (2004): Osnutek poročila o letnem poročilu Sveta Evropskemu Parlamentu o glavnih vidikih in osnovnih odločitvah SZVP, Odbor za zunanje zadeve, 21. decemer 2004, (<http://www.iss-eu.org//898/szvp45esdpen.pdf>, 12.5.2005);
8. Bush, W. George (2003): Natonal Strategy for Combating Terrorism, februar 2003;
9. Bučar B., Šabič Z. in Brglez M. (2000): Navodila za pisanje – Seminarske naloge in diplomskega dela, FDV, 2000;
10. Caharijas, Domen (2003): Evropska obrambna in varnostna politika: Večna Ameriška senca, Delo, str. 3, 22. 11. 2003;
11. Conceptual Framework on the ESDP dimension of the fight against terrorism, 18.11.2004 (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/ESDPdimension.pdf>, 7.2.2006);
12. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (CETS No. 198) (<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>, 5.1.2006);
13. Council of the European Union (2005): Euro-Mediterranean Code of Conduct Countering Terrorism, 10th Anniversary Euro-Mediterranean Summit, 27.-28.11.2005,(http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/Euromed_CodeConduct.pdf, 2.1.2006);

14. Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No.196)(<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG, 5.1.2006>);
15. Cronin, Andrey Kurth (2004): Behind the Curve: Globalization and International Terrorism, V: New Global Dangers: Changing Dimensions of International Security, The MIT press, str. 449-476, 2004;
16. Declaration on Combating Terrorism (2004): European Council, Brussels, marec 2004, (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79635.pdf>, 26.11.2005);
17. Elassen, A.Kjell (1998): Foreign and Security Policy in the European Union, Sage Publications Ltd., 1998;
18. European Council declaration on the contribution of CSFP, including ESDP, in fight against terrorism, Seville, June 2002; (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79699.pdf>, 3.5.2005);
19. EU Plan of Action on Combating Terrorism (2004), European Council, december 2004; (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79.pdf>, 1.6.2005);
20. European Commission action paper in response to the terrorist attacks on Madrid, Brussels,18.3.2004,(<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/04/65&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, 6.6.2005);
21. Flere, Sergej (2000): Sociološka metodologija: temelji družboslovnega raziskovanja, Pedagoška fakulteta Maribor, 2000;
22. Fluri P. in Johnsson A.B. (2003): Parlimentary oversight of the security sector: Principles, mechanisms and practices, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces,Geneva 2003;
23. Gavrilesu, Suzana-Elena (2004): Parliamentary Scrutiny of ESDP: is there Anybody in Charge, 2004, (http://www.eu.int/mtdocs/2004_2009/doc1/547811sl.pdf, 8.5.2005);
24. Gnesotto, Nicole (2004(a)):European defence (A proposal for a White Paper)(2004), Institute for Security Studies, maj 2004, (<http://www.iss-eu.org/chailot/wp2004.pdf>, 23.7.2005);
25. Gnesotto, Nicole (2004(b)): EU Security and Defence Policy: The first five years 1999-2004, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/books/5esdpen.pdf>, 12.5.2005);
26. Gnesotto, Nicole (2004(c)): ESDP: results and prospects, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/books/778esdpen.pdf>, 12.5.2005);
27. Gonzales, Rosa Diez (2004): Delovni dokument o evropski strategiji v zvezi z bojem proti terorizmu, Odbor za državljanske svoboščine, pravosodje in notranje zadeve, 18. 11.2004,(http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/dt/547/547811/547811sl.pdf, 8.5.2005);

28. Gourlay, Catriona (2004): EU Procedures and Resources for Crisis Management. V: International Peacekeeping, volume 11, number 3, A Frank Cass Journal, str. 404-421, 2004;
29. Gregory, Frank (2005): The EU Response to 9/11: A Case study of Institutional Roles and Policy Processes with Special Reference to Issues of Accountability and human Rights. V: Terrorism and Political Violence, Volume 17, str. 105-121, 2005;
30. Grizold, Anton (1999): Evropska varnost, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1999;
31. Grizold, A. in Ferfila B.(2000): Varnostne politike velesil, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2000;
32. Grizold, Anton (2001): Nekaj izzivov gradnji varnostne arhitekture v Evropi danes. Teorija in praksa, let. 37, št. 5, FDV, Ljubljana, str. 787-797, 2001;
33. Gutinčič, Jurij (2004): Pomen nepomembnih: Terorizem več hitrosti v svetu več hitrosti, Mladina 13, str. 17, 29. 03. 2004;
34. Haine, Jean-Yves (2004(a)): Berlin Plus, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/03-jyhb%2B.pdf>, 11.11.2005);
35. Haine, Jean-Yves (2004(b)): An historical perspective, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/10-jc.pdf>, 17.7.2005);
36. Haine, Jean-Yves (2004(c)): ESDP and NATO, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/10-jyffc.pdf>, 17.7.2005);
37. Haine, Jean-Yves (2004(d)): Forces structures, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/10-jyhfc.pdf>, 17.7.2005);
38. Haine, Jean-Yves (2004(e)): ESDP: an overview, Institute for Security Studies, 2004; (<http://www.iss-eu.org/esdp/01-jyh.pdf>, 17.7.2005);
39. Ilešič, Tomaž (2004): Razvoj evropske integracije in institucionalni ustroj EU, Evropsko pravo, Primath, 5-25, februar 2004;
40. Jazbec, Milan (2004): Evropska varnostna strategija, Revija obramba, maj 2004, letnik 36, str. 6, 7; maj 2004;
41. Jenkin, Bernard (2002): The War Against Terrorism, The EU's Response and the Future of NATO, Heritage Lectures, str. 3-10, 13. 02. 2002;
42. Justice and Home Affairs Council (2005): EU Counter-Terrorism Strategy, 1-2 December 2005, (http://www.fco.gov.uk/Files/kfile/Backgroundnote_JHA_Dec.pdf, 17.12.2005);
43. Klich, Adam Bogdan (2004): Delovni dokument o Raziskovalnem programu evropske varnosti, Odbor za zunanje zadeve, 17. 12. 2004;
44. Koufa, Kallupi (2002): On Defining Terrorism and other Matters. V: Encyclopaedia of

International Terrorism, I Updated edition, Deep and Deep Publications PVT. LTD, str. 9- 13, 2002;

45. Krunić, Zoran (1997): Strategija posrednega nastopanja, Ljubljana, 1997;
46. Kuhne, Helmut (2004): Osnutek poročila o Evropski varnostni strategiji, Odbor za zunanje zadeve, 16. december 2004, (http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/pr/545/545546/545546sl.pdf 5.5.2005);
47. Kupperman R. H. in Opstal van Debra (1993): Terrorism. V: International Military and Defense Encyclopedia, Volume 6, T-Z, Brassey's (US), str. 2724-2732, 1993;
48. Lindstrom, Gustav (2004(a)): On the ground: ESDP operations, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp-gl.pdf>, 8.8.2005);
49. Lindstrom, Gustav (2004(b)): The Headline Goal, Institute for Security Studies, updated december 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/05-gl.pdf>, 8.8.2005);
50. Lindstrom, Gustav (2005): The ESD Contribution to the Fight Against Terrorism, EUISS Seminar, Brusel, 7.3.2005, (<http://www.iss-eu.org/activ/content/rep05-03.pdf>, 7.7.2005);
51. Mašanović, Božo (2005): Avtor poročila še najmanj zadovoljen, Delo, str. 4, 14.12. 2005;
52. McMillan, Joseph (2004): Apocalyptic Terrorism: The Case for Preventive Action, Strategic Forum, no.212, Institute for National Strategic Studies, str. 1-6, november 2004;
53. Michaelsen, Christopher (2005): Derogating from International Human Rights Obligations in the War Against terrorism. V: Terrorism and Political Violence, Volume 17, str. 131-143, 2005;
54. Missiroli, Antonio (2004(a)): ESDP bodies, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/08-bodies.pdf>, 8.9.2005);
55. Missiroli, Antonio (2004(b)): Mind the steps: the Constitutional Treaty and beyond, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/09-am.pdf>, 8.8. 2005);
56. Missiroli, Antonio (2004(c)): ESDP: How it works, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/02-am.pdf>, 7.8.2005);
57. Mitar, Miran (2000): Uvod v metodologijo znanstvenega raziskovanja (splošni del), Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve, VPVŠ, 2000;
58. Muller-Wille, Bjorn (2004): Building a European Intelligence Community in response to terrorism, European Security Review, str. 8-26, april 2004;
59. Ortega, Martin (2004): Beyond Petersberg: missions for the EU military forces, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/04-mo.pdf>, 8.8.2005);

60. Ortega, Martin (2005): Petersberg tasks and missions for the EU military forces, Institute for National Strategic Studies, str.15-26, februar 2005;
61. Osnutek pogodbe o ustavi za Evropo (2003): Urad za uradne publikacije Evropske skupnosti, 18. 7. 2003;
62. Prezelj, Iztok (2005): Skupna evropska varnostna in obrambna politika: dosežki, izzivi in dileme v luči učinkovitega kriznega managementa. V: Slovenija v EU: zmožnosti in priložnosti, FDV, Ljubljana, str. 463-485, 2005;
63. Prezelj, Iztok (2005(a)): Medresorsko sodelovanje in koordiniranje pri kriznem upravljanju. V: Sodobno vojaštvo in družba, FDV, Ljubljana, str.201-217, 2005;
64. Prezelj, Iztok (2002): Kompleksno ogrožanje varnosti in nastajanje kompleksnih kriz (Analiza primera terorističnih napadov na svetovni trgovinski center v New Yorku in Pentagon). V: Nacionalna in mednarodna varnost, FDV, Ljubljana, str. 59-75, 2002;
65. Proposal for a Council Framework Decision on combating terrorism (2001): Commission of the European communities, Brussels, 19. 09. 2001, (http://europa.eu.int/comm/external_relations/cfsp/doc/com_01_521.pdf, 13.5.2005);
66. Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism (ETS No.190)(<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG, 5.1.2006>);
67. Rizman, Polona (2004): Terorizem v dobi globalizacije. V: Teorija in praksa, št. 3-4, FDV, str. 616-631, 2004;
68. Romac Ante (1988): Minerva, Floregij latinskih izreka; Zagreb, Latina et Graeca, 1988;
69. Quille, Gerrard (2004): The European Security Strategy: A Framework for EU Security Interest ? V: International Peacekeeping, volume 11, number 3, A Frank Cass Jouranal, str. 422-438, 2004;
70. Schaefer, Michael (2004): NATO and ESDP: Shaping the European Pillar of a Transformed Alliance, German Federal Foreign Office, 15. 3. 2004, (http://ue.eu.int//1479_ESDP.shape_2pdf, 12.6.2005);
71. Schmitt, Burkard (2005): Defence Expenditure, Institute for Security Studies, 2005, (<http://www.iss-eu.org/esdp/11-bsdef.pdf>, 8.11.2005);
72. Schmitt, Burkard (2004): European capabilities: how many divisions, Institute for Security Studies, 2004, (<http://www.iss-eu.org/esdp/18-bsdef.pdf>, 8.11.2005);
73. Schmid, P. Alex (2005): Terrorism and Human Rights: A Perspective from the United Nations. V: Terrorism and Political Violence, Volume 17, str. 25-35, 2005;
74. Schmitt, Burkard (2005): Defence Expenditure, Institute for National Strategic Studies, str. 29-35, februar 2005;

75. Solana, Javier (2004): Terrorism in Europe: How does Union of 25 respond to this phenomenon?, Berlin, 7.10.2004; (http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/discours/82163.pdf, 15.7.2005);
76. The EU Counter-Terrorism Strategy (2005): Presidency and CT Co-ordinator, Brussels, 30. november 2005, (<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>);
77. The fight against terrorist financing (2004), Council of the European Union, Brussels, 14.12.2004, (<http://ue.eu.int/zsiss/cmsUpload/14797.pdf>-, 5.6.005),
78. The fight against terrorism: Note by the Presidency in association with the Counter-Terrorism Co-ordinator (2004), European Council, 5.11.2004; (http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/CSIS_Washington.13_May_2004.pdf, 7.7.2005);
79. Thieux, Laurence (2004): European Security and Global Terrorism: the Strategic Aftermath of the Madrid Bombings, str. 23-45;2004;
80. Toš, Niko(1988): Metode družboslovnega raziskovanja; Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1988;
81. Trapans, Jan Ardvends (2003): Severnoatlantsko zavezništvo včeraj in danes, Atlantic Treaty Association in Združenje Atlantski svet Slovenije, Ljubljana 2003;
82. Tyagi, K. Yogesh (2002): Counter measures: Operational Weaknesses. V: Encyclopaedia of International Terrorism, I Updated edition, Deep and Deep Publications PVT. LTD, str. 567- 571, 2002;
83. Ulriksen, Stale (2004): Requirements for Future European Military Strategies and Force Structures. V: International Peacekeeping, volume 11, number 3, A Frank Cass Jouranl, str. 457- 473, 2004;
84. Vegič, Vinko(2004): Razvoj in nekatere dileme evropske varnostne politike, Teorija in praksa, letnik 41, št. 3/4, str. 586-598, 2004;
85. Vries, de Gijs (2004(a)): ESDP: the next five years, Annual Conference of the EU Institute for Security Studies, 2004, (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/ClarkUniversityOctober17.2004.pdf>, 6.12.2005);
86. Vries, de Gijs (2004(b)): Terorizem, Finnancial Times, 30. november 2004, (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/Brussels22September2004.pdf>, 4.5.2005);
87. Vries, de Gijs (2005): Note to the European Council, 16. junij 2005, (<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/WashingtonSeptember14.2004.pdf>, 14.11.2005);
88. Woodbredge, Jamie (2002): Combating terrorism outside the borders of the Union, Eroepean Security Review, Number 13, str. 27-40, 2002;

89. Young, Richard (2004): Democratic Institution-Building and Conflict Resolution: Emerging EU Approaches. V: International Peacekeeping, volume 11, number 3, A Frank Cass Journal, str. 526-543, 2004;

12.1 INTERNETNI VIRI

90. <http://untreaty.un.org/English/Terrorism.asp>, 12.6.2005;
91. <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>, 5.1.2006;
92. <http://www.eu2005.gov.uk/servlet/front?=&page1115139876>, 12.8.2005;
93. <http://europa.eu.int/eurlex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004E0551:EN:HTML>, 6.6.2005;
94. http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/14797Conceptual_Framework_ESDP.pdf-, 10.10.2005;
95. http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/ausgabe_archiv?archiv_id=5500, 12.8.2005;
96. <http://www.iss-eu.org/chailot/chai75e.pdf>, 8.8.2005;
97. http://europa.eu.int/comm/external_relations/gac/pres_concl/december_2004.pdf#terrorism, 12.5.2005;
98. <http://www.statewatch.org/news/2004/oct/hague-programme-draft.pdf>, 12.7.2005;
99. http://europa.eu.int/comm/external_relations/us/sum06_04/decl_terr.pdf, 23.6.2005;
100. http://www2.gov.si/zak/Akt_vel.nsf/0/c12565e2005e8311c1256a7d00335dc1?OpenDocument obrambna, 3.9.2005;
101. <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3221&l=1>, 7.12.2005.